

**Τ.Ε.Ι. ΗΠΕΙΡΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ**

**Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ
ΕΛΛΑΔΑ ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΑ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ
ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΟΥΣ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:

ΓΙΩΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:

ΚΩΣΤΑΝΑΣΙΟΥ ΑΓΓΕΛΙΚΗ (9041)

ΠΡΕΒΕΖΑ 2011

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες στον καθηγητή κ. Γιώτη Γεώργιο για την παροχή των πολύτιμων επιστημονικών του συμβουλών και επισημάνσεων κατά την επίβλεψη της εργασίας μου.

Επίσης, μέσα από την καρδιά μου, ευχαριστώ την οικογένεια μου για την αμέριστη συμπαράσταση και ενθάρρυνση που μου προσφέρει όλα αυτά τα χρόνια για την επιτυχή ολοκλήρωση των σπουδών μου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΕΛ.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ:1	3
1.ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΥ	3
1.1 Γενικά	3
1.2 Οι σημαντικότερες διακρίσεις του πληθωρισμός	4
1.3 Δείκτες μέτρησης του πληθωρισμού	5
1.4 Οι οικονομικές επιπτώσεις του πληθωρισμού	7
1.5 Το κοινωνικό κόστος του πληθωρισμού	9
1.6 Ο πληθωρισμός ζήτησης	10
1.6.1 Πληθωρισμός εξαιτίας μεταβολών στη διάρθρωση της ζήτησης	13
1.6.2 Η συμβολή των θεσμών της αγοράς εργασίας στην ενίσχυση του πληθωρισμού μισθών	14
1.7 Ο πληθωρισμός κόστος	17
1.8 Ο υπερπληθωρισμός	22
1.9 Ο στασιμοπληθωρισμός	22
1.10 Πληθωρισμός κερδών	24
1.11 Εισαγόμενος πληθωρισμός	25
1.12 Μετρά αντιμετώπισης πληθωρισμού	
1.12.1 Έλεγχος του ρυθμού εσωτερικής πιστωτικής επεκτάσεως	26
1.12.2 Ελεύθερη διακύμανση της ισοτιμίας	27
1.12.3 Ευρεία εφαρμογή αυτομάτων τιμαριθμικών	28
1.12.4 Εφαρμογή πολιτικής τιμών και εισοδημάτων	28
1.13 Χρήμα, τιμές και πληθωρισμός	29
1.14 Εννοιολογική προσέγγιση, κοινωνικοοικονομικές επιπτώσεις και μέθοδοι υπολογισμού της ακρίβειας	31

ΚΕΦΑΛΑΙΟ: 2	33
2.ΕΝΝΟΙΑ ΑΝΕΡΓΙΑΣ	33
2.1 Η μέτρηση της ανεργίας	33
2.2 Η εξέλιξη της απασχόλησης	35
2.3 Τα είδη της ανεργίας	37
2.3.1 Εποχιακή ανεργία	37
2.3.2 Ανεργία τριβής	37
2.3.3 Κεϋνσιανή-κυκλική ανεργία	38
2.3.4 Τεχνολογική ανεργία	39
2.3.5 Διαρθρωτική ανεργία	41
2.4 Οι συνέπειες της ανεργίας	43
2.5 Σύγχρονες ερμηνείες της ανεργίας	44
2.6 Μακροχρόνια ανεργία αναπτυξιακού κενού	44
2.7 Ανεργία λόγω ατελούς πληροφόρησης και χρονικών υστερήσεων στην προσαρμογή της αγοράς εργασίας	46
2.8 Ανεργία και προσφορά εργασίας	48
2.9 Οι Ροές στην αγορά εργασίας	49
2.10 Ηθελημένη και ακούσια ανεργία	50
2.11 Χαρακτηριστικά των άνεργων	51
2.12 Διεθνοποίηση, ανταγωνισμός, ελεύθερες συναλλαγές	53
 ΚΕΦΑΛΑΙΟ:3	 55
3.ΣΥΝΔΕΣΗ ΑΝΕΡΓΙΑΣ-ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΥ	55
3.1 Η Μετά-Κεϋνσιανή ερμηνεία της σχέσης ανεργίας-πληθωρισμού	55
3.2 Η καμπύλη Phillips	57
3.3 Ο Άριστος συνδυασμός πληθωρισμού και ανεργίας σύμφωνα με την καμπύλη Philips	62

3.4 Η βραχυχρόνια σχέση μεταξύ πληθωρισμού και ανεργίας	64
3.5 Ορθολογικές προσδοκίες για τον πληθωρισμό και η σχέση τους με την ανεργία	65
3.6 Αντιπληθωριστική πολιτική και αύξηση της ανεργίας και πληθωρισμού	66
ΚΕΦΑΛΑΙΟ:4	68
4.ΑΝΕΡΓΙΑ ΚΑΙ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	68
4.1 Η Ανεργία στην Ελλάδα	68
4.1.1 Η εξέλιξη της ανεργίας στην Ελλάδα διαχρονικά	68
4.1.2. Προτεινόμενες πολιτικές αντιμετώπισης της ανεργίας στην Ελλάδα	70
4.1.2.1 Η εκπαίδευση και συνεχής επαγγελματική κατάρτιση	70
4.1.2.2 Μεγαλύτερη ευελιξία της αγοράς εργασίας	70
4.1.2.3 Πολιτικές ελάττωσης του κόστους εργασίας	72
4.1.2.4 Αύξηση των επενδύσεων	72
4.1.3 Απασχόληση και ανεργία των γυναικών στην Ελλάδα	74
4.1.4 Σύγκριση των περιφερειών της Ελλάδας για την Ανεργία	77
4.1.5 Μακροχρόνιοι άνεργοι	79
4.2 Ο πληθωρισμός στην Ελλάδα	80
4.2.1. Η εξέλιξη του πληθωρισμού στην Ελλάδα διαχρονικά	80
4.2.2. Συνθήκες ανταγωνισμού στις αγορές αγαθών και υπηρεσιών στην Ελλάδα	86
4.2.3. Υψηλότεροι ρυθμοί ανάπτυξης και πληθωρισμός	88
4.2.4. Η επίδραση του σχετικού ρυθμού αύξησης της παραγωγικότητας στους τομείς που παράγουν διεθνώς εμπορεύσιμα προϊόντα ή αποτέλεσμα Balassa – Samuelson	89
ΚΕΦΑΛΑΙΟ:5	90
5.ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΥ	90

5.1 Προβλέψεις ΟΟΣΑ για ύφεση και ανεργία	90
5.2 Δυσοίωνες προβλέψεις για την ανεργία από την ΤΤΕ (τράπεζα της Ελλάδος)	91
5.3 Προβλέψεις για την ανεργία από τον επιστημονικό διευθυντή του Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ και ΑΔΕΔΥ	93
5.4 Προβλέψεις από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή	93
5.5 Ενδιάμεσες προβλέψεις για τον πληθωρισμό από την Ευρωπαϊκή Ένωση	95
5.6 Προβλέψεις για τον πληθωρισμό από την Τράπεζα Πειραιώς	96
5.7 Προβλέψεις ΔΝΤ για την εξέλιξη του ελληνικού χρέους	97
5.8 Προβλέψεις από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα	99
5.8.1 Μακροοικονομικές προβολές εμπειρογνομόνων της ΕΚΤ για την ζώνη του Ευρώ	99
5.8.2 Τεχνικές υποθέσεις όσον αφορά τα επιτόκια, τις συναλλαγματικές ισοτιμίες, τις τιμές των βασικών εμπορευμάτων και τις δημοσιονομικές πολιτικές	99
5.8.3 Υποθέσεις όσον αφορά το διεθνές περιβάλλον	100
5.8.4 Προβολές για την αύξηση του πραγματικού ΑΕΠ	101
5.8.5 Προβολές για τις τιμές και το κόστος	103
5.8.6 Σύγκριση με τις προβολές Δεκεμβρίου 2010	103
5.8.7 Σύγκριση με τις προβλέψεις άλλων οργανισμών	104
 ΚΕΦΑΛΑΙΟ:6	
6.ΠΡΟΒΛΕΨΗ ΟΙΚΟΝΟΜΕΤΡΙΚΗ	107
 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	117
 ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	119

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο πληθωρισμός και η ανεργία αποτελεί ένα από τα σοβαρότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι σύγχρονες αναπτυγμένες οικονομίες. Μετά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο ο πληθωρισμός υπήρξε μία σχεδόν μόνιμη κατάσταση των προηγμένων οικονομιών. Επιπλέον κατά την τελευταία εικοσαετία παρατηρήθηκε το φαινόμενο των ανερχόμενων τιμών με σύγχρονη αύξηση της ανεργίας σε μεγάλη έκταση.

Η ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση (την τότε Ε.Ο.Κ.) ήταν από τα πιο καθοριστικά σημεία στην πορεία της οικονομίας, καθώς από τότε άρχισε η άμεση σύγκριση με τις οικονομίες των λοιπών ανεπτυγμένων ευρωπαϊκών χωρών, ενώ αρκετά χρόνια αργότερα, στα πλαίσια της Ο.Ν.Ε., η Ελλάδα υποχρεώθηκε να ικανοποιήσει αρκετά κριτήρια, για τη σύγκλιση και την ένταξη στη ζώνη του Ευρώ.

Η πορεία του πληθωρισμού και της ανεργίας την τελευταία εικοσαετία παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, με σημαντικές μεταβολές για να προσεγγίσει η χώρα μας το απαιτούμενο όριο για τη σύγκλιση με τις υπόλοιπες Ευρωπαϊκές οικονομίες.

Στην Ελλάδα, όπως εξάλλου και στις λοιπές χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δεν υπάρχει πολιτική για την απασχόληση, με την ουσιαστική έννοια του όρου. Τα κατά καιρούς λαμβανόμενα μέτρα στοχεύουν, κυρίως στην αντιμετώπιση όχι της ανεργίας, αλλά των συνεπειών της. Από το 1986, ο στόχος της πλήρους απασχόλησης έχει υποβαθμιστεί όπως συνέβη νωρίτερα στις άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ενώ προηγούνται πλέον άλλοι στόχοι, όπως της σταθερότητας των τιμών και του δημοσίου χρέους.

Η αυξανόμενη κατά τα τελευταία χρόνια είσοδος στην αγορά εργασίας νέων που επιθυμούν να εργαστούν για πρώτη φορά, παράλληλα με την ανεπάρκεια νέων θέσεων εργασίας οδηγεί σε ανατροπή της σχετικά ευνοϊκής σχέσης εργατικού δυναμικού-απασχόλησης, που παρατηρήθηκε και προμηνύει περαιτέρω επιδείνωση του ήδη έντονου προβλήματος της ανεργίας.

Το γεγονός αυτό οφείλεται, σε μεγάλο βαθμό, στην κοινωνικό-οικονομική εξέλιξη της χώρας κατά τη μεταπολεμική περίοδο. Ανάμεσα στους παράγοντες επιρροής, η περιορισμένη βιομηχανική ανάπτυξη, η ελλιπής παρουσία του κράτους πρόνοιας, η έντονη εξωτερική και εσωτερική μετανάστευση επέδρασαν σημαντικά, όχι μόνο στη συμμετοχή των νέων στο

εργατικό δυναμικό, άλλα και στη διάρθρωση της απασχόλησης κατά τομείς οικονομικής δραστηριότητας και θέση στο επάγγελμα.

Στόχος της εργασίας είναι να εξετασθούν δύο πολύ σημαντικά και επίκαιρα οικονομικά φαινόμενα: Η εξέλιξη του πληθωρισμός και της ανεργία καθώς και οι προβλέψεις για τη μελλοντική διαμόρφωσή τους.

Τα φαινόμενα αυτά επηρεάζουν όλες τις οικονομίες παγκοσμίως, ενώ και στη χώρα μας δημιουργούν έντονο προβληματισμό και η αντιμετώπισή τους βρίσκεται στο επίκεντρο κάθε οικονομικής πολιτικής.

Η πτυχιακή εργασία περιλαμβάνει 5 κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο αναλύεται το φαινόμενο του πληθωρισμού. Αφού οριστεί η έννοια του πληθωρισμού και παρατεθούν οι διάφοροι δείκτες που χρησιμοποιούνται για τη μέτρησή του καθώς και τα τυχόν μειονεκτήματά τους, επιχειρείται να γίνει μια διάκριση του πληθωρισμού. Ακολουθούν οι δυσμενείς οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις του βλαβερού πληθωρισμού και κατόπιν αναφέρονται οι διάφορες μορφές του πληθωρισμού μέσω των οποίων αναλύονται τα αίτια δημιουργίας του. Στη συνέχεια, παρατίθενται μέτρα καταπολέμησης του πληθωρισμού.

Στο δεύτερο κεφάλαιο αναλύεται το φαινόμενο της ανεργίας. Αφού εξεταστεί αρχικά η έννοια της ανεργίας και πώς γίνεται η μέτρησή της, κατόπιν, εξετάζονται οι δυσάρεστες συνέπειες της ανεργίας και παρατίθενται οι διάφορες μορφές της σε μια προσπάθεια να εντοπιστούν τα κύρια αίτια δημιουργίας της.

Στο τρίτο κεφάλαιο εξετάζεται η σχέση μεταξύ πληθωρισμού και ανεργίας μέσω της καμπύλης Philips που δείχνει την αντίστροφη σχέση μεταξύ τους (όταν μειώνεται ο πληθωρισμός αυξάνεται η ανεργία και αντίστροφα).

Στο τέταρτο κεφάλαιο αναλύεται η κατάσταση της Ελλάδας όσον αφορά την ανεργία και τον πληθωρισμό. Συγκεκριμένα, εξετάζονται οι προτεινόμενες πολιτικές αντιμετώπισης της ανεργίας στην Ελλάδα.

Στο πέμπτο κεφάλαιο αναφέρονται οι προβλέψεις για τη μελλοντική διαμόρφωσή τους.

Στο τελευταίο κεφάλαιο γίνεται η εφαρμογή των προβλέψεων που έγιναν με βάση το πρόγραμμα stata.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1. ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΥ

1.1 Γενικά

Είναι γνωστό ότι ένα από τα σοβαρότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι σύγχρονες αναπτυγμένες οικονομίες είναι το πρόβλημα του πληθωρισμού. Μετά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο ο πληθωρισμός υπήρξε μία σχεδόν μόνιμη κατάσταση των προηγμένων οικονομιών. Επιπλέον την τελευταία εικοσαετία παρατηρήθηκε το φαινόμενο των ανερχόμενων τιμών με σύγχρονη αύξηση της ανεργίας σε μεγάλη έκταση. Ως πληθωρισμό ορίζουμε το φαινόμενο της συνεχούς ανόδου του γενικού επιπέδου των τιμών. Κατά συνέπεια, από τον ορισμό του, ο πληθωρισμός ισοδυναμεί με μια συνεχή μείωση της αγοραστικής δύναμews του Χρήματος. Πιο συγκεκριμένα, πληθωρισμός είναι η τάση προς συνεχιζόμενη και αυτοτροφοδοτούμενη αύξηση του γενικού επιπέδου των τιμών σε μια οικονομία. Από αυτόν τον ορισμό προκύπτει ότι τα στοιχεία της έννοιας του πληθωρισμού είναι τα εξής:

α) *Ο πληθωρισμός αναφέρεται στην αύξηση του γενικού επιπέδου των τιμών.* Άρα, επιδίωξη των φορέων της οικονομικής πολιτικής είναι η σταθερότητα των τιμών κατά μέσον όρο, η αύξηση του οποίου όχι μόνο δε συνδέεται με τα επιθυμητά αποτελέσματα, αλλά αντίθετα με σοβαρές δυσμενείς επιπτώσεις, οι οποίες αναφέρονται κυρίως στην κατανομή του πραγματικού εισοδήματος και πλούτου, στην οικονομική μεγέθυνση και ανάπτυξη, στα δημόσια έσοδα, καθώς και στο ισοζύγιο πληρωμών.

β) *Ο πληθωρισμός είναι μια τάση (ροπή) προς συνεχιζόμενη αύξηση του γενικού επιπέδου των τιμών.* Αυτό σημαίνει ότι ο πληθωρισμός είναι μια δυναμική διαδικασία συνεχιζόμενης αύξησης του γενικού επιπέδου των τιμών, η οποία παρατηρείται για μια σχετικά εκτεταμένη χρονική περίοδο και η οποία είναι πιθανό να διακόπτεται πρόσκαιρα. Αν, λοιπόν, εξαιτίας της επίδρασης διάφορων παραγόντων, το γενικό επίπεδο των τιμών παραμένει μεν σταθερό, υπάρχει όμως μια τάση αύξησης του που είναι συγκαλυμμένη πρόσκαιρα, πρέπει να γίνει αποδεκτή η ύπαρξη πληθωριστικών τάσεων στη συγκεκριμένη οικονομία.

γ) *Ο πληθωρισμός αποτελεί μια αυτοτροφοδοτούμενη διαδικασία,* δηλαδή μια διαδικασία κατά την οποία ορισμένες αυξήσεις των τιμών προκαλούν νέες περαιτέρω αυξήσεις. Η άνοδος των τιμών είναι αποτέλεσμα των οικονομικών δυνάμεων που αναπτύσσονται στην αγορά. Σε πολλές όμως περιπτώσεις η κρατική πολιτική ελέγχει τη διαμόρφωση των τιμών, όπως

συμβαίνει στην περίπτωση αγαθών πρώτης ανάγκης (τρόφιμα), καθορίζοντας ανώτατα όρια τιμών.¹

Άνοδος του γενικού επιπέδου των τιμών δε σημαίνει αναγκαία και άνοδο της τιμής όλων των αγαθών. Μπορεί να παρατηρηθεί άνοδος του γενικού επιπέδου με ταυτόχρονη μείωση ή σταθερότητα των τιμών ορισμένων αγαθών. Μπορεί να παρατηρηθεί άνοδος του γενικού επιπέδου με ταυτόχρονη μείωση ή σταθερότητα των τιμών ορισμένων αγαθών.

Αυτό βέβαια σημαίνει, ότι οι τιμές των άλλων αγαθών αυξάνονται, έτσι ώστε το γενικό επίπεδο να ανεβαίνει.

1.2 Οι σημαντικότερες διακρίσεις του πληθωρισμού

Ο πληθωρισμός διακρίνεται σε ανοικτό ή φανερό και απωθημένο ή συγκαλυμμένο, με βάση το κατά πόσον η αύξηση του γενικού επιπέδου των τιμών είναι ελεύθερη ή ελεγχόμενη. Στον ανοικτό πληθωρισμό, οι τιμές των αγαθών, των υπηρεσιών και των συντελεστών παραγωγής διαμορφώνονται χωρίς την εφαρμογή εκ μέρους του κράτους διαφόρων ειδών άμεσων ελέγχων των τιμών για λόγους αντιπληθωριστικής πολιτικής. Έτσι, τυχόν υπερβάλλουσα ζήτηση οδηγεί σε αύξηση του γενικού επιπέδου των τιμών. Αντίθετα, στον απωθημένο πληθωρισμό οι τιμές καθορίζονται διοικητικά με τη χρησιμοποίηση διάφορων μορφών άμεσων ελέγχων τους και η παρατηρούμενη αύξηση των τιμών αποτελεί μια ανεπαρκή εκτίμηση των αληθινών πληθωριστικών πιέσεων στην οικονομία. Εδώ, η τυχόν υπερβάλλουσα ζήτηση συγκαλύπτεται. Αν ανακληθούν οι έλεγχοι, η υπερβάλλουσα ζήτηση θα εκδηλωθεί και το γενικό επίπεδο των τιμών θα αυξηθεί.

Μια άλλη διάκριση του πληθωρισμού, είναι αυτή η οποία γίνεται με βάση το ρυθμό έντασης του. Σε αυτήν την περίπτωση, ο πληθωρισμός διακρίνεται σε έρποντα, τρέχοντα και καλπάζοντα. Ο έρπων πληθωρισμός αναφέρεται στην αύξηση του γενικού επιπέδου των τιμών με χαμηλούς ρυθμούς (δηλαδή 2-5% το έτος), σε σημείο που να μην θεωρείται αναγκαία η εφαρμογή σταθεροποιητικής πολιτικής. Ο τρέχων πληθωρισμός αναφέρεται στην αύξηση του γενικού επιπέδου των τιμών με υψηλούς ρυθμούς, σε σημείο που να καθίσταται απαραίτητη η εφαρμογή σταθεροποιητικής πολιτικής. Τέλος, ο υπερπληθωρισμός αναφέρεται στην αύξηση του γενικού επιπέδου των τιμών με εξαιρετικά υψηλούς ρυθμούς, η οποία έχει ως αποτέλεσμα

¹Βλέπε Οικονομική Πολιτική, σελ.215-216, Ι.Σ. Βαβούρας.

την κατάρρευση της συγκεκριμένης οικονομίας, δεδομένου ότι το εγχώριο νόμισμα χάνει μεγάλο μέρος της αγοραστικής του δύναμης και του ρόλου του ως μέσου συναλλαγών.²

1.3 Δείκτες μέτρησης του πληθωρισμού

Οι σημαντικότεροι δείκτες μέτρησης του πληθωρισμού είναι οι εξής:

α) Ο Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (ΔΚΤ): Αυτός μετρά τις μεταβολές του κόστους ζωής των καταναλωτών εξαιτίας των μεταβολών των τιμών των αγαθών και υπηρεσιών που πληρώνουν. Η επιλογή και στάθμιση των αγαθών και υπηρεσιών που υπεισέρχονται στον υπολογισμό του δείκτη, είναι βασικής σημασίας για την παρακολούθηση της εξέλιξης των τιμών καταναλωτή και γίνεται με βάση τα αποτελέσματα των Ερευνών των Οικογενειακών Προϋπολογισμών που διεξάγονται από τις αρμόδιες κρατικές υπηρεσίες (ΕΛΣΤΑΤ). Οι συντελεστές στάθμισης των αγαθών και υπηρεσιών που υπεισέρχονται στον υπολογισμό του δείκτη, αντανακλούν τη μέση μηνιαία δαπάνη του μέσου νοικοκυριού. Από την πλευρά των σταθμίσεων, ο ΔΤΚ καλύπτει μόνο τα ιδιωτικά νοικοκυριά, και όχι τα συλλογικά και τους τουρίστες. Η συχνή αναθεώρηση του ΔΤΚ είναι επιβεβλημένη, δεδομένου ότι οι συνθήκες διαβίωσης και η διάρθρωση της κατανάλωσης μεταβάλλονται διαχρονικά εξαιτίας της επίδρασης διαφόρων οικονομικοκοινωνικών παραγόντων καθώς και των μεταβολών της τεχνολογίας, ώστε να αντικατοπτρίζει τα υφιστάμενα καταναλωτικά πρότυπα σε κάθε περίοδο.

β) Ο Δείκτης Τιμών Χονδρικής Πώλησης: Αυτός μετρά τις μεταβολές των τιμών που απολαμβάνουν οι παραγωγοί των αγαθών του πρωτογενή και δευτερογενή τομέα της οικονομίας, καθώς και τις μεταβολές των τιμών των εισαγόμενων προϊόντων. Λαμβάνονται λοιπόν υπόψη μόνο τα αγαθά και όχι οι υπηρεσίες. Σκοπός αυτού του δείκτη είναι η μέτρηση της μεταβολής των τιμών των “τελικών” προϊόντων κατά τις συναλλαγές χονδρικής που πραγματοποιούνται μεταξύ των παραγωγικών τομέων και των τομέων της τελικής ζήτησης της οικονομίας. Οι δείκτες τιμών χονδρικής καλύπτουν μόνο τις εκροές των τελικών προϊόντων από τους παραγωγικούς τομείς προς τους τομείς της τελικής ζήτησης. Ο συγκεκριμένος δείκτης δεν καλύπτει εξ ολοκλήρου κανένα τομέα της οικονομίας, επειδή όμως περιλαμβάνει πρώτες ύλες και κεφαλαιουχικά αγαθά, αποτελεί για τη βιομηχανία ένα καλύτερο μέτρο του πληθωρισμού. Τέλος, χρησιμοποιείται συχνά ως δείκτης της μελλοντικής εξέλιξης του πληθωρισμού για τον καταναλωτή.

² Βλέπε Οικονομική Πολιτική, σελ.215-216, Ι.Σ. Βαβούρας. όπ. π.

γ) Ο έμμεσος αποπληθωρισμός του ακαθάριστου εθνικού προϊόντος (ΑΕΠ). Αυτός μετρά τις μεταβολές των τιμών των αγαθών και υπηρεσιών που υπεισέρχονται στην έννοια του ΑΕΠ, δηλαδή μετρά και τις μεταβολές των υπηρεσιών του δημόσιου τομέα. Ονομάζεται έτσι, διότι δεν εκτιμάται άμεσα ή ρητά, αλλά εκτιμάται διαιρώντας το πραγματικό ΑΕΠ με το ονομαστικό ΑΕΠ. Ουσιαστικά πρόκειται για έναν μικτό δείκτη, ο οποίος είναι πολύ χρήσιμος στην οικονομική ανάλυση εξαιτίας της ευρύτητας των αγαθών και υπηρεσιών που καλύπτει.³

Ως δείκτης μέτρησης του πληθωρισμού χρησιμοποιείται ο Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (ΕΔΤΚ). Ως σταθερότητα των τιμών έχει οριστεί από το Διοικητικό Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας “η ετήσια αύξηση του ΕΔΤΚ” για τη ζώνη του ευρώ με ρυθμό χαμηλότερο του 2%. Αναγνωρίζεται ότι η εξέλιξη των τιμών καταναλωτή αποτελεί το ικανοποιητικότερο μέτρο του πληθωρισμού. Ο ΕΔΤΚ της ζώνης του ευρώ θεωρείται ο δείκτης ο οποίος εκφράζει περισσότερο αξιόπιστα τις μεταβολές των τιμών των αγαθών και υπηρεσιών που απολαμβάνουν οι καταναλωτές στην οικονομική επικράτεια της ζώνης του ευρώ. Ο ετήσιος ρυθμός πληθωρισμού 2% συνιστά το ανώτατο όριο του στόχου της σταθερότητας των τιμών. Ένας ετήσιος ρυθμός αύξησης του γενικού επιπέδου των τιμών στη ζώνη του ευρώ κάτω από το 2% αλλά κοντά σε αυτό, γίνεται ανεκτός διότι θεωρείται μια επαρκής ασφαλιστική δικλείδα για την αποφυγή του αποπληθωρισμού. Τέλος αυτή η σταθερότητα των τιμών εκφρασμένη ως ετήσιος ρυθμός πληθωρισμού χαμηλότερος του 2% θα πρέπει να διατηρείται μεσοπρόθεσμα.

Στη δεκαετία του 1950, ο Milton Friedman διατύπωσε την άποψη ότι το άριστο ύψος πληθωρισμού είναι το μηδέν. Ο βασικός λόγος για το συμπέρασμα αυτό είναι ότι ένας μηδενικός πληθωρισμός μεγιστοποιεί τη συνολική χρησιμότητα από την κατακράτηση χρήματος. Όμως αυτό το συμπέρασμα τίθεται υπό αμφισβήτηση. Κι αυτό επειδή υπάρχουν αποδείξεις ότι λόγω των τεχνολογικών αλλαγών τα συμβατικά μέτρα του πληθωρισμού (ο ρυθμός μεταβολής του ΔΤΚ) τείνουν να υπερεκτιμούν το πραγματικό ύψος του πληθωρισμού κατά 0,5-1,5% το χρόνο. Ο λόγος είναι ότι τα συμβατικά μέσα με τα οποία υπολογίζεται ο πληθωρισμός δε λαμβάνουν υπόψη τους τις βελτιώσεις στην ποιότητα. Έτσι, αν διαπιστωθεί ένα ύψος πληθωρισμού της τάξης του 0,5-1,5%, ο πραγματικός πληθωρισμός είναι πιθανότατα μηδενικός. Επίσης, υπάρχουν θεωρητικά επιχειρήματα που υποστηρίζουν ότι το ύψος του πληθωρισμού είναι λίγο υψηλότερο από το μηδέν. Αν όμως ο πληθωρισμός είναι θετικός, μπορούμε να επιτύχουμε μείωση του πραγματικού μισθού, διατηρώντας τις αυξήσεις του

³Βλέπε Οικονομική Πολιτική, σελ.216-217, Ι.Σ. Βαβούρας.

ονομαστικού μισθού χαμηλότερες από το ποσοστό του πληθωρισμού. Έτσι, σε ένα περιβάλλον με μηδενικό πληθωρισμό είναι πιθανό να υπάρχει περισσότερη ακαμψία των πραγματικών μισθών, κάνοντας πιο δύσκολη την επίτευξη των προσαρμογών προς τις ασύμμετρες τομεακές διαταραχές. Καταλήγουμε λοιπόν στο συμπέρασμα ότι αυτή η επίπτωση μπορεί να αναγκάσει τις νομισματικές αρχές να στοχεύσουν ένα ποσοστό πληθωρισμού κοντά στο 2% το χρόνο. Επομένως, το άριστο ποσοστό πληθωρισμού μπορεί να είναι της τάξης του 2,5-3,5% το χρόνο (0,5-1,5% για σφάλμα μέτρησης και 2% λόγω της επίπτωσης των πραγματικών μισθών).⁴

1.4 Οι οικονομικές επιπτώσεις του πληθωρισμού

Ως γνωστόν, οι οικονομικές επιπτώσεις του πληθωρισμού αναφέρονται κυρίως:

Α) Στην οικονομική μεγέθυνση και ανάπτυξη. Αν σε μια οικονομία παρατηρείται υποαπασχόληση των παραγωγικών της συντελεστών, μια αύξηση του γενικού επιπέδου των τιμών πιθανόν να επιδράσει θετικά στην οικονομική μεγέθυνση και συνεπώς και στην οικονομική ανάπτυξή της. Συχνά υποστηρίζεται ότι μια μικρή και συνεχής αύξηση του γενικού επιπέδου των τιμών είναι αναγκαία για την επίτευξη και τη διατήρηση του εισοδήματος πλήρους απασχόλησης. Είναι πάντως γενικότερα αποδεκτό το γεγονός ότι αν μια οικονομία χαρακτηρίζεται από υψηλούς ρυθμούς πληθωρισμού επί σειρά ετών, τότε θα έχει αρνητικές επιπτώσεις στην αποτελεσματική χρησιμοποίηση των πόρων, δεδομένου ότι και οι επιχειρήσεις χαμηλής αποτελεσματικότητας, ενισχυμένες από τις αναδιανεμητικές επιπτώσεις του πληθωρισμού, θα είναι σε θέση να πραγματοποιούν υψηλά κέρδη. Εξάλλου, οι υψηλοί ρυθμοί πληθωρισμού περιορίζουν την ανακατανομή των πόρων σύμφωνα με τις μεταβολές των συνθηκών της προσφοράς και της ζήτησης, αφού οι μεταβολές των τιμών δεν αποτελούν πλέον ασφαλείς δείκτες της σχετικής στενότητας των αγαθών, γεγονός που επηρεάζει αρνητικά την αποτελεσματική χρησιμοποίηση των πόρων.

Σήμερα είναι γενικά αποδεκτό ότι ο χαμηλός και σταθερός πληθωρισμός αποτελεί προϋπόθεση για την επίτευξη διατηρήσιμης ανάπτυξης με υψηλό επίπεδο απασχόλησης ενώ παράλληλα προστατεύει την οικονομία από τις διακυμάνσεις. Αντίθετα, σε ένα περιβάλλον όπου το επίπεδο τιμών μεταβάλλεται συνεχώς δημιουργούνται προβλήματα στην ομαλή λειτουργία της αγοράς. Το αποτέλεσμα είναι οι οικονομικές μονάδες να υποχρεώνονται να λαμβάνουν αποφάσεις σε καθεστώς αυξημένης αβεβαιότητας. Οι πραγματικοί πόροι

⁴ Βλέπε Οικονομική Πολιτική, σελ.218-230, Ι.Σ. Βαβούρας.

χρησιμοποιούνται για την κάλυψη κινδύνων που προέρχονται από τον πληθωρισμό και όχι για παραγωγικούς σκοπούς. Επιπρόσθετα η αβεβαιότητα για τις μελλοντικές αποδόσεις λειτουργεί αποτρεπτικά στην πραγματοποίηση επενδύσεων με τις γνωστές αρνητικές επιπτώσεις στην παραγωγικότητα μιας οικονομίας και στην απασχόληση.

Με τη σταθερότητα των τιμών, εκτός των άλλων, ελαχιστοποιείται το ασφάλιστρο κινδύνου έναντι του πληθωρισμού το οποίο ενσωματώνεται στα μακροπρόθεσμα επιτόκια. Έτσι, τα επιτόκια αυτά μειώνονται με αποτέλεσμα την αύξηση των επενδύσεων, την ενίσχυση της ανάπτυξης και της απασχόλησης. Επιπρόσθετα, η σταθερότητα των τιμών εξαλείφει και το πραγματικό κόστος που προκύπτει όταν ο πληθωρισμός επιδεινώνει τις στρεβλώσεις που προκαλεί το φορολογικό σύστημα στην οικονομία. Όταν για παράδειγμα δεν γίνεται τιμαριθμική προσαρμογή των ορίων των ονομαστικών εισοδημάτων τα οποία εμπίπτουν στις διαφορετικές κατηγορίες των φορολογικών συντελεστών τότε η ονομαστική αύξηση των εισοδημάτων οδηγεί σε μεγαλύτερη φορολογική επιβάρυνση των εργαζομένων και επομένως σε μείωση του διαθέσιμου εισοδήματος.⁵

Β) Στην κατανομή του πραγματικού εισοδήματος και πλούτου. Είναι αναμφισβήτητο ότι ο πληθωρισμός μεταβάλλει την κατανομή του πραγματικού εισοδήματος και πλούτου, αφού οι τιμές των αγαθών και των περιουσιακών στοιχείων, καθώς και οι αμοιβές των συντελεστών παραγωγής δεν έχουν τις ίδιες δυνατότητες προσαρμογής στις πληθωριστικές πιέσεις.

Γ) Στο ισοζύγιο πληρωμών. Αν το γενικό επίπεδο των τιμών σε μια οικονομία αυξάνεται ταχύτερα από ότι στο εξωτερικό, τα προϊόντα του εξωτερικού καθίστανται φθηνότερα από τα αντίστοιχα του εσωτερικού. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση των εισαγωγών και τον περιορισμό των εξαγωγών, εφόσον επικρατούν συνθήκες σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών, δεδομένου ότι οι διαφορές στις εξελίξεις των τιμών στο εσωτερικό και το εξωτερικό είναι δυνατό να εξουδετερωθούν με μεταβολές των συναλλαγματικών ισοτιμιών. Είναι φανερό ότι οι υψηλοί ρυθμοί πληθωρισμού σε μια οικονομία δημιουργούν προβλήματα ανταγωνιστικότητας των προϊόντων της, τα οποία είναι τόσο σημαντικότερα όσο μεγαλύτερη είναι η εξάρτηση της συγκεκριμένης οικονομίας από το εξωτερικό εμπόριο.

Δ) Στα δημόσια έσοδα. Ο πληθωρισμός αποτελεί σημαντική πηγή δημόσιων εσόδων. Οι κάτοχοι ρευστών διαθέσιμων αναγκάζονται να αυξήσουν τα ρευστά τους διαθέσιμα, ώστε να διατηρήσουν σταθερή την πραγματική τους αξία. Η πηγή αυτή εισοδήματος του κράτους καλείται «φόρος (λόγω) πληθωρισμού», και ουσιαστικά μειώνει το διαθέσιμο ιδιωτικό

⁵ Βλέπε Στοιχεία Οικονομίας, Εκδόσεις Έλλην, Τρίτη έκδοση, Αθήνα Καρακούση-Καλλιόπη Λουκόπουλου.

εισόδημα και αυξάνει τους πόρους του δημόσιου τομέα. Ο πληθωρισμός αυξάνει γενικά τα έσοδα από άμεση φορολογία, εφόσον οι υπόλοιποι παράγοντες (κλίμακες, συντελεστές, απαλλαγές και εκπτώσεις) παραμένουν σταθεροί.⁶

1.5 Το κοινωνικό κόστος του πληθωρισμού

Στην περίπτωση που ένας κοινός άνθρωπος ερωτηθεί γιατί, κατά τη γνώμη του, ο πληθωρισμός είναι κοινωνικό πρόβλημα, θα απαντήσει πιθανότατα ότι ο πληθωρισμός τον κάνει φτωχότερο. Είναι γενικά αποδεκτό ότι οι αυξήσεις της αγοραστικής δύναμης της εργασίας οφείλονται στη συσσώρευση κεφαλαίου και την τεχνολογική πρόοδο. Αν η κυβέρνηση μειώσει τον πληθωρισμό μειώνοντας τον ρυθμό αύξησης του χρήματος, οι εργαζόμενοι δε θα δουν τους πραγματικούς τους μισθούς να αυξάνονται πιο γρήγορα. Αντιθέτως, όταν ο πληθωρισμός επιβραδύνεται, οι επιχειρήσεις θα αυξάνουν τις τιμές των προϊόντων λιγότερο κάθε χρόνο με αποτέλεσμα να δίνουν στους εργαζόμενους μικρότερες αυξήσεις.

Το κόστος του πληθωρισμού φαίνεται να είναι δυσδιάκριτο. Πράγματι, οι οικονομολόγοι διαφωνούν για το μέγεθος του κοινωνικού κόστους. Μερικοί από αυτούς υποστηρίζουν ότι το κόστος του πληθωρισμού είναι μικρό –τουλάχιστον για τους μέτριους ρυθμούς πληθωρισμού που παρατηρούνται στις περισσότερες χώρες τα τελευταία χρόνια. Είναι φανερό ότι οι οικονομολόγοι και οι κοινοί άνθρωποι έχουν διαφορετικές απόψεις για το κόστος του πληθωρισμού. Ο οικονομολόγος R. Shiller, έχει θεμελιώσει αυτή τη διαφορά απόψεων σε μια έρευνα που πραγματοποίησε σε δύο διαφορετικές ομάδες, την ομάδα των οικονομολόγων και την ομάδα των κοινών ανθρώπων. Από τις απαντήσεις που πήρε ο Shiller, συμέρανε ότι οι οικονομολόγοι δεν έχουν σωστή αντίληψη πάντα για το θέμα του κόστους του πληθωρισμού, αλλά έχουν το πλεονέκτημα απέναντι στην άλλη ομάδα ότι έχουν μελετήσει περισσότερο το ζήτημα.

Ας εξετάσουμε πρώτα την περίπτωση του προσδοκώμενου πληθωρισμού. Ας υποθέσουμε ότι κάθε μήνα το επίπεδο των τιμών ανέρχεται κατά 1%. Ποιο θα είναι λοιπόν το κοινωνικό κόστος ενός σταθερού και προβλέψιμου ετήσιου πληθωρισμού 12%; Ένα κόστος είναι η στρέβλωση την οποία ο φόρος του πληθωρισμού προκαλεί στην ποσότητα του χρήματος, την οποία διακρατούν οι άνθρωποι. Γνωρίζουμε ότι υψηλότερος πληθωρισμός

⁶Βλέπε Εθνική Οικονομική Πολιτική Ι.Σ. Βαβούρας, σελ.68-69.

οδηγεί σε υψηλότερο ονομαστικό επιτόκιο, το οποίο με τη σειρά του οδηγεί σε χαμηλότερα πραγματικά χρηματικά διαθέσιμα.⁷

Ένα δεύτερο κόστος πληθωρισμού οφείλεται στο γεγονός ότι ο υψηλός πληθωρισμός αναγκάζει τις επιχειρήσεις να αλλάζουν πιο συχνά τους καταλόγους των προϊόντων τους. Οι αλλαγές των τιμών έχουν συχνά κόστος: λ.χ. πρέπει να εκδοθούν και να διανεμηθούν νέοι κατάλογοι. Ένα τρίτο κόστος πληθωρισμού προκύπτει επειδή οι επιχειρήσεις, θέλοντας να αποφύγουν το κόστος έκδοσης νέων τιμοκαταλόγων, δεν αλλάζουν τις τιμές τους πολύ συχνά. Έτσι, όσο υψηλότερος είναι ο ρυθμός πληθωρισμού τόσο μεγαλύτερες είναι οι διαφορές στις σχετικές τιμές. Ένα τέταρτο κόστος πληθωρισμού προκύπτει από τη φορολογική νομοθεσία. Πολλές διατάξεις του φορολογικού κώδικα δεν λαμβάνουν υπόψη τους τις επιπτώσεις του πληθωρισμού. Συχνά ο πληθωρισμός μπορεί να μεταβάλλει τη φορολογική επιβάρυνση των ατόμων με τρόπους που δεν ήταν στις προθέσεις των νομοθετών. Ένα πέμπτο κόστος πληθωρισμού είναι οι δυσκολίες της ζωής σε έναν κόσμο με μεταβαλλόμενο επίπεδο τιμών. Η μεταβολή του επιπέδου των τιμών περιπλέκει τον οικονομικό προϋπολογισμό ενός ατόμου. Μια σημαντική απόφαση που πρέπει να πάρουν όλα τα νοικοκυριά, είναι τι μέρος των εισοδημάτων τους θα καταναλώσουν και τι μέρος θα αποταμιεύσουν. Μια τέτοια απόφαση βέβαια θα ήταν ευκολότερη αν οι άνθρωποι ήταν βέβαιοι ότι το επίπεδο των τιμών μετά από 30 χρόνια θα είναι το ίδιο με το σημερινό.

Ο απροσδόκητος πληθωρισμός πλήττει επίσης τα άτομα που ζουν με σταθερές συντάξεις. Όπως κάθε πιστωτής, έτσι και κάθε εργάτης πλήττεται όταν ο πληθωρισμός είναι υψηλότερος από τον αναμενόμενο, αλλά και όπως και κάθε δανειζόμενος, έτσι και η επιχείρηση πλήττεται όταν ο πληθωρισμός είναι χαμηλότερος από τον αναμενόμενο. Έτσι λοιπόν, όσο μεγαλύτερες διακυμάνσεις παρουσιάζει ο ρυθμός του πληθωρισμού, τόσο μεγαλύτερη είναι η αβεβαιότητα που αντιμετωπίζουν και οι δανειολήπτες και οι δανειστές. Εφόσον οι περισσότεροι άνθρωποι αποστρέφονται τον κίνδυνο, η αδυναμία πρόβλεψης που προκαλείται από τις μεγάλες διακυμάνσεις του πληθωρισμού πλήττει σχεδόν τους πάντες.

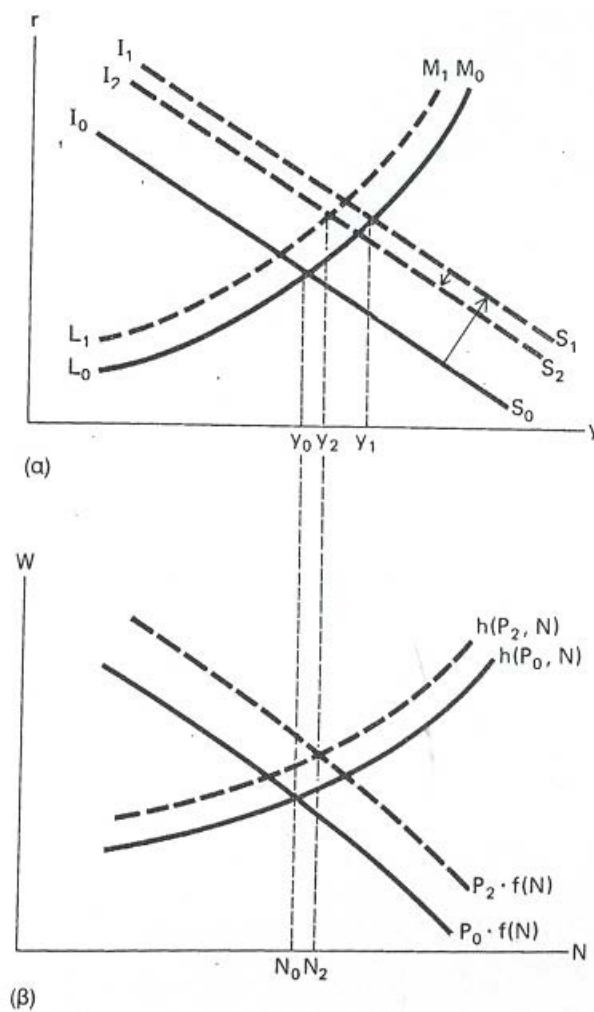
1.6 Ο πληθωρισμός ζήτησης

Κατά την άποψη αυτή ο πληθωρισμός είναι αποτέλεσμα υπερβάλλουσας ζήτησης. Καθώς η οικονομία πλησιάζει το επίπεδο της πλήρους απασχόλησης αρχίζουν να

⁷Βλέπε Μακροοικονομική Θεωρία, N.Gregory Mankiw, Μετάφραση Ν. Σταματάκης, σελ.277-281

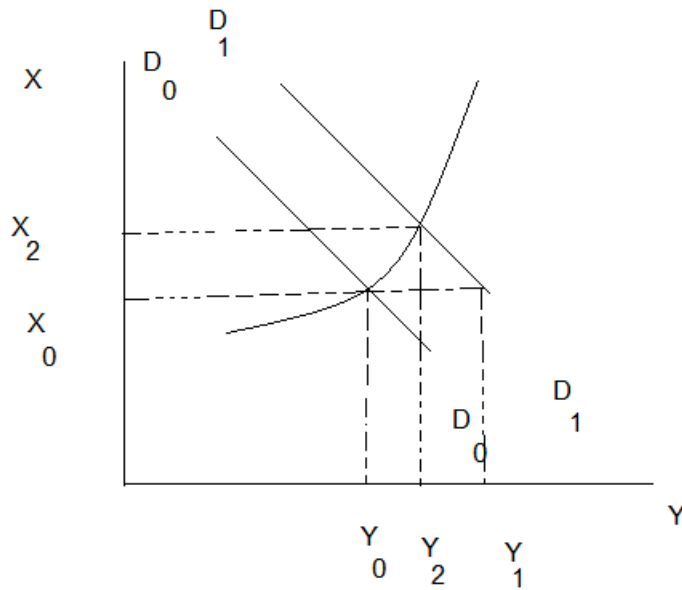
δημιουργούνται στενότητες στην αγορά ορισμένων παραγωγικών συντελεστών, με συνέπεια την αύξηση της τιμής τους. Όταν η οικονομία φτάσει στο επίπεδο της πλήρους απασχόλησης, παραπέρα αύξηση της συνολικής ζήτησης είναι εξ ορισμού πληθωριστική, εφόσον δεν αυξάνεται η παραγωγή.

Παράγοντες που ευνοούν την αύξηση της ζήτησης περιλαμβάνουν την εύκολη εξασφάλιση δανείων από τις τράπεζες για την αγορά καταναλωτικών αγαθών, την υπέρμετρη αύξηση των κρατικών δαπανών, αύξηση της προσφοράς χρήματος στην οικονομία με αποτέλεσμα να υπάρχει πολύ περισσότερο χρήμα σε σχέση με τη διαθέσιμη ποσότητα αγαθών.

Σχήμα 1⁸

⁸Βλέπε Μακροοικονομική Θεωρία, εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 1998, σελ.406-408.

Σχήμα 2⁹

Όπως φαίνεται και στο διάγραμμα κάθε μεταβολή μιας από τις συναρτήσεις ζήτησης ή προσφοράς που αποτελούν τη βάση της καμπύλης IS ή LM θα οδηγεί σε μια μετατόπιση της καμπύλης ζήτησης του σχήματος 1. Αν η συνάρτηση αποταμίευσης μετατοπίζεται προς τα κάτω ώστε να σημειώνεται μια εξωγενής αύξηση της καταναλωτικής ζήτησης η καμπύλη IS του σχήματος 1(α) θα μετατοπίζεται προς τα πάνω, από τη θέση I_0S_0 στη θέση I_1S_1 και η καμπύλη ζήτησης του σχήματος 2 θα μετατοπίζεται επίσης προς τα πάνω από τη θέση D_0D_0 στη θέση D_1D_1 . Στο αρχικό επίπεδο τιμών P_0 το προϊόν ισορροπίας από την πλευρά ζήτησης της οικονομίας αυξάνεται σε y_1 στα σχήματα 1(α) και 2. Αυτό δημιουργεί υπερβάλλουσα ζήτηση μετρούμενη από $y_1 - y_0$ και οι τιμές αρχίζουν μια ανοδική πορεία. Η άνοδος των τιμών μετατοπίζει προς τα αριστερά τόσο την καμπύλη IS όσο και την καμπύλη LM, μειώνοντας το ζητούμενο συνολικό προϊόν ή επίπεδο παραγωγής προς το y_2 κατά μήκος της νέας καμπύλης ζήτησης D_1D_1 .

Η μείωση της ζήτησης που οφείλεται στην άνοδο των τιμών προέρχεται από τρεις παράγοντες: Πρώτο, η άνοδος των τιμών μειώνει την προσφορά πραγματικών διαθεσίμων, αυξάνοντας τα επιτόκια και μειώνοντας την επενδυτική ζήτηση¹⁰

Δεύτερο, η άνοδος των τιμών μειώνει την πραγματική αξία των περιουσιακών στοιχείων, μετατοπίζοντας τη συνάρτηση αποταμιεύσεων προς τα πάνω και

Τρίτο, μειώνει τις πραγματικές καθαρές εξαγωγές.

⁹ Βλέπε David Begg, Εισαγωγή στην Οικονομική, εκδόσεις Κριτική, σελ.352

¹⁰ Βλέπε Μακροοικονομική Θεωρία, εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 1998, σελ.406

Ενώ η ζήτηση μειώνεται στο y_2 του σχήματος 2, η άνοδος των τιμών αυξάνει το επίπεδο παραγωγής ισορροπίας, από την πλευρά της προσφοράς από το y_0 προς το y_2 . Καθώς η καμπύλη ζήτησης εργασίας μετατοπίζεται περισσότερο από την καμπύλη προσφοράς στο σχήμα 1(β) η απασχόληση και το προϊόν αυξάνουν μειώνοντας την υπερβάλλουσα ζήτηση από την πλευρά της προσφοράς. Όταν το επίπεδο των τιμών έχει προσεγγίσει το P_2 στο σχήμα 1(β) και στο σχήμα 2, η υπερβάλλουσα ζήτηση εξαλείφεται και η οικονομία βρίσκεται σε ένα νέο επίπεδο ισορροπίας της παραγωγής y_2 και της απασχόλησης N_2 .

Όταν μια οικονομία αντιμετωπίζει πληθωρισμό ζήτησης τότε συνήθως η ανεργία βρίσκεται σε χαμηλά επίπεδα δεδομένου ότι βρίσκεται σε κατάσταση πλήρους απασχόλησης και απασχολούνται όλοι οι παραγωγικοί συντελεστές. Αυτό απεικονίζεται και μέσω της καμπύλης Phillips που δείχνει την αντίστροφη σχέση μεταξύ ανεργίας και πληθωρισμού. Η παραπάνω αντίστροφη σχέση δεν ισχύει στην περίπτωση της διαρθρωτικής ανεργίας που τα αίτια της δεν έχουν σχέση με τη μακροοικονομική κατάσταση, αλλά με τις ρυθμίσεις στην αγορά εργασίας όπως συμβαίνει στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια όπου παρόλο που υπάρχει πληθωρισμός λόγω αυξημένης ζήτησης η ανεργία κινείται σε υψηλά επίπεδα όπως θα αναλύσουμε στη συνέχεια.

1.6.1 Πληθωρισμός εξαιτίας μεταβολών στη διάρθρωση της ζήτησης

Σύμφωνα με την θεωρία αυτή το γενικό επίπεδο των τιμών ανεβαίνει μέσω μιας μετάθεσης προς τα δεξιά, της καμπύλης ζήτησης για το προϊόν ενός ή περισσότερων κλάδων (π.χ. αύξηση της ζήτησης για το αλουμίνιο και πτώση της ζήτησης για ατσάλι, αύξηση της ζήτησης για μικροτσίπ, αύξηση της ζήτησης από το εξωτερικό για τουριστικές υπηρεσίες και μείωση για μεταποιημένα αγαθά). Αυτή η μεταβολή στη διάρθρωση της ζήτησης οδηγεί την αύξηση της ζητούμενης ποσότητας συντελεστών παραγωγής στους κλάδους που αντιμετωπίζουν αύξηση της ζήτησης και μείωση στους φθίνοντες κλάδους. Όμως αυτές οι μεταβολές στη ζήτηση συντελεστών κατά κλάδο μπορούν να οδηγήσουν σε πληθωρισμό κόστους διότι στο κλάδο με μεγάλη ανάπτυξη, οι τιμές των συντελεστών παραγωγής αυξάνουν ραγδαία ενώ στον κλάδο που φθίνει, οι τιμές δεν πέφτουν με τον ίδιο ρυθμό. Αυτό συμβαίνει κυρίως στην τιμή της εργασίας. Οι μισθοί δεν πέφτουν εύκολα λόγω νομοθεσίας, αντίστασης των συνδικάτων ή κοινωνικών και πολιτικών συνθηκών.¹¹

¹¹Βλέπε Μακροοικονομική Θεωρία, εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 1998,σελ.407

Αντίθετα, οι ανθούντες κλάδοι αντιμετωπίζουν άνοδο των μισθών στην προσπάθεια τους να αυξήσουν γρήγορα το προσωπικό τους για να αντεπεξέλθουν στην μεταβολή της ζήτησης για το προϊόν τους. Οι επιχειρηματίες μετακυλήσουν την αύξηση του κόστους παραγωγής (λόγω αυξημένων μισθών) στην τιμή του προϊόντος γεγονός που δίνει το πρώτο πληθωριστικό σοκ στην οικονομία.

Οι υποστηρικτές της θεωρίας του διαρθρωτικού πληθωρισμού, φρονούν ότι αυτό το αρχικό σοκ ανόδου των τιμών του προϊόντος ενός ή δύο κλάδων επαναλαμβάνεται μετά και διαχέεται σ' ολόκληρη την οικονομία. Αν π.χ. το προϊόν του οποίου η τιμή έχει αυξηθεί αποτελεί ένα σημαντικό ενδιάμεσο αγαθό για άλλους κλάδους (π.χ. ατσάλι, αλουμίνιο, ξυλεία, πετρελαϊκά προϊόντα), τότε όλοι οι κλάδοι που το χρησιμοποιούν θα δοκιμάσουν αύξηση του κόστους παραγωγής τους με αποτέλεσμα να αυξήσουν τις τιμές του δικού τους τελικού προϊόντος.

Μια άλλη πιθανότητα είναι οι αυξήσεις των μισθών που <<έδωσε>> ο πρώτος κλάδος να οδηγήσουν σε απαιτήσεις για αυξήσεις από τους εργαζόμενους σε άλλους κλάδους. Το αποτέλεσμα είναι μια γενικευμένη άνοδος των τιμών της οποίας το αρχικό ερέθισμα ήταν μια μεταβολή στη διάρθρωση της ζήτησης προϊόντων. Βεβαία μετά από μια άνοδο του γενικού επιπέδου των τιμών οι εργαζόμενοι θα ζητήσουν αύξηση των μισθών αν μάλιστα υπάρχει μηχανισμός τιμαριθμικής προσαρμογής των μισθών η αύξηση θα έλθει αυτόματα.

Το αρχικό πληθωριστικό σοκ μπορεί επίσης να προέλθει από πηγές όπως μια αύξηση της τιμής της ενέργειας, των τιμολογίων των οργανισμών κοινής ωφελείας, των ενοικίων και των επιτοκίων των στεγαστικών δανείων, από κακές σοδειές βασικών γεωργικών προϊόντων ή από τις αυξημένες τιμές εισαγόμενων αγαθών ή συνδυασμό των παραπάνω παραγόντων.¹²

1.6.2 Η συμβολή των θεσμών της αγοράς εργασίας στην ενίσχυση του πληθωρισμού μισθών

Η ορθόδοξη οικονομική θεωρία υποστηρίζει ότι ο συνδυασμός ορισμένων συνθηκών στις αγορές προϊόντος και συντελεστών παραγωγής μπορεί να οδηγήσει σε άνοδο του γενικού επιπέδου των τιμών.

¹²Βλέπε Οικονομική πολιτική, Βαβούρας Ι.Σ., Αθήνα, Πάντειος Α.Σ.Π.Ε. 1998.

Όπως είδαμε, σύμφωνα με μια υπόθεση, υπερβάλλουσα ζήτηση για αγαθά είναι εκείνη που θέτει σε κίνηση πληθωριστικές πιέσεις ενώ, σύμφωνα με μια άλλη, μεμονωμένες αυξήσεις των τιμών των συντελεστών παραγωγής και των ενδιαμέσων εισροών ευθύνονται για το έναυσμα του πληθωρισμού. Ορισμένοι μελετητές όμως κατευθύνουν την προσοχή τους όχι στις δυνάμεις της προσφοράς και ζήτησης, αλλά στη λειτουργία των θεσμών της αγοράς εργασίας όπως οι συνδικαλιστικές οργανώσεις, και η οργάνωση των επιχειρήσεων, θεωρώντας την υπεύθυνη για την ανατροφοδότηση του πληθωρισμού μισθών. Η θεσμική αυτή προσέγγιση θεωρεί ότι τα μηνύματα που στέλνουν οι δυνάμεις της αγοράς (π.χ. η ύπαρξη υπέρ προσφοράς εργασίας) φιλτράρονται μέσα από τους θεσμούς και συνεπώς δεν οδηγούν τους οικονομικούς φορείς σε άμεση προσαρμογή των απαιτήσεων και των προσδοκιών τους στη νέα κατάσταση. Οι μισθοί, σύμφωνα με αυτή την υπόθεση, αυξάνονται μετά από διαπραγμάτευση και γραφειοκρατικές αποφάσεις μέσα στις επιχειρήσεις, σε ένα “ηγετικό” κλάδο της οικονομίας και από κει και πέρα οι αυξήσεις μεταδίδονται στους υπόλοιπους κλάδους μέσω διάφορων μηχανισμών. Έτσι, η απομάκρυνση της σύγχρονης αγοράς εργασίας από την απλή αγορά τύπου “δημοπρασίας” της ορθόδοξης οικονομικής θεωρίας είναι ο παράγοντας εκείνος που ευθύνεται για την εγγενή, πλέον, αδυναμία των οικονομικών φορέων να προσαρμόζονται σε καταστάσεις ανισορροπίας της προσφοράς και της ζήτησης εργασίας. Η θεσμοποίηση λοιπόν ευθύνεται για την τροφοδότηση της σπειροειδούς κίνησης των μισθών-τιμών που χαρακτηρίζει τον πληθωρισμό στις σύγχρονες οικονομίες.

Οι οπαδοί της θεσμικής θεωρίας του πληθωρισμού όμως, δεν συμφωνούν όλοι για τον τρόπο μετάδοσης των πιέσεων για αυξήσεις των μισθών. Μια υπόθεση είναι ότι οι ηγέτες των συνδικαλιστικών οργανώσεων εμπλέκονται σε έναν ανταγωνισμό μεταξύ τους: αν μια οργάνωση πετύχει αυξήσεις στους μισθούς οι ηγέτες άλλων οργανώσεων πιέζονται να απαιτήσουν αυξήσεις για τα μέλη τους, αλλιώς ενδέχεται να αντιμετωπίσουν τη γενικευμένη δυσφορία των μελών και ο έλεγχος της οργάνωσης να περάσει σε αντίπαλη παράταξη. Έτσι, οι πιέσεις για αυξήσεις στους μισθούς εξαπλώνονται στον συνδικαλισμένο τομέα. Βέβαια, η υπόθεση αυτή δεν καλύπτει την κίνηση των μισθών στο μη-συνδικαλισμένο τομέα ούτε το κυριότερο εξηγεί πως τα τελευταία δέκα χρόνια σε χώρες με σχετικά ισχυρό συνδικαλιστικό κίνημα οι προσπάθειες των ενώσεων για μισθολογικές αυξήσεις δεν έχουν δώσει αποτελέσματα.¹³

¹³Βλέπε Οικονομική πολιτική, Ι.Σ. Βαβούρας, Αθήνα 1988.

Μια συναφής υπόθεση για το ρόλο των συνδικάτων στον πληθωρισμό μισθών λαμβάνει υπόψη το γεγονός ότι υπάρχει συνδικαλισμένο και μη-συνδικαλισμένος τομέας και, μάλιστα, βασίζεται στη σχέση μεταξύ των δύο τομέων. Σύμφωνα με αυτή την υπόθεση, οι αυξήσεις που επιτυγχάνουν τα συνδικάτα για τα μέλη τους οδηγούν πολλούς εργοδότες στο μη-συνδικαλισμένο τομέα να αυξήσουν οικειοθελώς τις αμοιβές των υπαλλήλων τους ώστε να αποθαρρύνουν μια πιθανή κίνηση των τελευταίων προς τις επιχειρήσεις του συνδικαλισμένου τομέα. Η απειλή, λοιπόν, να παρουσιαστεί στενότητα εργατικού δυναμικού ωθεί τις επιχειρήσεις να παρακολουθούν τις εξελίξεις στο συνδικαλισμένο τομέα. Κατ' αυτόν τον τρόπο μεταδίδονται σ' ολόκληρη την οικονομία τάσεις αύξησης των μισθών.

Όμως και αυτή η υπόθεση αγνοεί τις επιπτώσεις της αύξησης των μισθών του συνδικαλισμένου τομέα στην απασχόληση. Η μισθολογική διαφορά στον συνδικαλισμένο τομέα μπορεί να οδηγήσει σε αύξηση των ανέργων και σε πιθανή κίνηση ενός αριθμού απ' αυτών προς το μη συνδικαλισμένο τομέα σε αναζήτηση εργασίας. Η εισροή περισσότερων υποψηφίων εργαζομένων αναιρεί σε μεγάλο βαθμό την απειλή που αισθάνονται οι εργοδότες του μη συνδικαλισμένου τομέα σχετικά με μια πιθανή στενότητα στην αγορά εργασίας. Όπως έχει ήδη αναφερθεί δεν είναι εντελώς ξεκάθαρος ο ρόλος της μισθολογικής πολιτικής των συνδικάτων και η επίδραση της στην οικονομία. Ειδικότερα, δεν υπάρχει ομόφωνη απάντηση στο ερώτημα αν οι αυξήσεις των μισθών είναι αποτέλεσμα βούλησης και πολιτικής των συνδικάτων ή αποτέλεσμα των δυνάμεων της αγοράς που επιτρέπουν όχι μόνο τις αυξήσεις αλλά και την ίδια τη δημιουργία και λειτουργία των συνδικάτων.

Μια άλλη υπόθεση σχετικά με το μηχανισμό μετάδοσης του πληθωρισμού μισθών είναι η υπόθεση του ηγετικού ρόλου του τομέα που παρουσιάζει τις υψηλότερες αυξήσεις στην παραγωγικότητα της εργασίας. Ο κλάδος ή οι κλάδοι που έχουν υψηλούς ρυθμούς αύξησης της παραγωγικότητας τείνουν να δίνουν συχνές μισθολογικές αυξήσεις, συμπαρασύροντας και τους λιγότερο παραγωγικούς κλάδους. Έτσι όμως, οι μισθολογικές αυξήσεις στους τελευταίους ξεπερνούν τη μέση παραγωγικότητα και δημιουργούν πληθωριστικές πιέσεις.

Και αυτή υπόθεση όμως αμφισβητείται τόσο γιατί δεν έχει επαληθευτεί ικανοποιητικά όσο και γιατί αγνοεί τις πιθανές επιπτώσεις της χαμηλής παραγωγικότητας στην απασχόληση. Η χαμηλή παραγωγικότητα, ή ένα διευρυνόμενο χάσμα παραγωγικότητας μεταξύ κλάδων, κανονικά πρέπει να δημιουργεί δυσοίωνες προοπτικές για την απασχόληση στους φθίνοντες κλάδους και να άρει τις πιέσεις για αύξηση μισθών. Μια ενδιαφέρουσα παραλλαγή της

υπόθεσης για τον ηγετικό ρόλο κάποιου κλάδου (συνδικαλισμένου ή υψηλής παραγωγικότητας) είναι η προσέγγιση των Rose και Wachter.

Οι μελετητές αυτοί θεωρούν ότι ηγετικό ρόλο στην κίνηση των μισθών παίζει ο ανταγωνιστικός τομέας της οικονομίας ενώ οι επιχειρήσεις που έχουν μεγάλο μερίδιο της αγοράς και ο κρατικός τομέας τον παρακολουθούν. Έτσι, ο ανταγωνιστικός τομέας, που είναι εκτεθειμένος στις δυνάμεις της αγοράς, αντιδρά πρώτος σε μια αύξηση της συνολικής ζήτησης και αυξάνει τις αμοιβές στην προσπάθειά του να προσελκύσει προσωπικό. Η ταχύτητα με την οποία αντιδρά ο ανταγωνιστικός τομέας, σε σχέση με τον μη-ανταγωνιστικό, διευρύνει τη διασπορά των μισθών στην οικονομία και δυσχεραίνει την προσαρμογή των φορέων στις μεταβολές της αγοράς.

Αυτή η θεωρία δεν εντοπίζει την έναρξη των πληθωριστικών πιέσεων στη διάρθρωση των επιχειρήσεων αλλά υποστηρίζει ότι η μη-ανταγωνιστική διάρθρωση δυσχεραίνει την προσαρμογή των μισθών που απαιτείται μετά από την εκάστοτε μεταβολή της προσφοράς και της ζήτησης στην αγορά.

Είναι προφανές ότι η ακριβής αιτιολόγηση του πληθωρισμού και η επισήμανση εκείνων των στοιχείων που μπορεί να ευθύνονται γι' αυτόν από το πλήθος των παραγόντων που θεωρητικά οδηγούν σε πληθωριστικές πιέσεις είναι μια δύσκολη υπόθεση η οποία μάλιστα ξεφεύγει από τα πλαίσια ενός εγχειριδίου για την οικονομική της εργασίας.¹⁴

1.7 Ο Πληθωρισμός κόστους

Ο πληθωρισμός ζήτησης αντιδιαστέλλεται από τον πληθωρισμό κόστους (cost-push inflation), του οποίου το σημείο εκκίνησης προέρχεται από την πλευρά προσφοράς της οικονομίας. Ο πληθωρισμός ο οποίος οφείλεται σε μια προς τα πάνω μετατόπιση της καμπύλης προσφοράς, ονομάζεται γενικά πληθωρισμός κόστους. Ο πληθωρισμός ζήτησης δεν είναι δυνατό να ερμηνεύσει το φαινόμενο της συνεχούς υψώσεως των τιμών σε περιόδους οικονομικής στασιμότητας και ανεργίας. Στο φαινόμενο αυτό δίνει ερμηνεία ο πληθωρισμός κόστους.

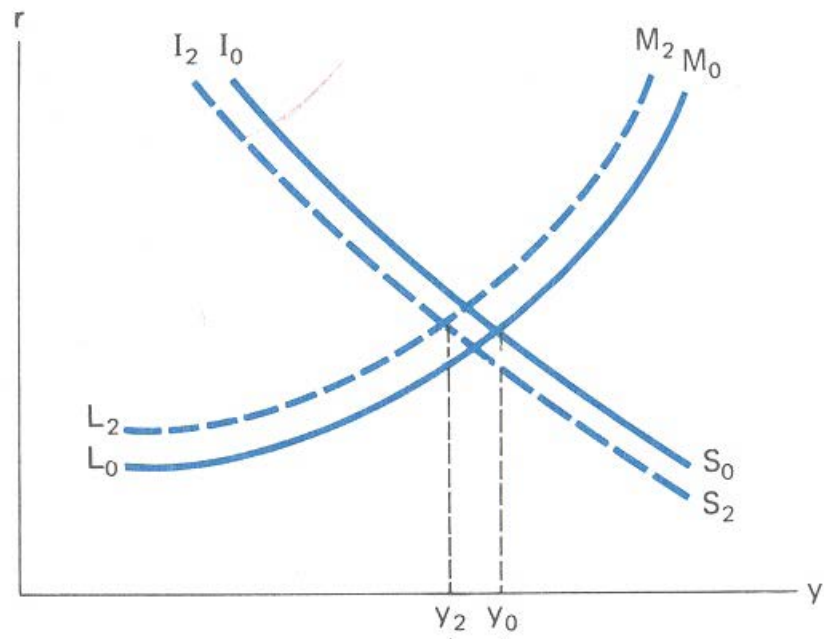
Ο πληθωρισμός κόστους προέρχεται είτε από την αύξηση της τιμής ορισμένων βασικών πρώτων υλών όπως το πετρέλαιο ή από υπέρογκες αυξήσεις των μισθών όταν τα

¹⁴Βλέπε Οικονομική πολιτική, Ι.Σ. Βαβούρας, Αθήνα 1998, όπ.π.

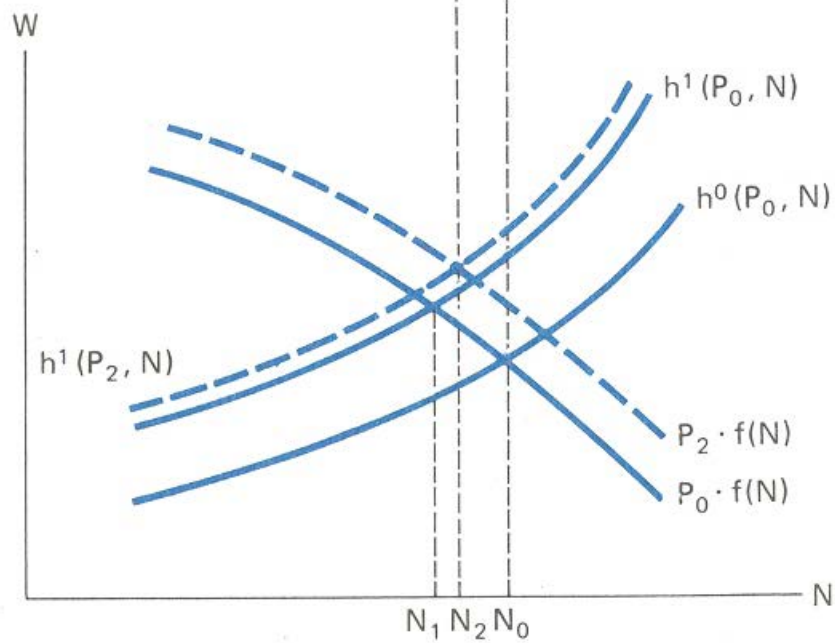
εργατικά συνδικάτα είναι ισχυρά. Για παράδειγμα το 1972 και κατόπιν στο 1979 είχαμε τις δύο πετρελαϊκές κρίσεις. Οι σημαντικότερες πετρελαιοπαραγωγές χώρες συνεργάστηκαν στα πλαίσια του OPEC (του Οργανισμού Χωρών-Εξαγωγέων Πετρελαίου) και μείωσαν την παραγωγή τους με σκοπό να εκβιάσουν αύξηση της τιμής του «μαύρου χρυσού» λειτουργώντας ως καρτέλ αυξάνοντας κατακόρυφα τις τιμές των καυσίμων με αποτέλεσμα πληθωριστικές πιέσεις.

Ο πληθωρισμός κόστους μπορεί να δημιουργηθεί επίσης από το ρόλο των εργατικών σωματείων και τη δύναμη ολιγοπωλίων. Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, τα εργατικά σωματεία ή ορισμένα από αυτά έχουν αρκετή δύναμη, ώστε να μπορούν να πετυχαίνουν αυξήσεις των μισθών και των ημερομισθίων. Από την μεριά τους τα μεγάλα μονοπώλια και ολιγοπώλια έχουν αρκετή δύναμη στην αγορά, ώστε να μεταβιβάζουν τις αυξήσεις του κόστους, που προκαλούνται από την αύξηση των εργατικών μισθών, στους αγοραστές αυξάνοντας την τιμή του προϊόντος. Πολλά, όμως, από τα προϊόντα αυτά αποτελούν πρώτη ύλη για την παραγωγή άλλων αγαθών, που σημαίνει αύξηση του κόστους και της τιμής τους. Με αυτόν τον τρόπο η αρχική αύξηση του κόστους σε ορισμένους κλάδους διαχέεται σε ολόκληρη την οικονομία, με αποτέλεσμα, την αύξηση του γενικού επιπέδου των τιμών.¹⁵

¹⁵Βλέπε Williams H. Branson – James M. Litvack, Μακροοικονομική Θεωρία, εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 1998, σελ. 408

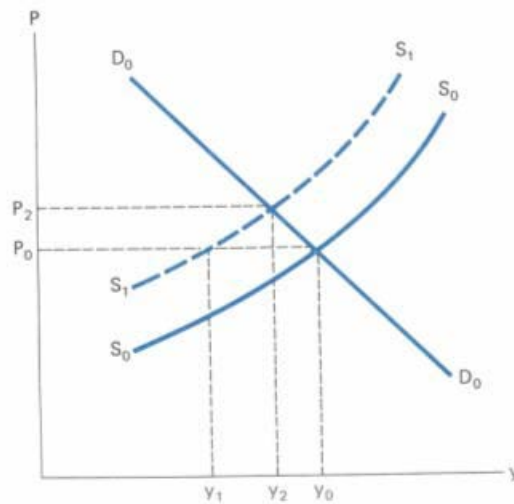
(α)

(β)

Σχήμα 3¹⁶

¹⁶Βλέπε Williams H. Branson – James M. Litvack, Μακροοικονομική Θεωρία, εκδόσεις Gutenberg, σελ.409

Σχήμα 4¹⁷

Όπως φαίνεται στα σχήματα 3 και 4 μια προς τα πάνω ή προς τα μέσα μετατόπιση της καμπύλης προσφοράς προκαλεί πληθωρισμό κόστους. Η προς τα πάνω μετατόπιση της καμπύλης προσφοράς δημιουργεί υπερβάλλουσα ζήτηση στο αρχικό επίπεδο τιμών P_0 , αυξάνοντας τις τιμές αλλά και επιφέροντας μια μείωση στο προϊόν ισορροπίας, σε αντίθεση με τον πληθωρισμό ζήτησης όπου η άνοδος των τιμών οδηγεί και σε άνοδο του επιπέδου παραγωγής. Στο σχήμα 3(β) παρατηρείται μια εξωγενή, προς τα πάνω μετατόπιση της καμπύλης προσφοράς εργασίας από τη θέση $h^0(P_0, N)$ σε $h^1(P_0, N)$. Η μεταβολή αυτή μπορεί δημιουργηθεί από μια αύξηση των μισθολογικών απαιτήσεων μιας οικονομίας. Οι απαιτήσεις αυτές ακολουθούν κάποιες αναμενόμενες αυξήσεις των τιμών ή οφείλονται σε αλλαγή των προτιμήσεων προς όφελος του ελεύθερου χρόνου. Η προς τα πάνω μετατόπιση της συνάρτησης προσφοράς εργασίας περιορίζει το επίπεδο απασχόλησης ισορροπίας στο αρχικό επίπεδο τιμών. Δηλαδή η καμπύλη προσφοράς της οικονομίας επανέρχεται στη θέση $S_1 S_1$ στο σχήμα 4. Η μετατόπιση της καμπύλης προσφοράς δημιουργεί υπερβάλλουσα ζήτηση, η οποία μετριέται από τη διαφορά $y_0 - y_1$ στο σχήμα 4. Στο αρχικό επίπεδο τιμών P_0 οι παραγωγοί θέλουν να προσφέρουν y_1 ποσότητα, αλλά οι καταναλωτές, οι επιχειρήσεις και το Δημόσιο θέλουν να αγοράσουν ποσότητα y_0 . Η υπερβάλλουσα ζήτηση αυξάνει τελικά το επίπεδο των τιμών. Στην πλευρά ζήτησης της οικονομίας η άνοδος των τιμών περιορίζει το επίπεδο ισορροπίας της παραγωγής σε y_2 , κατά μήκος της αρχικής καμπύλης ζήτησης $D_0 D_0$.¹⁸ Η

¹⁷ Βλέπε David Begg S. Fischer, Εισαγωγή στην Οικονομική, εκδόσεις κριτική, σελ. 330

¹⁸ Βλέπε William H. Branson – James M. Litvack, Μακροοικονομική Θεωρία, εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 1998, σελ. 410

κίνηση αυτή παρουσιάζεται στο σχήμα 3(α) με την προς τα αριστερά μετατόπιση τόσο της καμπύλης IS όσο και της καμπύλης LM. Η άνοδος των τιμών αυξάνει το προϊόν ισορροπίας στην πλευρά της προσφοράς από το y_1 προς το y_2 κατά μήκος της νέας καμπύλης προσφοράς S_1S_1 του σχήματος 4. Στο σχήμα 3(β), η καμπύλη ζήτησης εργασίας μετατοπίζεται προς τα πάνω από τη θέση $P_0 \cdot f(N)$ στη θέση $P_2 \cdot f(N)$, ενώ η άνοδος των τιμών προκαλεί μια ανοδική μετατόπιση της συνάρτησης προσφοράς από τη θέση $h^1(P_0, N)$ στη θέση $h^1(P_2, N)$.

Η άνοδος των τιμών περιορίζει το χάσμα της υπερβάλλουσας ζήτησης μειώνοντας τη ζήτηση κατά μήκος της καμπύλης D_0D_0 και αυξάνοντας την προσφορά κατά μήκος της καμπύλης S_1S_1 στο σχήμα 4. Η ισορροπία είναι στο P_2 στα σχήματα 3(β) και 4, όπου η υπερβάλλουσα ζήτηση έχει εξαλειφθεί τελείως και η παραγωγή έχει περιορισθεί στο επίπεδο y_2 . Η άνοδος των μισθολογικών απαιτήσεων που εκφράζεται με μια προς τα πάνω μετατόπιση της καμπύλης προσφοράς εργασίας στο σχήμα 3(β), αυξάνει το κόστος παραγωγής και αναγκάζει τους παραγωγούς να χαμηλώσουν το επίπεδο παραγωγής και να αυξήσουν τις τιμές.

Το πρόβλημα της οικονομικής πολιτικής που πρέπει να ακολουθηθεί για την καταπολέμηση του πληθωρισμού κόστους υφίσταται στο γεγονός ότι τυχόν εφαρμογή επεκτατικής πολιτικής για την τόνωση της ζήτησης οδηγεί σε περαιτέρω αύξηση των τιμών ενώ η τυχόν εφαρμογή περιοριστικής πολιτικής οδηγεί σε επιδείνωση της ανεργίας. Για αυτό το λόγο απαιτούνται διαρθρωτικές μεταβολές όπως για παράδειγμα φαίνεται τα τελευταία δύο χρόνια όπου παρόλο που παρατηρείται αλματώδης αύξηση της τιμής του πετρελαίου δεν έχουμε επανάληψη των πετρελαϊκών κρίσεων με τον πληθωρισμό να διατηρείται σε χαμηλά επίπεδα γεγονός που δείχνει την αποτελεσματικότητα των μέτρων που έχουν πάρει οι αναπτυγμένες χώρες για την ενεργειακή απεξάρτησή τους από το πετρέλαιο».

Θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε λοιπόν, με βάση τα προαναφερθέντα, ότι στην Ελλάδα έχουμε πληθωρισμό κόστους, διότι αυξάνεται το ανά μονάδα κόστος παραγωγής (π.χ. από αύξηση μισθών) και όχι ζήτησης, πράγμα που θα σήμαινε ότι η ζήτηση για προϊόν αυξάνεται με γρηγορότερο ρυθμό από τη δυνατότητα της οικονομίας να το παράγει, κάτι που δεν ισχύει στην τωρινή φάση της οικονομίας.

1.8 Ο υπερπληθωρισμός

Ο υπερπληθωρισμός ορίζεται συχνά ως πληθωρισμός που υπερβαίνει το 50% το μήνα, που είναι λίγο πάνω από 1% την ημέρα. Ο ρυθμός αυτός του πληθωρισμού, επισωρευμένος για πολλούς μήνες, οδηγεί σε πολύ μεγάλες ανόδους του επιπέδου των τιμών. Ρυθμός πληθωρισμού 50% το μήνα σημαίνει ότι οι τιμές εκατονταπλασιάζονται μέσα σε ένα χρόνο και αυξάνονται πάνω από ένα εκατομμύριο φορές μέσα σε τρία χρόνια.

Σύμφωνα με τους οικονομολόγους, ο υπερπληθωρισμός επιβάλλει βαρύ φόρο στην οικονομία. Το κόστος είναι ποιοτικά ίδιο με αυτό του προσδοκώμενου πληθωρισμού, όταν όμως ο πληθωρισμός φτάνει σε ακραία όρια, το κόστος είναι περισσότερο φανερό επειδή ακριβώς είναι τόσο σοβαρό. Το κόστος του υπερπληθωρισμού καθίσταται λοιπόν αόρητο. Με τον καιρό το χρήμα παύει να επιτελεί τις λειτουργίες του (δηλαδή να είναι μέσο διατήρησης της αξίας, μονάδα μέτρησης και μέσο συναλλαγών). Ο αντιπραγματισμός αρχίζει να κερδίζει έδαφος.

Οι υπερπληθωρισμοί οφείλονται στην υπερβολική αύξηση της προσφοράς χρήματος. Όταν η Κεντρική Τράπεζα εκδίδει χρήμα, το επίπεδο των τιμών ανέρχεται. Όταν εκδίδει χρήμα με πολύ υψηλό ρυθμό, το αποτέλεσμα είναι ο υπερπληθωρισμός. Για να τερματίσει τον υπερπληθωρισμό, η Κεντρική Τράπεζα πρέπει απλώς να μειώσει το ρυθμό αύξησης της προσφοράς χρήματος. Ο υπερπληθωρισμός αρχίζει όταν μια κυβέρνηση έχει ανεπαρκή φορολογικά έσοδα για να καλύψει τις δημόσιες δαπάνες. Για να καλύψει το δημοσιονομικό έλλειμμα, η κυβέρνηση στρέφεται στην εκδοτική τράπεζα, και αυτό έχει ως αποτέλεσμα τη γρήγορη αύξηση της προσφοράς χρήματος και τον υπερπληθωρισμό. Τα δημοσιονομικά προβλήματα χειροτερεύουν από τη στιγμή που θα ξεκινήσει ο υπερπληθωρισμός. Το τέλος του υπερπληθωρισμού συμπίπτει σχεδόν πάντα με κάποια δημοσιονομική μεταρρύθμιση, η οποία περιορίζει την ανάγκη για την έκδοση χρήματος, γεγονός που της επιτρέπει να μειώσει την αύξηση της προσφοράς χρήματος.¹⁹

1.9 Ο στασιμοπληθωρισμός

Στασιμοπληθωρισμός είναι η κατάσταση εκείνη της οικονομίας, στην οποία τείνουν να συνδυάζονται υψηλοί ρυθμοί πληθωρισμού με εκτεταμένη ανεργία. Σύμφωνα με τον ορισμό αυτό, ο στασιμοπληθωρισμός είναι μια τάση συνδυασμού μιας συνεχιζόμενης αύξησης του

¹⁹Βλέπε Μακροοικονομική Θεωρία, N.Gregory Mankiw, Μετάφραση Ν. Σταματάκης σελ. 285-291

γενικού επιπέδου των τιμών με υψηλούς ρυθμούς και μιας εκτεταμένης ανεργίας. Με τον όρο «τάση» τονίζεται ότι ο στασιμοπληθωρισμός δεν είναι μια στατική κατάσταση ταυτόχρονης εμφάνισης υψηλού πληθωρισμού και εκτεταμένης ανεργίας, και γενικότερα χαμηλής οικονομικής μεγέθυνσης σε ένα ορισμένο έτος, αλλά ταχείας αύξησης του γενικού επιπέδου των τιμών παρά την ύπαρξη εκτεταμένης ανεργίας, και γενικότερα χαμηλής οικονομικής μεγέθυνσης, κατά τη διάρκεια μιας σχετικά μεγάλης χρονικής περιόδου, η οποία είναι δυνατόν να διακόπτεται πρόσκαιρα.

Ο στασιμοπληθωρισμός διακρίνεται σε στασιμοπληθωρισμό ζήτησης και σε στασιμοπληθωρισμό προσφοράς. Στασιμοπληθωρισμός ζήτησης ονομάζεται ο στασιμοπληθωρισμός ως μια διαδικασία προσαρμογής μετά από κάποια αυτόνομη μετατόπιση της καμπύλης συνολικής ζήτησης προς τα δεξιά, ενώ στασιμοπληθωρισμός προσφοράς είναι εκείνος που προέρχεται από κάποια αυτόνομη μετατόπιση της καμπύλης συνολικής προσφοράς προς τα πάνω. Ο στασιμοπληθωρισμός ζήτησης διακρίνεται σε δύο φάσεις: α) τη φάση της επέκτασης της οικονομικής δραστηριότητας, κατά την οποία η αύξηση της συνολικής ζήτησης έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση των τιμών και πρόσκαιρα του συνολικού εισοδήματος ή προϊόντος, και κατά συνέπεια της απασχόλησης, και β) τη φάση του στασιμοπληθωρισμού, κατά την οποία η καμπύλη συνολικής προσφοράς προσαρμόζεται στις αυξήσεις των τιμών και των μισθών, με αποτέλεσμα τη μείωση του συνολικού εισοδήματος ή προϊόντος και, κατά συνέπεια τη μείωση της απασχόλησης, ενώ οι τιμές εξακολουθούν να αυξάνουν.

Η αντιμετώπιση του στασιμοπληθωρισμού συνιστά ένα σημαντικό πρόβλημα οικονομικής πολιτικής, γιατί η τυχόν εφαρμογή επεκτατικής νομισματικής ή / και δημοσιονομικής πολιτικής προκειμένου να αυξηθεί η συνολική ζήτηση και να περιοριστεί η ανεργία θα έχει ως αποτέλεσμα την παραπέρα αύξηση του γενικού επιπέδου των τιμών, ενώ η τυχόν εφαρμογή συσταλτικής ή περιοριστικής νομισματικής ή / και δημοσιονομικής πολιτικής προκειμένου να μειωθεί η συνολική ζήτηση και να περιοριστεί ο πληθωρισμός θα έχει ως αποτέλεσμα την παραπέρα αύξηση της ανεργίας. Οι φορείς της οικονομικής πολιτικής πρέπει να χρησιμοποιούν τα μέσα της νομισματικής και δημοσιονομικής πολιτικής για τον κατάλληλο επηρεασμό της συνολικής ζήτησης, ώστε να αποφεύγονται οι πληθωριστικές ή αντιπληθωριστικές σπειροειδείς εξελίξεις. Η πολιτική όμως αντιμετώπισης του στασιμοπληθωρισμού, πρέπει να πλαισιώνεται και από τα κατάλληλα μέσα επηρεασμού της συνολικής προσφοράς και πιο συγκεκριμένα από τις απαραίτητες διαρθρωτικές μεταβολές, οι

οποίες θα καθιστούν την οικονομία περισσότερο εύκαμπτη και ανταγωνιστική, καθώς και ευκολότερα προσαρμόσιμη στις μεταβολές των οικονομικών συνθηκών.²⁰

1.10 Πληθωρισμός κερδών

Σημαντικός παράγοντας για τη δημιουργία πληθωριστικών τάσεων και για την αύξηση του γενικού επιπέδου των τιμών, είναι το ύψος των κερδών που επιτυγχάνουν οι επιχειρήσεις. Το ύψος των κερδών είναι ένα μέγεθος το οποίο εξαρτάται άμεσα από την ελαστικότητα της ζήτησης έναντι της ελαστικότητας της προσφοράς. Εξαρτάται και από μια σειρά άλλων παραγόντων, όπως είναι η μορφή αγοράς στην οποία δραστηριοποιείται η κάθε επιχείρηση, καθώς και τα θεσμικά πλαίσια προστασίας των μονοπωλιακών ή ολιγοπωλιακών αγορών (επιδοτήσεις, φορολογικές απαλλαγές, περιορισμός εισαγωγών).

Στην περίπτωση που οι παράγοντες αυτοί είναι ευνοϊκοί δίνεται η δυνατότητα στις επιχειρήσεις να πραγματοποιούν μεγαλύτερα ή σταθερά κέρδη, ακόμα και σε ενδεχόμενες αυξήσεις στο κόστος παραγωγής. Το κόστος παραγωγής μπορεί να αυξηθεί για διάφορους λόγους, μεταξύ των οποίων είναι η αύξηση των μισθών και ημερομισθίων, η αύξηση των τιμών των πρώτων υλών, η επιβολή νέου φόρου ή η αύξηση υπάρχοντος. Όταν οι οικονομικοί και θεσμικοί παράγοντες είναι θετικά διαμορφωμένοι για επιχειρήσεις, τότε αυξάνεται η τιμή των τελικών προϊόντων σε ποσοστό ανάλογο ή και μεγαλύτερο από αυτό της αύξησης του κόστους παραγωγής. Αυτό έχει σαν συνέπεια, οι επιχειρήσεις να διατηρήσουν τα κέρδη και το βάρος των αυξήσεων των τιμών να περάσει στους καταναλωτές. Το ποσοστό μετακύλισης του βάρους στους καταναλωτές εξαρτάται με τη σειρά του από διάφορους επιμέρους παράγοντες. Ενδεικτικά, αναφέρουμε την ελαστικότητα της ζήτησης των διαφόρων αγαθών και υπηρεσιών, τα εμπόδια εισόδου νέων επιχειρήσεων στον κλάδο, τον βαθμό του κρατικού παρεμβατισμού, τον βαθμό υποκατάστασης των παραγωγικών συντελεστών και την οικονομική πολιτική ή την στρατηγική των πωλήσεων της επιχείρησης.

Εμπειρικά, έχουν παρατηρηθεί τρεις πολύ ευνοϊκές συνθήκες για την αύξηση των κερδών των επιχειρήσεων:

Α. Η υψηλή δασμολογική προστασία, όταν για κάποιον λόγο σημειώνεται μείωση των εισαγωγών ή όταν το κράτος ασκεί πολιτική υποκατάστασης των εισαγωγών με εγχώρια προϊόντα.

²⁰Βλέπε Οικονομική πολιτική, Ι.Σ. Βαβούρας, σελ.264-270

B. Η μονοπωλιακή ή ολιγοπωλιακή οργάνωση της αγοράς, που επιτρέπει στις επιχειρήσεις να δρουν σχετικά ανεξέλεγκτα στην πολιτική των κερδών.

Η σωστή αντιμετώπιση στο θέμα του πληθωρισμού των κερδών, είναι να δημιουργηθεί το κατάλληλο οργανωτικό και θεσμικό πλαίσιο που να ενισχύει την πραγματοποίηση κερδών σε ένα υγιές ανταγωνιστικό περιβάλλον. Οι επιχειρήσεις, θα πρέπει να επιδιώκουν την μεγιστοποίηση των κερδών μέσα από την ελαχιστοποίηση του κόστους της παραγωγής. Ο στόχος μπορεί να επιτευχθεί εν μέρει με την χρησιμοποίηση σύγχρονων μεθόδων παραγωγής, την πλήρη τεχνολογία και την αύξηση της ανταγωνιστικότητας σε εγχώριο και διεθνές περιβάλλον.²¹

Ο πληθωρισμός κερδών είναι χαρακτηριστικό και της ελληνικής πραγματικότητας στην οποία η πλειοψηφία των αγορών λειτουργεί με ολιγοπωλιακό τρόπο και οι επιχειρήσεις πραγματοποιούν υψηλότερα κέρδη από ότι αν λειτουργούσαν σε μια ανταγωνιστική αγορά. Αυτή η κατάσταση επηρεάζει αρνητικά την ανεργία επειδή αφενός όταν δραστηριοποιούνται λιγότερες εταιρίες σε ένα κλάδο δεν δημιουργούνται αρκετές νέες θέσεις εργασίας και αφετέρου με τις υψηλές τιμές των προϊόντων η ζήτηση διαμορφώνεται σε χαμηλότερα επίπεδα επηρεάζοντας αρνητικά τις επενδύσεις.

1.11 Εισαγόμενος πληθωρισμός

Κάθε ανοικτή οικονομία, δέχεται επιδράσεις από εξωτερικούς παράγοντες που επηρεάζουν τα μακροοικονομικά μεγέθη, μέσα από την οικονομική συναλλαγή και την εμπορική δραστηριότητα. Με αυτό το σκεπτικό, δεν θα μπορούσαμε να απομονώσουμε τη διαμόρφωση του εγχωρίου γενικού επιπέδου των τιμών από την εμπορική δραστηριότητα που διενεργείται μεταξύ των χωρών. Επομένως, οι αυξομειώσεις του γενικού επιπέδου των τιμών σε μια χώρα βρίσκονται σε άμεση συνάρτηση με τη μεταβολή των τιμών των εισαγόμενων προϊόντων και υπηρεσιών. Βασικοί προσδιοριστικοί παράγοντες του μεγέθους της επίδρασης στις εγχώριες τιμές είναι ο βαθμός εξάρτησης της εσωτερικής οικονομίας έναντι των εξωτερικών αγορών καθώς και ο βαθμός ευαισθησίας του ύψους των εισαγωγών σε σχέση με την τιμή των προϊόντων, δηλαδή ο βαθμός ελαστικότητας της ζήτησης των εισαγωγών (αλλά και των εξαγωγών).

²¹Βλέπε Βεργίνης Ξ.Π., Κόντος Β.Ν. , Η Οικονομική του Πληθωρισμού, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1977, σελ.136-142

Το μέγεθος των εισαγωγών επηρεάζεται από την γενικότερη οικονομική κατάσταση της χώρας, από την εισοδηματική πολιτική και από την πολιτική σταθερότητα. Έχει παρατηρηθεί, ότι οι μεγάλες αυξήσεις στο διαθέσιμο εισόδημα των ατόμων, σε συνδυασμό με μια ελαστική ζήτηση αγαθών προερχόμενων από εξωτερικές αγορές, μπορούν να οδηγήσουν σε μεγάλες αυξήσεις των εισαγόμενων ποσοτήτων. Επιπλέον, επειδή η εισοδηματική ελαστικότητα των εισαγωγών είναι συνήθως μεγαλύτερη από την ελαστικότητα της τιμής των εισαγόμενων αγαθών, αυτό έχει σαν αποτέλεσμα να δημιουργείται πληθωρισμός κόστους. Η ελληνική οικονομία, παρουσιάζει μεγάλη εξάρτηση από το εξωτερικό και αυτό έχει σαν συνέπεια η παραμικρή αύξηση στο κόστος των εισαγόμενων προϊόντων να προκαλεί αλυσιδωτές αυξητικές επιδράσεις στο επίπεδο του πληθωρισμού. Οι επιδράσεις αυτές, διακρίνονται σε άμεσες και έμμεσες.

Σε καμία περίπτωση, δεν θα πρέπει να υποτιμήσουμε την σημασία των έμμεσων επιδράσεων, γιατί η συμμετοχή στη διαμόρφωση του πληθωρισμού είναι πολύ μεγάλη.²²

Για παράδειγμα μια αύξηση της τιμής του πετρελαίου δεν επηρεάζει μόνο τα καύσιμα αλλά και μια σειρά άλλων προϊόντων. Αυτό συμβαίνει επειδή αυξάνεται το κόστος παραγωγής λόγω της μεγάλης ενεργειακής εξάρτησης της χώρας μας από το πετρέλαιο και επειδή αυξάνονται τα μεταφορικά.

Ο εισαγόμενος πληθωρισμός αυξάνει την ανεργία επειδή λόγω του μεγαλύτερου κόστους παραγωγής και των υψηλότερων επιτοκίων αποθαρρύνονται οι επενδύσεις και η δημιουργία θέσεων εργασίας.

1.12 Μετρά αντιμετώπισης του πληθωρισμού

1.12.1 Έλεγχος του ρυθμού εσωτερικής πιστωτικής επεκτάσεως

Η πρόταση αυτή πρέπει από τον ορισμό να αποτελεί τον πυρήνα οποιασδήποτε νομισματικής διευθέτησης του προβλήματος του πληθωρισμού. Μια κυβέρνηση μπορεί να ξεκινήσει τον αγώνα κατά του πληθωρισμού μόνο αν χρησιμοποιήσει τη δύναμη που διαθέτει για να ελέγξει την προσφορά χρήματος που δημιουργείται από εγχώριες πηγές. Η απόφαση μπορεί να μην είναι εύκολη για ποικίλους πολιτικούς λόγους. Μπορεί για παράδειγμα η

²²Βλέπε Ο πληθωρισμός, εκδόσεις Σμπίλιας, Αθήνα 1986,σελ.115-119. Επίσης βλ. Βεργίνης Ξ.Π., Κόντος Β.Ν. Η οικονομική του πληθωρισμού, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1977 σελ.147-154

κυβέρνηση να δεσμεύεται ή τουλάχιστον να αποθαρρύνεται από την προοπτική αύξησης της ανεργίας που θα μπορούσε να προκύψει από την πολιτική περιορισμού της ζήτησης την οποία συνεπάγεται η παραπάνω πρόταση. Μπορεί επιπλέον να διστάζει να στερηθεί την ικανότητα επιβολής φόρου με πληθωρισμό: η αποδοχή της παραπάνω πρότασης ίσως αναγκάσει την κυβέρνηση να περικόψει τις δημόσιες δαπάνες και με πιο φανερούς τρόπους τα φορολογικά της έσοδα.

1.12.2 Ελεύθερη διακύμανση της ισοτιμίας

Σύμφωνα με την νομισματική θεωρία του ισοζυγίου πληρωμών, βασική πηγή των παγκόσμιων πληθωριστικών πιέσεων αποτέλεσε η διάχυση της διεθνούς ρευστότητας με το σύστημα των σταθερών ισοτιμιών. Αν μια χώρα επιθυμεί να μονωθεί από τον πληθωρισμό που σημειώνεται σε άλλα σημεία του κόσμου, θα πρέπει να κυμαίνει ελεύθερα την ισοτιμία του νομίσματός της και μετά να ασχοληθεί με τον έλεγχο του τμήματος εκείνου του πληθωρισμού που δημιουργείται εσωτερικά από υπερβολική επέκταση της εγχώριας πίστωσης. Ρυθμίζοντας την κατάσταση με τέτοιο τρόπο, μια ανοικτή οικονομία θα είναι σε θέση να ενεργεί σαν να ήταν κλειστή οικονομία. Η λογική που στηρίζει την πρόταση αυτή βρίσκεται στην ιδέα ότι σημαντική πηγή πληθωριστικών πιέσεων δημιουργείται με την εισροή νομίσματος, η οποία συνεπάγεται το πλεόνασμα του ισοζυγίου πληρωμών.²³

Γι' αυτό άλλωστε δόθηκε και σημασία στα τεράστια ελλείμματα του δολαρίου έναντι του υπόλοιπου κόσμου, που σημειώθηκαν στα τέλη της δεκαετίας του 1960 και στις αρχές της δεκαετίας του 1970. Αν ο υπόλοιπος κόσμος είχε κυμαινόμενες ισοτιμίες με το δολάριο, θα είχε εξουδετερώσει τη μαζική εισροή δολαρίων στην διεθνή οικονομία που ήδη λειτουργούσε κοντά στα όρια των δυνατοτήτων της. Η νομισματική θεωρία του ισοζυγίου πληρωμών τείνει να επικεντρώνεται στις νομισματικές επιπτώσεις των μεταβολών στις εμπορευματικές ροές. Οι περιπλοκές που δημιουργούνται από τις μαζικές κινήσεις κεφαλαίων σπάνια αναφέρονται.

²³Βλέπε Charles Mulrey, Οικονομική Ανάλυση του Πληθωρισμού, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα 1980, σελ. 228-229.

1.12.3 Ευρεία εφαρμογή αυτομάτων τιμαριθμικών εφαρμογών

Στην παρατεταμένη μεταβατική περίοδο από τους υψηλούς στους χαμηλότερους ρυθμούς χρηματικής επεκτάσεως το ποσοστό της ανεργίας θα αυξηθεί και ο ρυθμός ανόδου του προϊόντος θα πέσει. Παρόλο που οι μονεταριστικές προτάσεις των δύο προηγούμενων παραγράφων στοχεύουν την καρδιά του πληθωριστικού προβλήματος, συνεπάγονται σημαντικό ίσως κοινωνικό και οικονομικό κόστος για αρκετά χρόνια. Για την απαλότερη επίδραση και τη συντόμευση της μεταβατικής περιόδου συμβουλευούμε την ευρεία υιοθέτηση των αυτομάτων τιμαριθμικών προσαρμογών σαν μέσο, τόσο για τον περιορισμό των αυθαίρετων ανισοτήτων και ανακατανομών που προκαλεί ο απροσδόκητος πληθωρισμός όσο και για την επιτάχυνση του ρυθμού εκτονώσεως των πληθωριστικών πιέσεων. Όσο ταχύτερα αναθεωρηθεί προς τα κάτω, τόσο βραχύτερη θα είναι η περίοδος της χαμηλής καλύψεως των παραγωγικών δυνατοτήτων και της υψηλής ανεργίας. Ένα εφικτό σχέδιο μιας τέτοιας πολιτικής κατασκεύασε με λεπτομέρειες ο Friedman (1974). Αρκεί να αναφερθεί ότι διαφωνούσε ριζικά με όσους ισχυρίζονται πως η αυτόματη τιμαριθμική προσαρμογή είναι από μόνη της πληθωριστική. Χωρίς να αυξάνει το ρυθμό πληθωρισμού, η προσαρμογή αυτή πετυχαίνει το αντίθετο ακριβώς αποτέλεσμα καταργώντας σημαντικό τμήμα από το κίνητρο της προσδοκίας μελλοντικών τιμαριθμικών αυξήσεων.

1.12.4 Εφαρμογή πολιτικής τιμών και εισοδημάτων

Η διαμάχη αν μια πολιτική τιμών και εισοδημάτων θα αποτελούσε χρήσιμο αντιπληθωριστικό στοιχείο, είναι γεμάτη δυσκολίες. Από τη μια πλευρά είναι τα πολιτικής φύσεως εμπόδια, όταν πρόκειται να συζητηθεί κατά πόσο θα έπρεπε η πολιτική αυτή να εφαρμοστεί υποχρεωτικά ή εθελοντικά. Από την άλλη, υπάρχουν τα παραδοσιακά οικονομικά επιχειρήματα γύρω από το αν είναι επιθυμητό το προσωρινό πάγωμα του διανύσματος των σχετικών τιμών. Όσοι απορρίπτουν την πολιτική τιμών και εισοδημάτων τονίζουν την τυχαία κατανομή των παραγωγικών πόρων, στην οποία καταλήγει ο περιορισμός της μεταβλητότητας των σχετικών τιμών. Οι μετασχηματισμοί της οικονομίας χρειάζονται ένα συνεχώς μεταβαλλόμενο σύνολο σχετικών τιμών, ώστε να μεταδοθούν τα σωστά σήματα στους αρμόδιους οικονομικούς φορείς, που στη συνέχεια και με βάση τα σήματα αυτά ενεργούν αναδιαρθρώνοντας τους παραγωγικούς πόρους. Η καταπίεση του μηχανισμού αυτού από την πολιτική τιμών και εισοδημάτων αφήνει πίσω της μια σοβαρά διαστρεβλωτική κατανομή

παραγωγικών πόρων. Όσοι υποστηρίζουν την πολιτική τιμών και εισοδημάτων ισχυρίζονται πως οι σχετικές τιμές είναι εξαιρετικά σταθερές. Δέχονται πως το επακόλουθο οικονομικό κόστος μιας προσωρινής πολιτικής τιμών και εισοδημάτων είναι πιθανότατα πολύ μικρό όταν συγκριθεί με το κόστος του απροσδόκητου πληθωρισμού.

Παρά το μεγάλο αριθμό οικονομετρικών ενδείξεων που συντείνουν στο ότι η πολιτική τιμών και εισοδημάτων δεν φαίνεται να φέρνει αποτέλεσμα, πιστεύουμε πως μια τέτοια πολιτική μπορεί να παίζει σημαντικό ρόλο στην καταπολέμηση του πληθωρισμού, με την προϋπόθεση να αποτελεί τμήμα του μεγαλύτερου συνόλου μέτρων. Θα αποτελούσε για παράδειγμα μεγάλη ανευθυνότητα για μια κυβέρνηση, να επιβάλει μια πολιτική τιμών και εισοδημάτων και ύστερα να αφήσει την προσφορά χρήματος να συνεχίσει την επέκτασή της, με τον ίδιο όπως πριν ρυθμό. Πάντως μια τέτοια πολιτική μπορεί να είναι εξαιρετικά χρήσιμη σαν συμπλήρωμα της πρότασης για αυτόματες τιμαριθμικές προσαρμογές, ώστε να διαβρωθούν ταχύτερα οι πληθωριστικές προσδοκίες. Αν μια πολιτική τιμών και εισοδημάτων πετύχει τη δραστική μείωση του τρέχοντος ρυθμού πληθωρισμού, και αν οι τιμαριθμικές προσαρμογές γίνονται δεκτές σε όλες τις ονομαστικές συμφωνίες, τότε μια πολιτική ουσιαστικού περιορισμού του ρυθμού χρηματικής επεκτάσεως μπορεί να αποφύγει τις διαστρεβλωτικές ανακατανομές σε μεγάλη κλίμακα, που κανονικά θα προέκυπταν από μια τέτοια πολιτική. Όπως τονίστηκε προηγουμένως, όσο πιο σύντομα προσαρμόσει προς τα κάτω τις πληθωριστικές του προσδοκίες το σύνολο της οικονομίας, τόσο μικρότερη θα είναι η κοινωνική και οικονομική αναταραχή που συνοδεύει την περιοριστική νομισματική πολιτική. Πιστεύουμε, κατά συνέπεια, πως μια πολιτική τιμών και εισοδημάτων μπορεί να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην επιτάχυνση του ρυθμού προσαρμογής των πραγματικών μεγεθών της οικονομίας στους χαμηλότερους ρυθμούς χρηματικής επεκτάσεως.²⁴

1.13 Χρήμα, τιμές και πληθωρισμός

Η θεωρία που εξηγεί τι καθορίζει το γενικό επίπεδο των τιμών της οικονομίας, στηρίζεται σε τρεις ακρογωνιαίους λίθους:

- Οι συντελεστές της παραγωγής και η συνάρτηση παραγωγής καθορίζουν το επίπεδο της παραγωγής Y .

²⁴Βλέπε Charles Mulrey, Οικονομική Ανάλυση του Πληθωρισμού, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα 1980, σελ.230

- Η προσφορά χρήματος καθορίζει την ονομαστική αξία του προϊόντος PY (Το συμπέρασμα αυτό συνάγεται από την ποσοτική εξίσωση και την υπόθεση ότι η ταχύτητα κυκλοφορίας του χρήματος είναι σταθερή).
- Το επίπεδο τιμών P είναι ο λόγος της ονομαστικής αξίας του προϊόντος PY προς το επίπεδο παραγωγής Y.

Η παραγωγική ικανότητα της οικονομίας καθορίζει το πραγματικό ΑΕΠ, η ποσότητα του χρήματος καθορίζει το ονομαστικό ΑΕΠ, και ο αποπληθωριστής ΑΕΠ είναι ο λόγος του ονομαστικού ΑΕΠ προς το πραγματικό ΑΕΠ.

Επειδή η ταχύτητα κυκλοφορίας του χρήματος είναι σταθερή, κάθε αλλαγή στην προσφορά χρήματος οδηγεί σε μια ανάλογη μεταβολή στο ονομαστικό ΑΕΠ. Επειδή οι συντελεστές της παραγωγής και η συνάρτηση της παραγωγής έχουν ήδη καθορίσει το πραγματικό ΑΕΠ, η μεταβολή στο ονομαστικό ΑΕΠ πρέπει να αντιπροσωπεύει μια μεταβολή στο επίπεδο των τιμών. Έτσι, η ποσοτική θεωρία του χρήματος υπονοεί ότι το επίπεδο των τιμών είναι ανάλογο με την προσφορά του χρήματος.

Επειδή ο ρυθμός του πληθωρισμού είναι η ποσοστιαία μεταβολή του επιπέδου των τιμών, αυτή η θεωρία καθορισμού του επιπέδου των τιμών είναι επίσης και η θεωρία του πληθωρισμού. Η ποσοτική εξίσωση διατυπωμένη σε μορφή ποσοστιαίας μεταβολής έχει ως εξής:

$$\% \text{ Μεταβολή στο } M + \% \text{ Μεταβολή στο } V = \% \text{ Μεταβολή στο } P + \% \text{ Μεταβολή στο } Y$$

Η ποσοστιαία μεταβολή στην ποσότητα του χρήματος βρίσκεται υπό τον έλεγχο της Κεντρικής Τράπεζας. Η ποσοστιαία μεταβολή στην ταχύτητα κυκλοφορίας του χρήματος αντανakλά τις μεταβολές στη ζήτηση χρήματος (υποθέτουμε ότι $V \rightarrow$ σταθερή και έτσι η % μεταβολή στο $V =$ μηδέν). Η ποσοστιαία μεταβολή στο επίπεδο των τιμών είναι ο πληθωρισμός. Τέλος, η ποσοστιαία μεταβολή στο προϊόν Y εξαρτάται από την αύξηση των συντελεστών της παραγωγής και από την τεχνολογική πρόοδο (η οποία θεωρείται δεδομένη). Έτσι, η αύξηση της προσφοράς χρήματος καθορίζει το ρυθμό του πληθωρισμού. Η Κεντρική Τράπεζα είναι λοιπόν αυτή η οποία ελέγχει τον ρυθμό του πληθωρισμού. Αν κρατά σταθερή την προσφορά χρήματος το επίπεδο των τιμών θα είναι σταθερό, ενώ αν αυξάνει γρήγορα την προσφορά χρήματος το επίπεδο των τιμών θα αυξάνεται και αυτό με τη σειρά του γρήγορα.²⁵

²⁵Βλέπε Μακροοικονομική Θεωρία, N.Gregory Mankiw, Μετάφραση Ν. Σταματάκης, σελ.263-264.

1.14 Εννοιολογική προσέγγιση, κοινωνικοοικονομικές επιπτώσεις και μέθοδοι υπολογισμού της ακρίβειας

Η ακρίβεια ορίζεται ως η μείωση της αγοραστικής δύναμης και προκύπτει από την άνιση εξέλιξη που σημειώνεται στο γενικό επίπεδο των τιμών και στο διαθέσιμο εισόδημα. Παρά τη γενική παραδοχή ύπαρξης ακρίβειας στην αγορά προϊόντων και υπηρεσιών, το ακριβές μέγεθός της δεν προσδιορίζεται από έναν δείκτη που να είναι κοινά αποδεκτός.

Παράλληλα η ακρίβεια δεν επηρεάζει στον ίδιο βαθμό όλους τους καταναλωτές, καθώς το καταναλωτικό πρότυπο ποικίλλει μεταξύ των διαφόρων ομάδων πληθυσμού. Το διαθέσιμο εισόδημα είναι από τους βασικότερους παράγοντες που καθορίζουν το καταναλωτικό πρότυπο των νοικοκυριών. Όπως είναι φυσικό τα νοικοκυριά με χαμηλό εισόδημα καταναλώνουν κυρίως προϊόντα και υπηρεσίες πρώτης ανάγκης των οποίων η ζήτηση είναι ανελαστική και επομένως δύσκολα μπορούν να μεταβάλλουν το επίπεδο της κατανάλωσης τους σε περιπτώσεις αύξησης των τιμών.

Σε αντίθεση, σε μικρότερο βαθμό επηρεάζουν οι αυξήσεις των τιμών τα νοικοκυριά με υψηλό εισόδημα. Πρώτον, διότι ένα μεγάλο μέρος του εισοδήματος τους κατευθύνεται σε προϊόντα και υπηρεσίες «πολυτελείας» και ειδικότερα σε προϊόντα και υπηρεσίες με υψηλή ελαστικότητα ζήτησης των οποίων οι τιμές αυξάνουν με διαφορετικό ρυθμό (συνήθως χαμηλότερο). Δεύτερον, διότι τα νοικοκυριά με υψηλό εισόδημα αποταμιεύουν μεγαλύτερο ποσοστό του εισοδήματος τους και κατά συνέπεια, σε μια αύξηση του γενικού επιπέδου των τιμών, έχουν τη δυνατότητα να διατηρήσουν το ίδιο «καλάθι» προϊόντων μειώνοντας την αποταμίευση τους κάτι που δεν είναι δυνατό για τα χαμηλού εισοδήματος νοικοκυριά.

Η ακρίβεια επομένως, πλήττει άμεσα και σε μεγαλύτερο βαθμό τα χαμηλού εισοδήματος νοικοκυριά και τα νοικοκυριά σταθερού εισοδήματος (μισθωτοί, συνταξιούχοι των οποίων το εισόδημα αναπροσαρμόζεται με αργότερους ρυθμούς) και οδηγεί σε αναδιανομή του εισοδήματος σε βάρος των συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων. Το γεγονός αυτό καθιστά την ακρίβεια ανασταλτικό παράγοντα όχι μόνο της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας αλλά και της κοινωνικής συνοχής καθώς η αναδιανεμητική της επίδραση αυξάνει τους δείκτες οικονομικής ανισότητας και φτώχειας.²⁶

Εννοιολογικά η ακρίβεια ορίζεται ως η μεγαλύτερη αύξηση των τιμών σε σχέση με την αύξηση του διαθέσιμου εισοδήματος, κατάσταση η οποία περιορίζει τις αγοραστικές

²⁶Βλέπε Στοιχεία Οικονομίας, Τρίτη έκδοση, Εκδόσεις Έλλην, Αθήνα Καρακούση-Καλλιόπη Λουκόπουλου.

δυνατότητες των καταναλωτών και οδηγεί σε αναγκαστική περικοπή των αγαθών και υπηρεσιών που τα νοικοκυριά καταναλώνουν, επιδεινώνοντας το βιοτικό τους επίπεδο. Συνθήκες ακρίβειας δημιουργούνται από παράγοντες όπως: α) η αύξηση του κόστους των προϊόντων, β) οι στρεβλώσεις στη λειτουργία των αγορών, γ) η υπέρμετρη αύξηση της ζήτησης προϊόντων και υπηρεσιών, δ) η περιορισμένη προσφορά λόγω εκτάκτων συνθηκών καθώς και ε) η αύξηση του κόστους χρήματος. Υψηλό επίπεδο ακρίβειας στην αγορά και υψηλός και παρατεταμένος πληθωρισμός διαβρώνουν την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας, την αγοραστική δύναμη των εισοδημάτων και οδηγούν σε διεύρυνση των οικονομικών ανισοτήτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

2. ΕΝΝΟΙΑ ΑΝΕΡΓΙΑΣ

Κάθε οικονομία έχει ένα ορισμένο μέγεθος πληθυσμού. Ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός αποτελεί το εργατικό δυναμικό της οικονομίας και περιλαμβάνει τα άτομα εκείνα τα οποία είναι ικανά και ταυτόχρονα θέλουν να εργαστούν. Τα άτομα που δεν μπορούν να εργαστούν για παράδειγμα μικρά παιδιά, ηλικιωμένοι, ασθενείς, στρατιώτες, δεν ανήκουν στο εργατικό δυναμικό και αποτελούν τον οικονομικά μη ενεργό πληθυσμό. Για λόγους οικονομικής ανάλυσης ο πληθυσμός διακρίνεται σε οικονομικά ενεργό και σε οικονομικά μη ενεργό. Με βάση τις παραπάνω διακρίσεις μπορούμε να δώσουμε τους εξής ορισμούς:

- Εργατικό δυναμικό είναι το σύνολο των ατόμων τα οποία μπορούν και θέλουν να δουλέψουν.
- Απασχολούμενοι είναι τα άτομα τα οποία εργάζονται.
- Άνεργοι είναι τα άτομα τα οποία μπορούν και θέλουν να εργαστούν, αλλά δεν μπορούν να βρουν απασχόληση.

2.1 Η μέτρηση της ανεργίας

Το μέγεθος της ανεργίας μπορεί να μετρηθεί ως απόλυτο μέγεθος, για παράδειγμα, χιλιάδες άνεργοι. Η σημασία όμως του αριθμού αυτού εξαρτάται από το μέγεθος του εργατικού δυναμικού. Για αυτό η ανεργία μετριέται ως ποσοστό επί τοις εκατό του εργατικού δυναμικού.²⁷

$$\text{Ποσοστό ανεργίας} = \frac{\text{Αριθμός Ανέργων}}{\text{Εργατικό Δυναμικό}} \times 100$$

²⁷ Βλέπε Σκουτέλης Γεώργιος, Η ανεργία: Αίτια και λύσεις, εκδόσεις International Forum, Αθήνα 1996, σελ. 40.

Πρέπει να επισημάνουμε εδώ ότι οι μεταβολές στο ποσοστό της ανεργίας μπορεί να έχουν διαφορετικές πηγές: 1) μπορεί ο αριθμός των ανέργων να παραμένει σταθερός αλλά να έχει αυξηθεί η διάρκεια της ανεργίας με παρατηρούμενο αποτέλεσμα την αύξηση του ποσοστού ανεργίας σε ετήσια βάση ή, αντιθέτως, να έχει μικρύνει η διάρκεια της ανεργίας με αποτέλεσμα τη μείωση του ποσοστού ανεργίας. 2) μπορεί ο αριθμός των ανέργων να είναι αυξημένος εξαιτίας αύξησης του αριθμού απολύσεων ή 3) μείωσης των προσλήψεων ή ακόμη 4) αύξησης του αριθμού των νέων ή επανεισερχομένων στην αγορά εργασίας. (Αν αντί να μετράμε άτομα, μετρήσουμε ανθρωποώρες εργασίας μπορεί να βρούμε ότι οι απασχολούμενοι εργάζονται π.χ. 3 ώρες λιγότερες την εβδομάδα, ή ένας αριθμός απασχολούμενων εργάζεται 5 εβδομάδες λιγότερο το χρόνο). Οι μεταβολές στις ώρες απασχόλησης συνδέονται συνήθως με κυκλικές διακυμάνσεις της ανεργίας.

Δύο βασικές πηγές στοιχείων για την ανεργία στο σύνολο της χώρας :ο Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (ΟΑΕΔ) και η Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛ.ΣΤΑΤ) (η πρώην Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδας (ΕΣΥΕ)). Ο ΟΑΕΔ συλλέγει στοιχεία για τους εγγεγραμμένους στα γραφεία του ανέργους από το 1957. Οι αντιρρήσεις για τα στοιχεία που δημοσιεύει ο ΟΑΕΔ πηγάζουν από το γεγονός ότι συνήθως αυτά υποεκτιμούν τον απόλυτο αριθμό των ανέργων πολλοί από τους οποίους δεν συγκεντρώνουν τις απαραίτητες προϋποθέσεις για να λάβουν επίδομα ανεργίας ούτε προσδοκούν να βρουν δουλειά μέσω των γραφείων του ΟΑΕΔ και επομένως δεν έχουν λόγο να προσφύγουν σ' αυτά. Ωστόσο, επειδή οι καταστάσεις του ΟΑΕΔ καταρτίζονται επί μακρό χρονικό διάστημα μπορούν να δείξουν τις μακροχρόνιες τάσεις του ποσοστού ανεργίας και να χρησιμεύουν ως συμπληρωματικά στοιχεία.

Η μέτρηση της ανεργίας και κυρίως των δύο βασικών μεγεθών: του απόλυτου αριθμού των ανέργων και του ποσοστού της ανεργίας, αντιμετωπίζει διάφορα προβλήματα εννοιολογικά και στατιστικά. Κατ' αρχάς, η έννοια του ανέργου που χρησιμοποιεί ο ΟΑΕΔ διαφέρει απ' αυτόν την ΕΛ.ΣΤΑΤ.

Κατά τον ΟΑΕΔ άνεργοι είναι τα «πρόσωπα ηλικίας 15 ετών και άνω, ικανά για εργασία, εγγεγραμμένα στα Γραφεία Απασχόλησης του ΟΑΕΔ, επιδοτούμενα και μη επιδοτούμενα και διαθέσιμα προς άμεση ανάληψη εργασίας». Ο ορισμός αυτός, ως προς το βασικό του σημείο, δηλαδή ότι υπάρχει υποχρέωση εγγραφής στα Γραφεία Εύρεσης Εργασίας, ισχύει για όλα τα κράτη – μέλη της Κοινότητας τουλάχιστον όσον αφορά την έννοια της ανεργίας που δίνει το Στατιστικό Γραφείο της Ε.Ε.

Στις περισσότερες χώρες της Ε.Ε. η παροχή επιδόματος ανεργίας είναι γενικευμένη ούτως ώστε η καταγραφή των εγγεγραμμένων ανέργων να απεικονίζει με μεγάλη πιστότητα την πραγματική κατάσταση της ανεργίας. Το ίδιο, όμως, δεν ισχύει και για την Ελλάδα. Στα γραφεία του ΟΑΕΔ εγγράφονται: 1) εκείνοι οι άνεργοι που έχουν συμπληρώσει ορισμένες προϋποθέσεις και δικαιούνται επιδόματος ανεργίας ή 2) τα άτομα που έχουν βάσιμες ελπίδες ότι θα βρουν δουλειά μέσω του Γραφείων του Οργανισμού.

2.2 Η εξέλιξη της απασχόλησης

Με την έναρξη της βιομηχανικής επανάστασης οι ανάγκες της παραγωγής οδήγησαν σε μια νέα αντίληψη για τη διαχείριση του χρόνου. Ο χρόνος αποκτάει αξία στο βαθμό που παράγει εμπορεύματα. Μέχρι την περίοδο αυτή το χαρακτηριστικό ήταν ότι ο χρόνος εργασίας καθοριζόταν από εξωγενείς παράγοντες, (κλιματολογικές συνθήκες, οικογενειακές υποχρεώσεις, οι ανάγκες της πρωτογενούς παραγωγής, η ανατολή και η δύση του ηλίου).

Η τεχνολογία που οδήγησε στην οργάνωση των πρώτων βιομηχανικών μονάδων, απαιτούσε ένταση εργασίας χωρίς απώλειες χρόνου. Έτσι άρχισε να επιβάλλεται το χρονόμετρο, ο επιστάτης και η πειθαρχία στην παραγωγική διαδικασία και στο εργοστάσιο.²⁸

Στις αρχές του 20ου αιώνα οι Ταίηλορ και Φορντ έθεσαν τα θεμέλια της σύγχρονης βιομηχανικής κοινωνίας. Η τεχνική γνώση του εργάτη - τεχνίτη κατακερματίζεται σε απλές και στοιχειώδεις κινήσεις έτσι ώστε η συλλογική εργασία να εκλαμβάνεται σε σύνολο ειδικών χρονομετρημένων καθηκόντων (οριζόντιος καταμερισμός) και στον πλήρη διαχωρισμό των εργασιών σύλληψης και εκτέλεσης (κάθετος καταμερισμός). Στόχος του Τεϋλορικού μοντέλου ήταν η πλήρης ορθολογικοποίηση της ανθρώπινης εργασίας, έτσι ώστε όλη η διαδικασία της παραγωγής να περάσει κάτω από τον εργοδοτικό έλεγχο και να μεγεθυνθεί η παραγωγικότητα.

Στη συνέχεια ο Φορντ επέκτεινε και τελειοποίησε την οργάνωση της εργασίας στη βάση της οικονομίας του χρόνου με την εισαγωγή της αλυσίδας συναρμολόγησης, δημιουργώντας ένα τεχνολογικό μοντέλο με στόχο τη μαζική παραγωγή τυποποιημένων προϊόντων. Πρόκειται για ένα μοντέλο που στηρίζεται στις οικονομίες κλίμακας ως μέσο μείωσης του κόστους παραγωγής.

Η ανάπτυξη του Τεϋλορισμού τη δεκαετία του 1920 προκάλεσε πράγματι εντυπωσιακή αύξηση της παραγωγικότητας η οποία αυξήθηκε με τριπλάσιους ρυθμούς απ' ότι το 19ο αιώνα

²⁸ Βλέπε Ξ. Πετρινιώτη, Οικονομικές θεωρίες και έρευνες, εκδόσεις Παπαζήση, σελ. 275

με ρυθμό 6% ετησίως δημιουργώντας όμως υπερπαραγωγή προϊόντων. Η μαζική παραγωγή όμως προϋποθέτει και τη μαζική κατανάλωση. Έτσι ο ίδιος ο Φορντ προχώρησε σε διπλασιασμό των μισθών ενισχύοντας έτσι την ζήτηση, μέσω της αύξησης της αγοραστικής δύναμης.

Επίσης, εκτοπίστηκε από την παραγωγή ο εργάτης τεχνίτης των μικρών βιοτεχνικών μονάδων του 19ου αιώνα και ταυτόχρονα υπήρξε μαζική εισροή ανειδίκευτων εργατών που προέρχονταν από τον αγροτικό τομέα και τους μετανάστες και άνοιξε ο δρόμος στη μαζική παραγωγή στη μαζική κατανάλωση και κυρίως στην αύξηση της απασχόλησης. Το όλο εγχείρημα θα ολοκληρωθεί αργότερα με τις θεσμικές ρυθμίσεις του Κεϋνσιανού μοντέλου και την ανάπτυξη του κράτους πρόνοιας.

Ο Κέϋνς αναγνωρίζοντας στη ζήτηση έναν ενεργό ρόλο στην ουσία διαπιστώνει ότι δεν αρκεί να λειτουργούν οι μηχανισμοί της αγοράς αλλά προϋποθέτει την αναγνώριση από την μεριά του κράτους της ανταγωνιστικής σχέσης ανάμεσα στο κεφάλαιο και την εργασία και την υιοθέτηση σειράς μέτρων που θα λύνουν αυτή την αντίθεση ευνοϊκά για το κεφάλαιο. Αναγνωρίζεται δηλαδή η ανταγωνιστική σχέση κεφαλαίου - εργασίας και νομιμοποιείται μέσα από ένα σύνολο θεσμικών παρεμβάσεων του κράτους.

Έτσι θεσπίστηκε η συλλογική διαπραγμάτευση, η διαπραγμάτευση όχι σε ατομικό επίπεδο αλλά μεταξύ εργοδότη και συνδικάτου και καθιερώθηκε ο κατώτερος μισθός.

Ταυτόχρονα αναπτύσσεται το κράτος πρόνοιας με τη θεσμοθέτηση της κοινωνικής ασφάλισης αλλά και συστημάτων προστασίας των ανέργων. Οι ρυθμίσεις αυτές θα ολοκληρωθούν μέσω της ενεργητικής συμμετοχής του κράτους στη διαχείριση του χρήματος και τη διατήρηση του επιπέδου απασχόλησης και κατανάλωσης χρησιμοποιώντας την αύξηση των κρατικών δαπανών.

Όμως από τις αρχές της δεκαετίας του 1970 το υφιστάμενο μοντέλο ανάπτυξης και η Κεϋνσιανή ρύθμιση μπήκαν σε βαθιά κρίση αφού διένυσαν έναν πλήρη κύκλο σχεδόν επί 30 χρόνια σε μεγαλύτερο μέρος των χωρών μελών του ΟΟΣΑ. Η κατάρρευση των ισορροπιών του συστήματος ήταν αποτέλεσμα ενός συνδυασμού που περιείχε:

α) Την αύξηση της δύναμης των συνδικάτων με αποτέλεσμα την επιβάρυνση του κόστους παραγωγής.

β) Την αδυναμία να καλύψει διαφοροποιήσεις στη ζήτηση λόγω υψηλού κόστους που συνεπάγονταν αλλαγές στη γραμμή παραγωγής.

γ) Την αποδιάρθρωση της εθνικής οικονομικής ανάπτυξης λόγω της διεθνοποίησης της παραγωγής.²⁹

2.3 Τα είδη της ανεργίας

2.3.1 Εποχιακή ανεργία

Πολλές επιχειρήσεις, όπως οι αγροτικές και οι τουριστικές, παρουσιάζουν συστηματικές μεταβολές στην παραγωγική τους δραστηριότητα κατά τη διάρκεια του έτους. Οι μεταβολές της παραγωγής συνοδεύονται από αντίστοιχες μεταβολές της απασχόλησης εργατικού δυναμικού και συνεπώς από μεταβολές της ανεργίας. Αυτή η ανεργία ονομάζεται εποχιακή. Χαρακτηριστικό της εποχιακής ανεργίας είναι ότι επαναλαμβάνεται κάθε χρόνο και είναι προσωρινή και μικρής σχετικά διάρκειας. Σε χρονιές που το εποχιακό εργατικό δυναμικό δεν επαρκεί για την εκτέλεση αυτών των εργασιών τότε παρατηρείται αύξηση των ημερομισθίων και επιβάρυνση του κόστους εργασίας με αποτέλεσμα να αυξάνεται κυρίως ο μη δομικός πληθωρισμός (λόγω των αγροτικών προϊόντων).

2.3.2 Ανεργία τριβής

Ανεργία τριβής είναι εκείνη η οποία οφείλεται στην αδυναμία της αγοράς εργασίας να απορροφήσει άμεσα ανέργους, παρότι υπάρχουν κενές θέσεις εργασίας, για τις οποίες οι άνεργοι έχουν τα απαραίτητα προσόντα και επαγγελματική εξειδίκευση. Η ανεργία τριβής οφείλεται στην αδυναμία των εργατών να εντοπίζουν αμέσως τις επιχειρήσεις με τις κενές θέσεις και στην αδυναμία των επιχειρήσεων να εντοπίζουν τους ανέργους εργάτες.

Επίσης μπορεί να οφείλεται στη γεωγραφική απόσταση μεταξύ της περιοχής όπου υπάρχει ανεργία και αυτής όπου υπάρχουν κενές θέσεις εργασίας. Γενικότερα οφείλεται στην έλλειψη ενός αποτελεσματικού συστήματος πληροφοριών για ύπαρξη ανέργων και επιχειρήσεων με κενές θέσεις εργασίας³⁰

²⁹ Βλέπε Ξ. Πετρινιώτη, Οικονομικές Θεωρίες και Έρευνες, εκδόσεις Παπαζήση, σελ.276-277

³⁰ Βλέπε Οικονομική της Εργασίας, Θεόδωρου Π. Λιανού, Εκδόσεις Ευγ. Μπενού Αθήνα, σελ. 229

Στην κινητικότητα μεταξύ διαφόρων θέσεων εργασίας προστίθεται και η κινητικότητα μεταξύ ανενεργού και ενεργού πληθυσμού. Όσο μεγαλύτερη είναι η κινητικότητα των εργαζομένων τόσο μεγαλύτερος είναι ο αριθμός τους, που διέρχεται από την αγορά εργασίας προς αναζήτηση νέας και τόσο μεγαλύτερος είναι και ο αριθμός εισόδου στην ανεργία.

Η ανεργία τριβής είναι συμβατή με την πλήρη απασχόληση και με συνθήκες πληθωρισμού σε μια οικονομία λόγω της αυξημένης ζήτησης. Καλυτερεύοντας όμως τη θέση του ατόμου, επειδή κατευθύνει τους εργαζόμενους προς τις εργασίες για τις οποίες έχουν τα περισσότερα προσόντα, συμβάλλει στην άριστη χρησιμοποίηση του συντελεστή εργασίας βοηθώντας έτσι την εθνική οικονομία μέσω της αύξησης της παραγωγικότητας, που με τη σειρά της αυξάνει την προσφορά προϊόντων και υπηρεσιών μειώνοντας έτσι τις πληθωριστικές πιέσεις.

2.3.3 Κεϋνσιανή - κυκλική ανεργία

Η κεϋνσιανή ανεργία ακολουθεί τις μεταπτώσεις της οικονομικής δραστηριότητας. Προέρχεται από την πτώση της οικονομικής δραστηριότητας στις φάσεις της ύφεσης του οικονομικού κύκλου. Είναι μικρή σε περιόδους αυξημένης δραστηριότητας, ενώ αυξάνει όσο η οικονομική δραστηριότητα επιβραδύνεται. Το επίπεδο του εσωτερικού προϊόντος καθορίζει πρακτικά τις ανάγκες σε εργατικά χέρια σε μια δεδομένη στιγμή. Κάθε επιβράδυνση της παραγωγής ελαττώνει τις ανάγκες της οικονομίας για εργασία για το δεδομένο ύψος μισθών οι επιχειρήσεις ζητούν λιγότερη εργασία. Η ελάττωση της ζήτησης εργασίας ακολουθείται από ελάττωση της διάρκειας εργασίας, από απολύσεις, από μη ανανέωση συμβολαίων εργασίας και συνεπώς από αύξηση της ανεργίας.

Η κεϋνσιανή προσέγγιση πιστεύει ότι η λύση του προβλήματος βρίσκεται στο επίπεδο της συνολικής ζήτησης και αμφισβητεί τη θεώρηση ότι η υπεύθυνη για την ανεργία είναι η ανελαστικότητα των μισθών και ότι η πτώση τους αρκεί για την απορρόφηση της ανεργίας.

Πάντως σύμφωνα με την εμπειρία 1% αύξηση του ΑΕΠ είναι πιθανό να οδηγήσει σε μικρότερη μείωση της ανεργίας επειδή μέρος αυτής της αύξησης πραγματοποιείται μέσω υπερωριών των υφιστάμενων εργαζομένων και επιπλέον καθώς η ανεργία³¹ μειώνεται, άτομα μη εγγεγραμμένα ως άνεργοι αρχίζουν να ψάχνουν για απασχόληση αυξάνοντας έτσι το ποσοστό ανεργίας.

³¹ Βλέπε Ξ. Πετρινιώτη, Οικονομικές Θεωρίες και Έρευνες, εκδόσεις Παπαζήση, σελ. 294

2.3.4 Τεχνολογική ανεργία

Από την εποχή της βιομηχανικής επανάστασης, οι συνέπειες της τεχνολογικής εξέλιξης και προόδου στην απασχόληση και την ανεργία αποτελούν σημείο διαμάχης. Οι τεχνολογικές αλλαγές θα προκαλέσουν μαζική ανεργία και μεγάλη πτώση των πραγματικών μισθών ή δημιουργούν νέες θέσεις εργασίας μεγαλύτερης αξίας;

Η μια πλευρά ισχυρίζεται ότι κάθε εισαγωγή νέας τεχνολογίας οδηγεί σε απώλειες θέσεων εργασίας και σε επίπεδο επιχείρησης και σε επίπεδο οικονομίας. Αυτό συμβαίνει γιατί η τεχνολογία της πληροφορικής έχει οδηγήσει σε εκτοπισμό όχι μόνο εργασίες απλές και επαναληπτικές αλλά μειώνουν και τις θέσεις εκείνες που απαιτούν σύνθετα επίπεδα γνώσης. Το πρώτο τεχνολογικό κύμα (1970-1985) με την πληροφορική, την ρομποτική, τις τηλεπικοινωνίες, τη βιοτεχνολογία είχε οδηγήσει σε αύξηση της παραγωγής χωρίς να δημιουργεί νέες θέσεις εργασίας.

Το δεύτερο κύμα είναι πολύ πιο δραστικό. Μια σειρά ανθρώπινες δραστηριότητες ακόμα και εκείνες που απαιτούν εξειδίκευση και εμπειρία αυτοματοποιούνται και εκτελούνται από μηχανές. Αυτό βέβαια σημαίνει ότι όσο θα αυξάνονται οι επενδύσεις τόσο θα μειώνονται οι θέσεις εργασίας αφού πλέον έχουμε υψηλό βαθμό υποκατάστασης. Αυτή η υποκατάσταση αφορά μια σειρά εργασιών όπως στην βιομηχανία μετάλλου, στα πλαστικά, στην υαλουργία, στα χημικά, αλλά και σε τομείς όπως η διακίνηση πρώτων υλών και η αποθήκευση. Ακόμα και οι παραδοσιακές εργασίες γραφείου υποκαταστάθηκαν από την χρήση μηχανών και προγραμμάτων.

Επιπλέον ο εξορθολογισμός των διαδικασιών παραγωγής έχει αποδειχτεί ότι περιορίζει όλο και πιο πολύ την ανθρώπινη εργασία. Το επιστημονικό μάνατζμεντ μιλάει πλέον για επανασχεδιασμό που στόχο έχει τον εντοπισμό των δραστηριοτήτων εκείνων της επιχείρησης που αποτελούν τον πυρήνα της εργασίας. Η τάση αυτή πρωτοεμφανίστηκε στις ΗΠΑ όπου έχει αποδειχτεί ότι θα μπορούσε να απελευθερώσει τα 25 από τα 90 εκατομμύρια θέσεων εργασίας που υπάρχουν στον ιδιωτικό τομέα της αμερικάνικης οικονομίας.

Η άλλη πλευρά υποστηρίζει ότι παρόλο που η τεχνολογική εξέλιξη μπορεί να προκαλέσει μεταβολές και να έχει ως συνέπεια την παρακμή κάποιων τομέων προς όφελος νέων αναπτυσσόμενων τομέων, μακροπρόθεσμα αυξάνει την παραγωγικότητα που ακολουθείται από αύξηση της ζήτησης των θέσεων εργασίας και αύξηση των πραγματικών μισθών.

Η τεχνολογική πρόοδος συμβάδισε με την επιτάχυνση της μεγέθυνσης της οικονομίας, την καλυτέρευση του επιπέδου ζωής και την αύξηση της απασχόλησης. Η τεχνολογική πρόοδος μπορεί να προκαλέσει μαζική ανεργία, αλλά μόνο όταν όλες οι επιθυμίες των ατόμων θα είχαν ικανοποιηθεί ή όπου η ζήτηση θα βρισκόταν σε καθεστώς συνεχούς περιορισμού, το οποίο δεν έχει συμβεί ποτέ μέχρι τώρα. Ιστορικά, βέβαια, στις βιομηχανικές χώρες η αύξηση της παραγωγής συμβάδισε με την επέκταση της απασχόλησης και την αύξηση της παραγωγικότητας που ουσιαστικά συνδέθηκαν με την τεχνολογική πρόοδο.

Όταν η αύξηση της ανεργίας σε περιόδους της οικονομικής δραστηριότητας συμπίπτει με την εμφάνιση και εφαρμογή νέων τεχνολογιών στην οικονομία γίνεται προσπάθεια να θεωρηθεί η τεχνολογική πρόοδος ως πηγή ανεργίας. Η τάση αυτή είναι μεγαλύτερη όσο ο ρυθμός της τεχνολογικής προόδου επιταχύνει τις διαρθρωτικές μεταβολές και η μαζική διάχυσή της στις διάφορες χώρες εντείνει το διεθνή ανταγωνισμό.

Παρατηρείται ότι η τεχνολογία ταυτόχρονα καταργεί θέσεις εργασίας και δημιουργεί άλλες. Γενικά καταστρέφει θέσεις εργασίας χαμηλού κόστους και χαμηλής παραγωγικότητας και δημιουργεί άλλες περισσότερο παραγωγικές, εξειδικευμένες και υψηλότερου μισθού. Στο παρελθόν η είσοδος των νέων τεχνολογιών αποδείχθηκε περισσότερο δημιουργική για θέσεις εργασίας παρά καταστροφική καθώς ακολουθήθηκε όχι μόνο από αυξημένη παραγωγή και παραγωγικότητα, αλλά και από συνολική αύξηση της απασχόλησης.

Διακρίνονται δύο καταστάσεις: οι προσωρινές επιδράσεις της εισαγωγής των νέων τεχνολογιών και οι διαρκείς επιδράσεις.

Στην πρώτη κατάσταση, η τεχνολογική πρόοδος αποτελεί παράγοντα επιτάχυνσης των μεταβολών που αφορούν τόσο στην ποιοτική σύνθεση της εργασίας (μετασχηματισμό της τεχνικής διάκρισης της εργασίας, της οργάνωσης της εργασίας και των χαρακτηριστικών), όσο και στη διανομή της απασχόλησης κατά κλάδους (εμφάνιση, ανάπτυξη και κατάργηση θέσεων ανάλογα με τους ρυθμούς των νεωτερισμών). Επειδή η προσαρμογή των εργαζομένων σε αυτές τις εξελίξεις δεν είναι άμεση, το αποτέλεσμα είναι προσωρινή ανεργία μη προσαρμογής είτε γιατί τα επαγγελματικά χαρακτηριστικά που υπάρχουν δεν ανταποκρίνονται στις νέες θέσεις εργασίας, είτε επειδή απαιτείται ένας ορισμένος χρόνος για την κινητικότητα των εργαζομένων.

Στη δεύτερη κατάσταση της διαρκούς επίδρασης, οι νέες τεχνικές έχουν άμεση αρνητική επίδραση στην απασχόληση εκεί όπου εφαρμόζονται, αλλά αυτή η αρνητική

επίδραση αντισταθμίζεται από έμμεση αύξηση των θέσεων εργασίας ως αποτέλεσμα της εισαγωγής των νέων τεχνολογιών, ανάπτυξη νέων δραστηριοτήτων, αύξηση των κλάδων που προμηθεύουν τους νέους εξοπλισμούς, νέες δραστηριότητες που απορρέουν από τη χρήση των νέων προϊόντων .

Πάντως, παρά τη διχογνωμία όσον αφορά την επίδραση της τεχνολογίας στην απασχόληση φαίνεται ιστορικά ότι επηρεάζει θετικά τη μεγέθυνση της οικονομίας. Η εντυπωσιακή τεχνολογική πρόοδος των τελευταίων ετών (πληροφορική, τηλεπικοινωνίες, internet) που μπορεί να εφαρμοστεί σε όλους τους τομείς της οικονομίας επηρεάζοντας τις δομές της παραγωγής και την οργάνωση των επιχειρήσεων, δίνει την εντύπωση ότι έχουμε εισέλθει σε μια φάση όπου η ανοδική φάση του οικονομικού κύκλου επεκτείνεται απεριόριστα.³²

2.3.5 Διαρθρωτική ανεργία

Η διαρθρωτική ανεργία παρατηρείται όταν οι άνεργοι – νεοεισερχόμενοι, απολυθέντες δεν καταφέρνουν να βρουν απασχόληση για μακρύ χρονικό διάστημα διότι τα προσόντα τους δεν είναι αυτά που ζητούν οι εργοδότες ή διότι οι εργοδότες βρίσκονται σε άλλη αγορά εργασίας. Πρόκειται δηλαδή για ανεργία η οποία είναι αποτέλεσμα μακροχρόνιων μεταβολών στην επαγγελματική και γεωγραφική διάρθρωση της ζήτησης εργασίας.

Η νεοκλασική θεωρία πιστεύει ότι το πρόβλημα της ανεργίας θα επιλυθεί μόνον εφόσον υπάρξει τέλειος ανταγωνισμός στην αγορά εργασίας. Αν δεν υπάρχει θα πρέπει να επιτευχθεί μεγαλύτερος ρυθμός ευελιξίας που θα επιτρέψει στην αγορά να λειτουργήσει και να απορροφήσει το πλεονάζον εργατικό δυναμικό.

Οι νεοκλασικοί αναλύουν την αγορά εργασίας σε μικροοικονομικό επίπεδο χρησιμοποιώντας τα ανάλογα εργαλεία. Θεωρώντας ότι και η αγορά εργασίας όπως και η αγορά αγαθών διέπεται από το νόμο της προσφοράς και της ζήτησης, συνεπάγεται ότι η προσφορά εργασίας από τα άτομα, βρίσκεται σε συσχέτιση με τον πραγματικό μισθό, ενώ η ζήτηση εργασίας από τις επιχειρήσεις, αντίθετα, βρίσκεται σε αρνητική συσχέτιση με τον πραγματικό μισθό. Θεωρεί δηλαδή ότι το άτομο δε δέχεται να εργαστεί στο μισθό ισορροπίας είτε γιατί οι μισθοί είναι υψηλότεροι λόγω συλλογικών συμβάσεων είτε γιατί θεωρεί ότι η

³² Βλέπε Ξ. Πετρινιώτη, Οικονομικές Θεωρίες και Έρευνες, εκδόσεις Παπαζήση, σελ. 295-296

εργασία που του προσφέρεται είναι κατώτερη των προσδοκιών του. Κατά συνέπεια η έλλειψη ευελιξίας των μισθών προς τα κάτω και η έλλειψη πληροφόρησης, οδηγούν την αγορά εργασίας σε ασταθή ισορροπία.

Εάν η αγορά εργασίας είναι τελείως ανταγωνιστική και ελεύθερη από κάθε ρυθμιστικό εμπόδιο, η ελεύθερη διαπραγμάτευση των μισθών έχει ως συνέπεια την προσαρμογή τους, εφόσον δεν έχει επιτευχθεί η ισορροπία προσφοράς και ζήτησης. Σε αυτές τις συνθήκες η οικονομία που αντιμετωπίζει πτώση του επιπέδου της δραστηριότητάς της δεν θα πρέπει να γνωρίζει ανεργία διαρκείας.

Η ανεργία διαρκείας εξηγείται κατά τους νεοφιλελεύθερους γιατί εξακολουθούν να υπάρχουν κανονισμοί και ρυθμίσεις που εμποδίζουν την ελεύθερη διαπραγμάτευση των μισθών. Η δύναμη των συνδικάτων, η καθιέρωση ενός ελάχιστου μισθού, οι συλλογικές συμβάσεις και το δίκαιο εργασίας, περιορίζουν τις δυνατότητες στιγμιαίας προσαρμογής των μισθών. Η ανελαστικότητα των μισθών είναι η πρωταρχική αιτία της ανεργίας. Μη μπορώντας να διαπραγματευτούν ελεύθερα τους μισθούς, οι επιχειρήσεις επιλέγουν την προσαρμογή των θέσεων εργασίας για να ανταπεξέλθουν της ύφεσης. Οι νέοι άνεργοι, χωρίς ιδιαίτερα προσόντα, δεν μπορούν να βρουν εργασία, εφόσον οι επιχειρήσεις υποχρεούνται να καταβάλλουν τον ελάχιστο μισθό, ο οποίος είναι μεγαλύτερος από την παραγωγικότητά τους.

Επίσης, διαρθρωτική ανεργία υπάρχει όταν σε μια οικονομία υπάρχουν άνεργοι και κενές θέσεις εργασίας αλλά οι άνεργοι δεν μπορούν να απασχοληθούν στις υπάρχουσες κενές θέσεις, επειδή δεν υπάρχει αντιστοιχία ανάμεσα στα προσόντα και την ειδίκευση των ανέργων και σε αυτά που απαιτούνται για την κάλυψη των κενών θέσεων η ανεργία αυτή ονομάζεται διαρθρωτική. Για παράδειγμα είναι δυνατόν σε μια οικονομία να υπάρχει ανεργία μηχανικών και έλλειψη λογιστών, ή να υπάρχει ανεργία για τους βιομηχανικούς εργάτες και έλλειψη ξενοδοχειακών υπαλλήλων. Οι διαρθρωτικές μεταβολές της παραγωγής προκαλούν αύξηση της ανεργίας επειδή στους τομείς που βρίσκονται σε παρακμή οι επιχειρήσεις σταματούν τις δραστηριότητες ή μειώνουν τον όγκο παραγωγής και κατά συνέπεια τις θέσεις εργασίας. Παράλληλα οι άνεργοι προερχόμενοι από αυτούς τους τομείς διαθέτουν ανεπαρκή προσόντα, ακατάλληλα για τις νέες δραστηριότητες σε ανάπτυξη και κινδυνεύουν να παραμείνουν στην ανεργία, εφόσον ζητούν μισθούς αντίστοιχους των προηγούμενων τους.

Η διαρθρωτική ανεργία προκαλεί πληθωρισμό κόστους λόγω της αύξησης των μισθών πάνω από τα επίπεδα της παραγωγικότητας εξαιτίας της δύναμης των εργατικών συνδικάτων. Για αυτό το λόγο μπορεί να οριστεί ως η συνιστώσα της ανεργίας που δεν μειώνεται με την

οικονομική ανάκαμψη και κατά συνέπεια δεν μπορεί να επηρεαστεί από μακροοικονομικές πολιτικές τόνωσης της ζήτησης.³³

2.4 Οι συνέπειες της ανεργίας

Η ανεργία έχει τρεις βασικές συνέπειες:

α) Προκαλεί απώλεια παραγωγικών δυνάμεων, δηλαδή της εργασίας των ανέργων, η οποία θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί στην παραγωγική διαδικασία.

β) Σημαίνει απώλεια εισοδήματος για τον άνεργο και την οικογένειά του.

γ) Επιβαρύνει τον κρατικό προϋπολογισμό, λόγω της παροχής των επιδομάτων ανεργίας προς τους άνεργους.

Φυσικά οι συνέπειες της ανεργίας είναι ευρύτερες, γιατί η κατάσταση της ανεργίας μπορεί να είναι εξαιρετικά επώδυνη για τον άνεργο και την οικογένειά του αφού, εκτός από την έλλειψη εισοδήματος, μειώνει την κοινωνική θέση, δημιουργεί προβλήματα αυτοσεβασμού, οικογενειακών τριβών κ.α. Επίσης η ανεργία ωθεί πολλά άτομα, οικογένειες ολόκληρες, στην εξαθλίωση και στο κοινωνικό περιθώριο γιατί χάνουν τη δυνατότητα να αποκτούν νέες δεξιότητες, να μπορούν να ενταχθούν ξανά στην παραγωγή όταν αυξηθεί και πάλι η ζήτηση εργασίας.

Το βασικότερο ίσως, χάνουν τη δυνατότητα να λειτουργούν κοινωνικά. Έτσι λοιπόν καταστρέφεται η παραγωγική δύναμη μελλοντικών γενεών εργατών οι οποίοι απομακρύνονται από την αγορά εργασίας και την παραγωγή σε τέτοιο βαθμό που, στην επόμενη περίοδο ανάπτυξης, η οικονομία καταλήγει να πάσχει από έλλειψη εργατικών χεριών την ίδια στιγμή που πολλά άτομα είναι άνεργα.

Σε περιόδους παρατεταμένης ύφεσης το κοινωνικό κόστος της ανεργίας μεγεθύνεται ακόμη περισσότερο με την αύξηση της εγκληματικότητας την κρίση των θεσμών αρωγής και με τη γενική υποχώρηση της κοινωνικής συνοχής. Η μακροχρόνια ανεργία θεωρείται ευρέως ως η βασική αιτία της φτώχειας, πριν από τον αλκοολισμό, τη διάλυση της οικογένειας και την τοξικομανία.³⁴

³³ Βλέπε Ξ. Πετρινιώτη, Οικονομικές Θεωρίες και Έρευνες, εκδόσεις Παπαζήση, σελ. 297-298

³⁴ Βλέπε Σκουτέλης Γεώργιος, Η Ανεργία: Αίτια και Λύσεις, εκδόσεις International Forum, Αθήνα 1996, σελ.41.

2.5 Σύγχρονες ερμηνείες της ανεργίας

Στις σύγχρονες οικονομικές αναλύσεις, οι διάφορες ερμηνείες της ανεργίας δε θεωρούνται μοναδικές και αντιτιθέμενες. Αντίθετα, δέχονται την ταυτόχρονη ύπαρξη διαφόρων τύπων ανεργίας όπως: η ανεργία τριβής (ανταποκρίνεται στον ελάχιστο χρόνο αναζήτησης πληροφοριών για την αγορά εργασίας), η κλασική ανεργία (συνδέεται με υψηλό κόστος εργασίας για μερικές κατηγορίες εργαζομένων), η κεϋνσιανή ανεργία (συνδέεται με την ανεπαρκή ενεργό ζήτηση), η διαρθρωτική ανεργία (συνδέεται με την ανεπάρκεια προσαρμογής της κατάρτισης των ατόμων στις ανάγκες των επιχειρήσεων).

2.6 Μακροχρόνια ανεργία αναπτυξιακού κενού

Η ανεργία αναπτυξιακού κενού αφορά την ποσοτική ανισορροπία μεταξύ των θέσεων εργασίας και της προσφοράς εργασίας στο μακροχρόνιο ορίζοντα. Μακροπρόθεσμα επιτρέπεται να μεταβάλλονται όλες οι μεταβλητές και συνεπώς και το εργατικό δυναμικό και ο ρυθμός μεγέθυνσης του πληθυσμού.

Η πληθυσμιακή ανάπτυξη είναι ένας από τους παράγοντες που λαμβάνονται υπόψη στη μελέτη της οικονομικής ανάπτυξης των κρατών. Η πληθυσμιακή ανάπτυξη υπήρξε ένας από τους παράγοντες που οικονομολόγοι και ιστορικοί κρίνουν ότι επηρέασαν σημαντικά την άνθηση του εμπορίου και την κεφαλαιουχική συσσώρευση στην Ευρώπη μετά τον 14^ο αιώνα. Αλλά και μετά την εδραίωση του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής ή πληθυσμιακή αύξηση συνεχίστηκε με ολοένα επιταχυνόμενο ρυθμό. Ο Simon Kuznets, ένας από τους πλέον ικανούς μελετητές της οικονομικής ανάπτυξης της Ευρώπης και της Β. Αμερικής, επισημαίνει τους υψηλούς ρυθμούς πληθυσμιακής αύξησης και παρατηρεί ότι συνέπεσαν με τη χρονική περίοδο της σύγχρονης οικονομικής ανάπτυξης.³⁵

Τα σύγχρονα αναπτυξιακά προβλήματα του τρίτου κόσμου δείχνουν του τρίτου κόσμου δείχνουν όμως ότι η δημιουργική έκρηξη μπορεί να αναδειχθεί σε ανασταλτικό παράγοντα της οικονομικής ευημερίας.

Οι Μαλθουσιανοί φόβοι για τη μεγέθυνση του πληθυσμού σε βαθμό που μόνο ο θάνατος από πείνα μπορεί να την ελέγξει αναβιώνουν κάθε φορά που κάποιος διεθνής

³⁵ Βλέπε Ξ. Πετρινιώτη, Οικονομικές Θεωρίες και Έρευνες, εκδόσεις Παπαζήση, σελ.305

οργανισμός προβαίνει σε εκτιμήσεις ή προβλέψεις για τον πληθυσμό των χωρών του Τρίτου Κόσμου.

Ένα απλό υπόδειγμα οικονομικής μεγέθυνσης είναι αυτό των R. Harrod και E. Domar σύμφωνα με το οποίο:

$$G = S/V$$

Όπου G = ο ρυθμός οικονομικής μεγέθυνσης ως μεταβολή του εθνικού προϊόντος.

S = η ροπή προς αποταμίευση (κατά παραδοχή $S = I$)

V = ο λόγος κεφαλαίου / προϊόντος ο οποίος δείχνει πόση ποσότητα κεφαλαίου απαιτείται για την παραγωγή του προϊόντος. Ο σταθερός λόγος κεφαλαίου / προϊόντος ονομάζεται επιταχυντής.

Στο υπόδειγμα Harrod – Domar ο πληθυσμός προσδιορίζεται εξωγενώς σύμφωνα με ένα δεδομένο ρυθμό (n). Ο παραπάνω τύπος υποδηλοί ότι ο αυτοσυντηρούμενος ρυθμός μεγέθυνσης (G) μπορεί να αυξηθεί είτε αυξάνοντας το ποσοστό αποταμίευσης – επένδυσης είτε μειώνοντας το λόγο κεφαλαίου προϊόντος. (Ο μέσος λόγος κεφαλαίου - προϊόντος και ο οριακός δεν είναι αναγκαστικά ίδιοι. Αν οι παραγωγοί αύξαναν τις εισροές κεφαλαίου θα αντιμετώπιζαν φθίνουσες αποδόσεις άρα θα αυξανόταν ο λόγος K/Y). Το υπόδειγμα δεν εισαγάγει το συντελεστή εργασίας, τις τιμές των συντελεστών και την τεχνολογία άρα δεν επιτρέπει την υποκατάσταση συντελεστών. Έτσι θεωρούμε σταθερό και το λόγο κεφαλαίου/εργασίας. Στην ουσία η μεγέθυνση εξαρτάται από την αύξηση του αποθέματος κεφαλαίου.³⁶

Συνεπώς, αν θεωρήσουμε σταθερό το V και αν ο ρυθμός αύξησης του πληθυσμού – εργατικού δυναμικού (n) είναι ίσος με το ρυθμό αύξησης του αποθέματος κεφαλαίου τότε η οικονομία βρίσκεται σε δυναμική ισορροπία:

$$n = S/V$$

Αν όμως ο ρυθμός αύξησης του πληθυσμού είναι μεγαλύτερος του ρυθμού αύξησης του αποθέματος κεφαλαίου τότε διαταράσσεται η ισορροπία

³⁶ Βλέπε Ξ. Πετρινιώτη, Οικονομικές Θεωρίες και Έρευνες, εκδόσεις Παπαζήση, σελ. 306

$$G = S/V < n = S/V$$

Και προκύπτει αναπτυξιακό κενό. Εάν $G = n$ θα ήταν δυνατή η ισόρροπη ανάπτυξη με πλήρη απασχόληση ή με σταθερό ποσοστό ανεργίας.

2.7 Ανεργία λόγω ατελούς πληροφόρησης και χρονικών υστερήσεων στην προσαρμογή της αγοράς εργασίας

Ο Milton Friedman, ο πιο γνωστός εκφραστής των μονεταριστικών απόψεων, υποστηρίζει ότι δεν είναι δυνατό να μειωθεί η ανεργία μακροπρόθεσμα με μέσα όπως η δημοσιονομική πολιτική διότι η ανεργία είναι εκούσια. Η μείωση της ανεργίας που επέρχεται μετά την υιοθέτηση μέτρων για την τόνωση της ενεργού ζήτησης είναι παροδικό αποτέλεσμα της πλάνης του χρήματος στην οποία υπόκεινται, προσωρινώς, οι εργαζόμενοι. Αν η επεκτατική πολιτική οδηγήσει σε αύξηση των τιμών, σε αύξηση της ζήτησης για εργασία και συνεπώς σε αύξηση των ονομαστικών μισθών θα εκδηλωθεί αύξηση της απασχόλησης. Σύντομα όμως οι εργαζόμενοι θα συνειδητοποιήσουν ότι η άνοδος των τιμών έχει εξουδετερώσει την αύξηση των ονομαστικών μισθών και ότι οι πραγματικοί μισθοί έχουν μειωθεί. Αυτή η συνειδητοποίηση θα μετατοπίσει την καμπύλη προσφοράς εργασίας αριστερά σε ένα ακόμη υψηλότερο επίπεδο ονομαστικού μισθού.³⁷

Έτσι, το θετικό αποτέλεσμα για την απασχόληση της πρότερης μετατόπισης δεξιά της καμπύλης ζήτησης εργασίας εξουδετερώνεται από τη μετατόπιση, προς τα αριστερά, της καμπύλης προσφοράς και η οικονομία επανέρχεται στα προηγούμενα επίπεδα απασχόλησης. Ο Friedman υποστηρίζει ότι οι εργατικές ενώσεις μπορούν να προβλέψουν τον πληθωρισμό και στο ύψος του μισθού που διαπραγματεύονται έχει ενσωματωθεί ο προσδοκώμενος ρυθμός αύξησης των τιμών.

Σύμφωνα με τους μονεταριστές το ποσοστό ανεργίας κυμαίνεται γύρω από ένα φυσιολογικό ποσοστό το οποίο διαφέρει από οικονομία σε οικονομία και το οποίο είναι το ποσοστό που απομένει, αφού έχει επέλθει ισορροπία στις αγορές (χρήματος, προϊόντος και συντελεστών) με όλα τα διαρθρωτικά και θεσμικά χαρακτηριστικά τους.

Συχνά όμως το ποσοστό της ανεργίας ανεβαίνει πάνω από το «φυσιολογικό». Ο Friedman φρονεί ότι αυτό συμβαίνει όταν γίνονται «κακοί υπολογισμοί» και «λανθάνουσες

³⁷ Βλέπε Ξ. Πετρινιώτη, Οικονομικές Θεωρίες και Έρευνες, εκδόσεις Παπαζήση, σελ. 307.

προβλέψεις» σχετικά με τις τιμές που θα επικρατήσουν στις αγορές προϊόντος και συντελεστών παραγωγής. Στην αγορά εργασίας όταν μεταβάλλονται με αυξανόμενη συχνότητα οι μισθοί ενδέχεται τα άτομα που ζητούν εργασία να υπερεκτιμήσουν το μισθό που μπορούν να επιτύχουν και να υποστούν έτσι μια μακρά περίοδο ανεργίας αρνούμενοι να δεχθούν προσφορές εργασίας με χαμηλότερο μισθό. Η ιδέα αυτή έχει γίνει γνωστή ως η θεωρία της ανεργίας εξαιτίας της ατελούς διαδικασίας αναζήτησης εργασίας. Εάν πολλοί εργαζόμενοι υποπέσουν σε λανθασμένους υπολογισμούς σχετικά με το μισθό, πιθανότητα που αυξάνει όταν υπάρχει αστάθεια στις τιμές, θα υπάρξει επιμήκυνση της διάρκειας της ανεργίας γεγονός που θα αυξήσει το ποσοστό των ανέργων στο εργατικό δυναμικό για κάθε περίοδο δειγματοληψίας. Ο πυρήνας της θεωρίας αυτής είναι ότι η διαιώνιση της ανεργίας, πάνω από τα φυσιολογικά όρια, οφείλεται στην ατελή και με χρονική υστέρηση πληροφόρηση των συναλλασσομένων στην αγορά εργασίας σε κάθε μεταβολή των τιμών. Η ατελής πληροφόρηση οδηγεί σε επιμήκυνση της διάρκειας της ανεργίας.

Η θεωρία αυτή όμως δεν απαντά στο ερώτημα γιατί σε περιόδους μείωσης της συνολικής ζήτησης αυξάνουν οι απολύσεις που ασφαλώς συνεισφέρουν στην άνοδο του αριθμού των ανέργων που ψάχνουν για δουλειά. Μια νέα θεωρία που ονομάζεται θεωρία των σιωπηρών ή άτυπων συμβάσεων (εργασίας) φιλοδοξεί να απαντήσει στο ερώτημα που αναφέραμε παραπάνω.

Περίληπτικά η θεωρία αυτή έχει ως εξής: Οι εργαζόμενοι και οι εργοδότες συνήθως συνάπτουν ανεπίσημα βέβαια και σιωπηρά μακροχρόνιες συμβάσεις εργασίας (δηλαδή κατά την πρόσληψη υπάρχει η προσδοκία και από τα δύο μέρη ότι η σχέση εργασίας θα διαρκέσει).

Αυτό σημαίνει όμως ότι η σχέση αυτή θα δοκιμαστεί αναπόφευκτα από περιόδους διακυμάνσεων της ζήτησης προϊόντος της επιχείρησης. Το ζήτημα είναι πώς θα αντιδράσουν οι επιχειρήσεις σε μια περιοδική πτώση της ζήτησης χωρίς να ακυρώσουν τη σιωπηρή συμφωνία με τους εργαζόμενους. Σύμφωνα με την άποψη του Κώστα Αζαριάδη, που είναι ένας από τους πρώτους που διατύπωσε τη θεωρία των άτυπων συμβάσεων, οι επιχειρήσεις και οι εργαζόμενοι συνάπτουν σιωπηρά συμβάσεις που έχουν δύο σημαντικές ρήτρες: η πρώτη εγγυάται σταθερότητα αμοιβών στους εργαζόμενους, ανεξάρτητα από τη φάση του οικονομικού κύκλου, και η δεύτερη δίνει το δικαίωμα στην επιχείρηση να μεταβάλλει το επίπεδο της απασχόλησης, πραγματοποιώντας έναν αριθμό προσωρινών απολύσεων βάσει ενός από πριν γνωστού συνόλου κριτηρίων. Τα κριτήρια για τις απολύσεις αφορούν το πότε, πόσοι και για πόσο διάστημα θα τεθούν σε διαθεσιμότητα και ποιοι από τους εργαζόμενους θα

είναι αυτοί που θα φύγουν. Συνήθως αποτρέπεται η απόλυση των αρχαιότερων ή και των πιο έμπειρων και εκπαιδευμένων εργαζόμενων. Οι λόγοι για αυτές τις επιλογές είναι κατανοητοί: Οι εργατικές ενώσεις προτιμούν να προστατέψουν την απασχόληση των αρχαιότερων μελών τους. Οι ίδιες οι επιχειρήσεις δείχνουν προτίμηση για τους εργαζόμενους που έχουν σωρεύσει εμπειρία ή για αυτούς στους οποίους έχουν επενδύσει υπό μορφή ειδικής εκπαίδευσης.

Αυτή η θεωρία κέρδισε αρκετούς οπαδούς γιατί εξηγούσε μερικώς την αύξηση του ποσοστού ανεργίας μέσω της αύξησης των προσωρινών απολυθέντων και διότι διατυπώνει έναν πιθανό λόγο που σε περίοδο ύφεσης, οι μισθοί δείχνουν ακαμψία προς τα κάτω.³⁸

Επιπλέον, εμπειρικές έρευνες απέδειξαν ότι οι υποθέσεις της θεωρίας ανταποκρίνονται σε ικανό βαθμό στην πραγματικότητα: η σχέση εργασίας του μέσου εργαζόμενου είναι συνήθως μακροχρόνιου χαρακτήρα και πολλές εταιρείες προσφεύγουν στις προσωρινές απολύσεις και όχι σε μείωση των μισθών όταν αντιμετωπίζουν πτώση της ζήτησης. Η επέκταση των συστημάτων ασφάλισης κατά της ανεργίας θεωρείται ότι έχει συμβάλει στην αυξανόμενη προσφυγή στη «λύση» των προσωρινών απολύσεων. Αυτό συμβαίνει διότι το επίδομα ανεργίας αναπληρώνει ένα μέρος της απώλειας εισοδήματος των απολυθέντων, ενώ η επιχείρηση και οι άνεργοι έχουν τη σχετική βεβαιότητα ότι η σχέση εργασίας θα συνεχιστεί με την αναθέρμανση της οικονομικής δραστηριότητας.

2.8 Ανεργία και προσφορά εργασίας

Στη μέχρι τώρα ανάλυση μας υποθέσαμε ότι, δεδομένων των προσδιοριστικών παραγόντων, η προσφορά εργασίας εξαρτάται από τις προτιμήσεις του ατόμου για εργασία καισχόλη και από το ύψος του εργατικού μισθού. Επιπλέον, δε τέθηκε θέμα δυνατότητας απασχόλησης του ατόμου που θέλει να εργασθεί. Εντούτοις, έχει παρατηρηθεί ότι τόσο η συμμετοχή στο εργατικό δυναμικό όσο και η προσφορά εργασίας μεταβάλλονται κατά τη διάρκεια οικονομικής ύφεσης. Οι μεταβολές αυτές οφείλονται στην επίδραση δυο φαινομένων, γνωστά ως φαινόμενα του επιπρόσθετου εργαζόμενου και του αποθαρρυσμένου εργαζόμενου.

Το φαινόμενο του ‘επιπρόσθετο εργαζόμενου’ οδηγεί σε προσωρινή αύξηση της προσφοράς εργασίας σε περιόδους ύφεσης και ανεργίας. Σε περιόδους ανεργίας, αν ένα μέλος της οικογένειας χάσει τη δουλειά του, πχ. ο σύζυγος, τα άλλα μέλη της οικογένειας ωθούνται

³⁸Βλέπε Ξ. Πετρινιώτη, Οικονομικές Θεωρίες και Έρευνες, εκδόσεις Παπαζήση, σελ. 308

να συμμετάσχουν στην αγορά εργασίας ή να αυξήσουν την προσφερόμενη ποσότητα εργασίας με στόχο τη διατήρηση του επιπέδου διαβίωσης της οικογένειας. Η απώλεια του εισοδήματος του συζύγου έχει ως αποτέλεσμα τη μείωση του οικογενειακού εισοδήματος η οποία ενεργοποιεί το αρνητικό αποτέλεσμα εισοδήματος για τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας.³⁹

Έτσι, το φαινόμενο του ‘επιπρόσθετου εργαζόμενου’ αυξάνει την προσφορά εργασίας με την προσθήκη άλλου ή άλλων μελών της οικογένειας στην αγορά σε περιόδους ύφεσης και ανεργίας.

Όμως, το θετικό αποτέλεσμα του ‘επιπρόσθετου εργαζόμενου’ αντισταθμίζεται από το φαινόμενο του ‘αποθαρρυσμένου εργαζόμενου’, που εμφανίζεται επίσης σε περιόδους ύφεσης και ανεργίας. Σύμφωνα με το φαινόμενο αυτό άτομα που χάνουν τη δουλειά τους και ψάχνουν για άλλη δουλειά για αρκετό χρόνο χωρίς αποτέλεσμα είναι φυσικό να απογοητεύονται, να αποθαρρύνονται και τελικά να αποσύρονται από την αγορά εργασίας. Ο αριθμός των αποθαρρυσμένων εργατών αυξάνει κατά τη διάρκεια εκτεταμένων περιόδων ανεργίας και συνεπώς οδηγεί σε μείωση της προσφοράς εργασίας. Το τελικό αποτέλεσμα για την προσφορά εργασίας σε περιόδους ύφεσης και ανεργίας εξαρτάται από την αλληλεπίδραση των δύο φαινομένων. Η εμπειρική έρευνα έχει δείξει ότι το φαινόμενο του ‘αποθαρρυσμένου εργαζόμενου’ επικρατεί και συνεπώς η προσφορά εργασίας μειώνεται σε περιόδους ανεργίας.

Είναι φανερό ότι η αποχώρηση των αποθαρρυσμένων από την αγορά εργασίας υποτιμά τον πραγματικό αριθμό των ατόμων που ψάχνουν για δουλειά και συνεπώς υποτιμά το ποσοστό ανεργίας.

2.9 Οι ροές στην αγορά εργασίας

Η αγορά εργασίας βρίσκεται σε συνεχή κίνηση. Οι μεταβολές στα μεγέθη της προσφοράς και της ζήτησης είναι καθημερινό φαινόμενο. Πολλές αλλαγές λαμβάνουν χώρα την ίδια χρονική περίοδο. Εργαζόμενοι απολύονται, άλλοι παραιτούνται, άλλοι συνταξιοδοτούνται και άλλοι εισέρχονται στην αγορά εργασίας για πρώτη φορά κατά την ίδια περίοδο. Ταυτόχρονα, νέες θέσεις εργασίας δημιουργούνται και γίνονται νέες προσλήψεις. Οι ροές αυτές είναι δυνατόν να αλλάζουν τα μεγέθη προσφοράς και ζήτησης και συνεπώς τη θέση ισορροπίας προς τα οποία τείνει η αγορά εργασίας. Στην αγορά εργασίας υπάρχουν

³⁹ Βλέπε Οικονομική της Εργασίας, Θεόδωρου Π. Λιανού, εκδόσεις Ευγ. Μπενού Αθήνα, σελ. 227

ταυτόχρονα άνεργοι, δηλ. εργαζόμενοι που μπορούν και θέλουν να εργασθούν, και **κενές θέσεις εργασίας**, δηλ. εργοδότες που θέλουν να καλύψουν ανάγκες της επιχείρησής τους σε εργατικό δυναμικό. Οι πηγές της ανεργίας είναι τρεις: **(α) Νέο εργατικό δυναμικό**, δηλ. άτομα που εισέρχονται στην αγορά εργασίας για πρώτη φορά, π.χ. άτομα που ενηλικιώνονται, άτομα που εκπλήρωσαν τη στρατιωτική τους θητεία, μητέρες των οποίων τα παιδιά μεγάλωσαν αρκετά και αποφάσισαν να εργασθούν κ.λπ. **(β) Απολύσεις**, δηλ. εργαζόμενοι που έχασαν την απασχόλησή τους παρά τη θέλησή τους. **(γ) Παραιτήσεις**, δηλ. εργαζόμενοι που διέκοψαν την απασχόλησή τους με τη θέλησή τους για διάφορους λόγους, π.χ. αναζήτηση καλύτερου μισθού, αλλαγή τόπου κατοικίας κ.λπ. Μπορούμε να θεωρήσουμε ότι τα άτομα των τριών αυτών κατηγοριών είναι άνεργοι μέχρι να βρουν νέα απασχόληση, έστω κι αν σε ορισμένες περιπτώσεις η διάρκεια της ανεργίας μπορεί να είναι πολύ μικρή.

Οι κενές θέσεις εργασίας που δημιουργούνται στην παραγωγή προέρχονται από τρεις πηγές: **(α) Συνταξιοδοτήσεις**, δηλ. από την αποχώρηση εργαζομένων οι οποίοι εγκαταλείπουν την παραγωγική διαδικασία, π.χ. λόγω ηλικίας, **(β) Νέες θέσεις εργασίας**, δηλ. θέσεις εργασίας που δημιουργούνται από την αύξηση των αναγκών σε εργατικό δυναμικό διαφόρων επιχειρήσεων, π.χ. λόγω αύξησης της ζήτησης του προϊόντος το οποίο παράγουν, **(γ) Παραιτήσεις**, δηλ. από τις εθελούσιες αποχωρήσεις εργαζομένων, οι οποίες εξ ορισμού δημιουργούν κενά τα οποία οι εργοδότες θέλουν να καλύψουν.

Η συνύπαρξη στην αγορά εργασίας ανεργίας και κενών θέσεων επιτρέπει τις νέες προσλήψεις με τις οποίες οι άνεργοι γίνονται απασχολούμενοι.

2.10 Ηθελημένη και ακούσια ανεργία

Η παρατηρούμενη ανεργία διακρίνεται σε **ηθελημένη ή εκούσια** και σε **μη ηθελημένη ή ακούσια**. Η διάκριση αυτή είναι σημαντική διότι έχει σημασία για την άσκηση της οικονομικής πολιτικής.⁴⁰

Βέβαια σύμφωνα με τον ορισμό της ανεργίας, ο άνεργος είναι **ακουσίως** εκτός απασχόλησης. Με άλλα λόγια, η ανεργία είναι εξ ορισμού μη ηθελημένη, ακούσια. Εντούτοις σε ορισμένες περιπτώσεις ένας άνεργος μπορεί να αποφεύγει να αποδεχθεί μια προσφερόμενη θέση, όταν αυτό είναι προς το συμφέρον του. Τέτοιες περιπτώσεις μπορούν να θεωρηθούν οι

⁴⁰ Βλέπε Οικονομική της Εργασίας, Θεόδωρου Π. Λιανού, εκδόσεις Ευγ. Μπενού Αθήνα, σελ. 243

περιπτώσεις ανεργία τριβής, όταν ο άνεργος εργάτης απορρίπτει μια θέση εργασίας και συνεχίζει την αναζήτηση μιας άλλης καλύτερης θέσης. Εφόσον η αναζήτηση συνεχίζεται, παρότι υπάρχουν προσφορές εργασίας, ο άνεργος μπορεί να θεωρηθεί εκουσίως άνεργος.

Το ίδιο ισχύει και για τον εργαζόμενο που απολύεται και εισπράττει επίδομα ανεργίας για ορισμένο χρονικό διάστημα κατά τη διάρκεια του οποίου προτιμά να εισπράττει το επίδομα παρά να δεχθεί μια προσφερόμενη θέση εργασίας ή να αναζητήσει ενεργά κάποια απασχόληση.

Επίσης, ως εκούσια ανεργία μπορεί να θεωρηθεί η περίπτωση της ανεργίας αναμονής, όταν δηλ. ο προσωρινά άνεργος προτιμά να επαναπροσληφθεί από τον ίδιο εργοδότη παρά να αναζητήσει μια νέα εργασία.

Ασφαλώς, υπάρχουν περιπτώσεις ανεργίας που μπορούν να χαρακτηρισθούν ως ηθελημένη ή εκούσια ανεργία. Το ποσοστό ανεργίας που είναι εκούσια, αν δεχθούμε ότι γενικά ταυτίζεται με την ανεργία τριβής, υπολογίζεται γύρω στο 5% αν και αυτό ποικίλλει ανάλογα με την περίοδο και την οικονομία.

Το σοβαρό πρόβλημα των ανεπτυγμένων οικονομιών δεν είναι η εκούσια ανεργία, αλλά η ακούσια ή μη ηθελημένη ανεργία. Η ακούσια ανεργία ταυτίζεται γενικά με τη διαρθρωτική ανεργία και με την ανεργία που δημιουργείται από την έλλειψη ενεργούς ζήτησης. Συχνά, το ποσοστό ακούσιας ανεργίας είναι μεγαλύτερο απ' αυτό της εκούσιας. Είναι εύκολα κατανοητό ότι οι ασκούντες την οικονομική πολιτική ανησυχούν και ενδιαφέρονται κυρίως για τη μείωση της ακούσιας ανεργίας διότι αυτή δημιουργεί σοβαρά κοινωνικά προβλήματα.

2.11 Χαρακτηριστικά των άνεργων

Η πιθανότητα ένα άτομο να μείνει άνεργο διαφέρει ανάλογα με τα χαρακτηριστικά του. Η ανεργία παρουσιάζει σημαντική επιλεκτικότητα ως προς ορισμένα χαρακτηριστικά των εργαζομένων και κυρίως ως προς την ηλικία, το φύλο και την εκπαίδευση.

Έχει παρατηρηθεί σε πολλές οικονομίες ότι υπάρχουν σημαντικές διαφορές στο ποσοστό ανεργίας κατά ομάδες ηλικιών. Συγκεκριμένα, τα ποσοστά ανεργίας είναι σημαντικά μεγαλύτερα για άτομα ηλικίας μεταξύ 16 και 20 ετών και μεταξύ 21 και 25 ετών. Αυτό οφείλεται σε διάφορους παράγοντες, όπως η μικρή εμπειρία και η σχετικά μικρή εκπαίδευση

αυτών των ατόμων (κυρίως των κάτω των είκοσι ετών). Τα άτομα αυτά έχουν μεγάλη σχετικά πιθανότητα να απολυθούν σε περιπτώσεις οικονομικής ύφεσης και μικρή σχετικά πιθανότητα να προσληφθούν όταν αρχίζει η περίοδος ανάκαμψης. Οι εργοδότες προτιμούν άτομα με εμπειρία και κυρίως άτομα τα οποία έχουν αποκτήσει την εμπειρία τους μέσα στην επιχείρησή τους. Επίσης, μεταξύ των νεαρών εργατών παρουσιάζεται μεγάλο ποσοστό παραιτήσεων, διότι προτιμούν να αλλάζουν απασχόληση μέχρι να βρουν το επάγγελμα, τον εργοδότη ή τον τόπο εργασίας που κρίνουν ότι τους ικανοποιεί περισσότερο στην επαγγελματική τους σταδιοδρομία. Ταυτόχρονα, η ύπαρξη οικογενειακού εισοδήματος διευκολύνει τα άτομα νεαρής ηλικίας σε αναζήτηση εργασίας μεγαλύτερης διάρκειας.

Το ποσοστό ανεργίας των γυναικών είναι συνήθως μεγαλύτερο απ' ότι των ανδρών. Αυτό αποδίδεται στο ότι οι γυναίκες έχουν την οικονομική άνεση λόγω του οικογενειακού εισοδήματος να αναζητούν εργασία για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα και να απορρίπτουν προσφορές θέσεων εργασίας που δεν ανταποκρίνονται στις επιθυμίες ή ανάγκες τους, όπως π.χ. να βρίσκονται πλησίον της κατοικίας τους, να έχουν το κατάλληλο ωράριο κ.λπ. Επίσης, οι ευκαιρίες απασχόλησης των γυναικών σε κατάλληλες θέσεις μπορεί να είναι μικρότερες λόγω της σύνθεσης της παραγωγής, π.χ. λόγω μεγάλης αναλογίας της βιομηχανικής παραγωγής που δεν έχει πολλές θέσεις εργασίας για γυναίκες.⁴¹

Σημασία για τη μεγαλύτερη ανεργία των νέων και των γυναικών είναι πιθανόν να έχει και η νομοθεσία περί ελαχίστων μισθών και περί προστασίας της μητρότητας. Οι εργοδότες, αν είναι υποχρεωμένοι εκ του νόμου να πληρώσουν τον ελάχιστο μισθό, προτιμούν να προσλάβουν σχετικά έμπειρα άτομα. Επίσης, η νομοθεσία για την προστασία της μητρότητας που παρέχει άδειες κύησης και μειωμένο ωράριο για μητέρες δημιουργεί αντικίνητρα στους εργοδότες για την απασχόληση των γυναικών.

Το ποσοστό ανεργίας των περισσότερο εκπαιδευμένων και εξειδικευμένων εργατών είναι μικρότερο απ' ότι των εργατών με μικρή ειδίκευση και μικρή εκπαίδευση. Αυτό μπορεί να οφείλεται σε διάφορους λόγους. Οι εργαζόμενοι με σημαντική εκπαίδευση και εξειδίκευση δεν μπορούν να αντικατασταθούν εύκολα κυρίως όταν χρειάζεται κάποια περίοδος προσαρμογής στη διαδικασία της παραγωγής. Επίσης, οι εργάτες αυτοί μπορούν πιο εύκολα να αποκτήσουν νέες γνώσεις και ειδικεύσεις και να αποφύγουν τη διαρθρωτική ανεργία, όταν μεταβάλλεται η διάρθρωση της παραγωγής.

⁴¹ Βλέπε Οικονομική της Εργασίας, Θεόδωρου Π. Λιανού, εκδόσεις Ευγ. Μπενού Αθήνα, σελ. 244

Υπάρχουν βέβαια και άλλοι παράγοντες που μπορούν να δημιουργήσουν διάφορες στα ποσοστά ανεργίας των διαφορών ομάδων ή κατηγοριών εργατών. Ένας τέτοιος παράγοντας είναι η σχετική ανάπτυξη των διάφορων κλάδων. Παραδείγματος χάριν, η ανάπτυξη των υπηρεσιών αύξησε τη ζήτηση εργασίας για άτομα με εκπαίδευση και με γνώσεις ξένων γλωσσών (τουρισμός, επικοινωνίες κ.λπ.), ενώ η μείωση της πρωτογενούς παραγωγής μείωσε τη ζήτηση ατόμων με μικρή μόρφωση (απασχόληση σε γεωργία, ορυχεία κ.λπ.). Ένας άλλος παράγοντας είναι η διαφορετική ανάπτυξη των διαφόρων περιοχών. Η ανάπτυξη μιας περιοχής μειώνει την ανεργία σ' εκείνη την περιοχή, ενώ ταυτόχρονα μπορεί η ανεργία να αυξάνεται σε μια άλλη περιοχή που παρουσιάζει στασιμότητα.

2.12 Διεθνοποίηση, ανταγωνισμός, ελεύθερες συναλλαγές

Η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας, η εντατικοποίηση του ανταγωνισμού, οι ελεύθερες ανταλλαγές, οι εισαγωγές από χώρες χαμηλού κόστους του συντελεστή εργασίας θεωρούνται μια από τις αιτίες αύξησης της ανεργίας. Πολλές χώρες εκτός ΟΟΣΑ (Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης), κυρίως στη νοτιοανατολική Ασία, έγιναν σημαντικοί παραγωγοί και εξαγωγείς βιομηχανικών προϊόντων.

Αρκετοί αναλυτές υποστηρίζουν ότι η αύξηση των εισαγωγών βιομηχανικών προϊόντων από αυτές τις χώρες, που παράγονται από εργαζομένους μικρής εξειδίκευσης, επιδρά αρνητικά στη ζήτηση της συγκεκριμένης κατηγορίας εργαζομένων στο εσωτερικό των χωρών του οργανισμού. Η εξέλιξη αυτή επιταχύνεται από τις επιχειρήσεις που εγκαταλείπουν τις χώρες του ΟΟΣΑ και εγκαθίστανται σε άλλες χώρες για να ωφεληθούν από το χαμηλό κόστος εργασίας.

Το ειδικό βάρος των εξαγωγών από χώρες χαμηλού κόστους εργασίας προς το σύνολο των χωρών του ΟΟΣΑ θεωρείται πολύ χαμηλό καθώς αντιπροσωπεύουν το 1.5% του συνόλου των δαπανών για αγαθά και υπηρεσίες στις χώρες του οργανισμού. Παρόλο που ο αριθμός των αγορών στις οποίες θα εισέλθουν τα προϊόντα των αναπτυσσόμενων χωρών αυξάνεται και ασκείται έντονη ανταγωνιστική πίεση, θεωρείται ότι ο ρόλος τους δεν είναι σημαντικός στην εμφάνιση της ανεργίας καθώς και ως προς την τάση πτώσης των μισθών των μη εξειδικευμένων εργατών.

Ο ανταγωνισμός των χωρών του ΟΟΣΑ ασκείται κυρίως στο εσωτερικό τους, μεταξύ τους και όχι από τις χώρες χαμηλού κόστους εργασίας. Η πλειοψηφία του εμπορίου μεταξύ των χωρών του οργανισμού αντιπροσωπεύει ανταλλαγές παρόμοιων προϊόντων, στο εσωτερικό του ίδιου τομέα ή ακόμη μεταξύ επιχειρήσεων και κινητοποιεί εργατικό δυναμικό ανάλογων εξειδικεύσεων. Η διεθνοποίηση συμβάλλει στην ενδυνάμωση της μεγέθυνσης αυτού του είδους των ανταλλαγών με τέτοιο τρόπο ώστε οι ανταλλαγές μεταξύ χωρών του οργανισμού να μοιάζουν όλο και περισσότερο με τις ανταλλαγές που πραγματοποιούνται στο εσωτερικό των χωρών.

Σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ, η απώλεια θέσεων εργασίας σε κάποιους τομείς και η δημιουργία ευκαιριών απασχόλησης σε άλλους, αποτελούν φυσικά επακόλουθα της παγκοσμιοποίησης και η πρόκληση είναι να εξασφαλιστεί ότι οι διαθέσιμοι εργαζόμενοι θα πληρώσουν τις νέες θέσεις εργασίας που δημιουργούνται.

Συμπερασματικά, ο διεθνής ανταγωνισμός ευνοεί τη μεγέθυνση και την ανάπτυξη της οικονομίας, η οποία διέρχεται από φάσεις δημιουργίας και εξαφάνισης επιχειρήσεων, προκαλώντας την ακμή και παρακμή τομέων και επηρεάζοντας την παραγωγή στο εσωτερικό των χωρών.⁴²

Η ανάπτυξη αυτή συνοδεύεται από καταστροφή θέσεων εργασίας οι οποίες όμως αντισταθμίζονται από τη δημιουργία νέων θέσεων υψηλότερης αξίας.

Επιπλέον, η διεθνοποίηση των συναλλαγών μέσω φθηνών εισαγόμενων προϊόντων από τρίτες χώρες βοηθάει στη διατήρηση του πληθωρισμού σε χαμηλά επίπεδα συμβάλλοντας έτσι στην οικονομική ανάπτυξη μέσω των επενδύσεων και της αύξησης των νέων θέσεων εργασίας. Έτσι το να επιχειρηθεί η επιβράδυνση του ρυθμού του διεθνούς εμπορίου θα σήμαινε τη στέρηση των οικονομιών από τις δυνάμεις που αποτελούσαν τον κινητήριο μηχανισμό της οικονομικής μεγέθυνσης.

⁴² Βλέπε Σκουτέλης Γεώργιος, Η Ανεργία: Αίτια και Λύσεις, εκδόσεις International Forum, Αθήνα 1996, σελ. 48-51.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

3. ΣΥΝΔΕΣΗ ΑΝΕΡΓΙΑΣ - ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΥ

3.1 Η Μετά-Κεϋνσιανή ερμηνεία της σχέσης ανεργίας - πληθωρισμού

Οι οπαδοί του Κεϋνς δε δέχονται τη βασική υπόθεση της μονεταριστικής θεωρίας ότι ο πληθωρισμός είναι ένα νομισματικό φαινόμενο και δημιουργείται όταν η ποσότητα χρήματος αυξάνεται με ταχύτερο ρυθμό από την αύξηση του συνολικού προϊόντος. Οι μετά-Κεϋνσιανοί οικονομολόγοι φρονούν ότι ο Keynes ορθώς πίστευε ότι το γενικό επίπεδο των τιμών επηρεάζεται από τη σχέση της μέσης παραγωγικότητας της εργασίας και του μεσιακού κόστους (wage bill). Σύμφωνα με τους μετά-Κεϋνσιανούς οικονομολόγους η πτώση της παραγωγικότητας ευθύνεται για τον πληθωρισμό και όχι οι μεταβολές στην προσφορά χρήματος.

Οι μετά-Κεϋνσιανοί οικονομολόγοι πιστεύουν ότι ο πληθωρισμός οφείλεται όχι στην αύξηση της προσφοράς χρήματος αλλά στην παρατηρούμενη τα τελευταία χρόνια σχετική πτώση της παραγωγικότητας. Η πτώση αυτή μπορεί να οφείλεται:

- 1) σε διαρθρωτικούς παράγοντες: την αύξηση του ειδικού βάρους του τομέα των υπηρεσιών στις δυτικές οικονομίες (ο τριτογενής τομέας επιδεικνύει χαμηλότερη παραγωγικότητα από τη βιομηχανία ενώ οι μισθοί τείνουν να αυξάνονται παράλληλα και στους δυο τομείς. Ο ενιαίος ρυθμός αύξησης των μισθών εισαγάγει πληθωρισμό κόστους στον τριτογενή τομέα ο οποίος βαθμιαία επεκτείνεται σε ολόκληρη την οικονομία) και
- 2) στην υπερβάλλουσα συνολική ζήτηση: η αύξηση των μισθών έχει ως αποτέλεσμα την τόνωση της συνολικής ζήτησης ώστε η καμπύλη ζήτησης να μετακινείται προς τα πάνω και δεξιά, ενώ ταυτόχρονα αυξάνεται το κόστος παραγωγής (πληθωρισμός κόστους και ζήτησης).⁴³

Η θεωρία των μετά-Κεϋνσιανών οικονομολόγων για τα αίτια του στασιμοπληθωρισμού οδηγεί σε διαφορετικές προτάσεις πολιτικής για τη θεραπεία του. Αν το πρόβλημα είναι η μείωση (ή η άνιση εξέλιξη) της παραγωγικότητας της εργασίας σε σχέση με την εξέλιξη των μισθών τότε η ενδεικνυόμενη πολιτική δεν είναι η διαχείριση της ποσότητας

⁴³ Βλέπε Ξ. Πετρινιώτη, Οικονομικές θεωρίες και έρευνες, Εκδόσεις Παπαζήση, σελ.344

χρήματος αλλά πρωτίστως η επιβολή ελέγχων στους μισθούς και στα ημερομίσθια ώστε να αυξάνονται συμμετρικά με την παραγωγικότητα της εργασίας. Η θεωρία αυτή είναι το υπόβαθρο για τη λεγόμενη εισοδηματική πολιτική.

Ο πυρήνας της εισοδηματικής πολιτικής δεν είναι η αποθάρρυνση της αύξησης των μισθών αλλά της αύξησης τους πάνω από το ρυθμό της παραγωγικότητας. Έτσι αν η μέση παραγωγικότητα της εργασίας σε ολόκληρη την οικονομία είναι π.χ. 2% η αύξηση των μισθών δεν πρέπει να ξεπεράσει το 2%. Παράλληλα, επειδή το γενικό επίπεδο των τιμών επηρεάζεται από την ισορροπία χρήματος και ζήτησης αγαθών, η προσεκτική ρύθμιση της προσφοράς χρήματος θα βοηθήσει τη σταθερότητα των τιμών.

Οι αντίπαλοι των ελέγχων των τιμών και ημερομίσθιων αντιτάσσουν διάφορα επιχειρήματα: 1) Οι μονεταριστές πιστεύουν ότι τέτοιου είδους μέτρα θα αποβούν αποτελεσματικά μόνο αν ο πληθωρισμός είναι πληθωρισμός κόστους. Η εφαρμογή εισοδηματικής πολιτικής πιστεύουν ότι συγκαλύπτει αντί να επιδρά στα αίτια του πληθωρισμού. 2) Οι συνδικαλιστικές οργανώσεις υποστηρίζουν ότι η εισοδηματική πολιτική είναι στην πραγματικότητα πολιτική παγώματος των μισθών διότι οι τιμές είναι πολύ πιο δύσκολο να ελέγχουν και συνεπώς το μερίδιο της εργασίας στο εθνικό εισόδημα τείνει να μειώνεται. 3) Πολλοί φρονούν ότι η εισοδηματική πολιτική δημιουργεί διαρθρωτικά προβλήματα διότι επιβάλλει μια μέση παραγωγικότητα ως το σημείο αναφοράς χωρίς να λαμβάνει υπόψη ότι η παραγωγικότητα σε επίπεδο κλάδου ή ακόμα και επιχείρηση μπορεί να διαφέρει σημαντικά. Έτσι η κατανομή των πόρων και η διανομή του προϊόντος δε λειτουργούν στο μέγιστο της αποδοτικότητάς τους καθώς κλάδοι οι οποίοι αναπτύσσονται και δείχνουν υψηλή παραγωγικότητα εμποδίζονται να προσελκύσουν προσωπικό προσφέροντας καλύτερους μισθούς.⁴⁴ 4) Τέλος, είναι εξαιρετικά δύσκολο να βρεθεί ένας αντικειμενικός τρόπος μέτρησης της παραγωγικότητας της οικονομίας σε εθνικό επίπεδο.

Υποστηρικτές στις Η.Π.Α. της Κεϋνσιανής ερμηνείας του πληθωρισμού, έχουν προτείνει νέες μορφές εισοδηματικής πολιτικής που δε χρειάζονται την τεράστια γραφειοκρατική υποδομή που απαιτούν οι έλεγχοι εκατοντάδων συλλογικών συμβάσεων εργασίας.

⁴⁴ Βλέπε Ξ. Πετρινιώτη, Οικονομικές θεωρίες και έρευνες, Εκδόσεις Παπαζήση, σελ. 345

Σε οικονομίες όπως αυτή των Η.Π.Α. όπου οι εργασιακές σχέσεις δε ρυθμίζονται συγκεντρωτικά η θέσπιση κινήτρων, μέσω του φορολογικού κώδικα, για τους εργαζόμενους και τους εργοδότες θεωρείται πιο αποδοτική.

Μια πρόταση συνεπάγεται τη μείωση των φορολογικών συντελεστών του προσωπικού εισοδήματος για τους υπαλλήλους εκείνων των επιχειρήσεων που συνάπτουν συλλογικές συμβάσεις εργασίας κάτω από ένα προκαθορισμένο όριο αυξήσεων τιμών και μισθών. Στην περίπτωση που ο τιμάριθμος ανέβαινε πάνω από αυτό το όριο, για κάθε ποσοστιαία μονάδα αύξησης των τιμών, θα μειωνόταν ο οριακός φορολογικός συντελεστής εισοδήματος κατά μια ποσοστιαία μονάδα.

Μια άλλη πρόταση προσφέρει κίνητρα για ελεγχόμενες μισθολογικές αυξήσεις στους εργοδότες. Αν οι εργοδότες δώσουν αυξήσεις μέχρι το προκαθορισμένο όριο, ο φορολογικός συντελεστής κερδών μένει ως έχει. Αν δώσουν παραπάνω από το όριο αυξάνεται ο συντελεστής, ενώ αν επιτύχουν αυξήσεις κάτω από το όριο ο συντελεστής μειώνεται.

Βεβαίως οι εργατικές οργανώσεις θεωρούν απαράδεκτη αυτήν την πρόταση η οποία ανταμείβει την αδιαλλαξία των εργοδοτών στις πιέσεις των συνδικάτων. Η πολιτική αυτή παρουσιάζει τρία σημαντικά μειονεκτήματα: 1) δεν εμποδίζει τις επιχειρήσεις που θέλουν να δώσουν μεγαλύτερες αυξήσεις να το πράξουν μετακυλώντας το αυξημένο κόστος στην τιμή των προϊόντων τους (και συνεπώς ενισχύοντας τις πληθωριστικές πιέσεις) 2) αμείβει σε βάρος των φορολογικών εσόδων του κράτους τις επιχειρήσεις εκείνες που ενδεχομένως να είχαν αποφασίσει αυτόνομα να μη δώσουν μισθολογικές αυξήσεις (η μείωση του φορολογικού συντελεστή των κερδών μειώνει τα κρατικά έσοδα) και 3) και η πρόταση των κινήτρων συνεπάγεται ισχυρή γραφειοκρατική υποδομή για την εφαρμογή της. Εξάλλου, η «αστυνόμευση» των αυξήσεων των μισθών αφήνει ελεύθερο το πεδίο για μη-μισθολογικές αυξήσεις (διάφορα επιδόματα και παροχές σε είδος).

3.2 Η καμπύλη Phillips

Οι σχέσεις μεταξύ των επιπέδων παραγωγής και τιμών, εκφράζονται με τις καμπύλες AS (Συναθροιστική προσφορά) και AD (Συναθροιστική ζήτηση). Η συζήτηση δυναμικών ζητημάτων όπως ο πληθωρισμός, που είναι ο ρυθμός μεταβολής των τιμών διαχρονικά, έχει διεξαχθεί σε όρους μετατοπίσεων κινήσεων των καμπυλών AS και AD. Η καμπύλη Phillips παρακίνησε ένα μεγάλο μέρος της οικονομικής φιλολογίας να ενδιαφερθεί για τις σχέσεις

μεταξύ μεταβλητών που εκφράζονται ως ρυθμοί μεταβολής ως προς το χρόνο, και άλλων μεταβλητών. Το εμπνευσμένο άρθρο του Phillips δημοσιεύθηκε το 1958 και υπέδειξε μια εκτιμώμενη σχέση ανάμεσα στον ποσοστιαίο ρυθμό μεταβολής των χρηματικών μισθών εργασίας και στην ανεργία κατά την περίοδο 1861-1957 στο Ηνωμένο Βασίλειο. Σε αυτό το άρθρο ο A.W. Phillips κατέληγε στα συμπεράσματα ότι ο ρυθμός αύξησης των ονομαστικών μισθών σχετίζεται αρνητικά με το ποσοστό ανεργίας και ότι η σύνδεση αυτή είναι έντονα μη γραμμική.

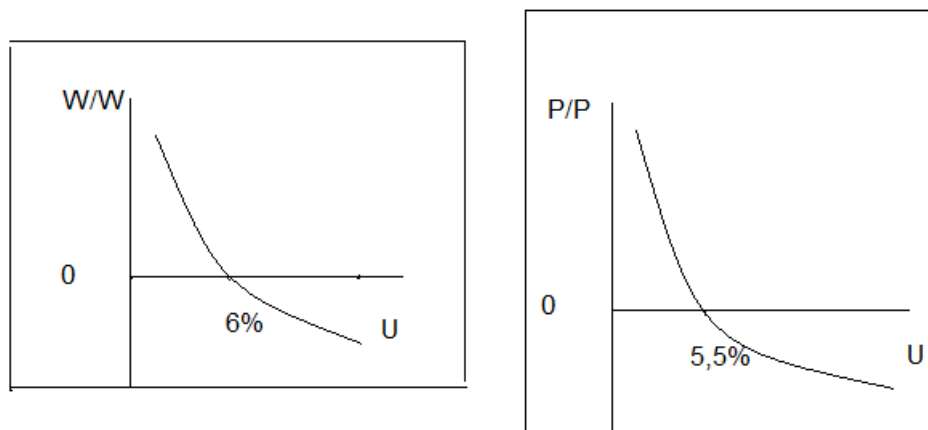
Η σχέση Phillips μοιάζει με την καμπύλη που παρουσιάζεται στο πρώτο σχήμα. Τα τρία χαρακτηριστικά γνωρίσματα της καμπύλης είναι: α) η αρνητική της κλίση, β) το σχήμα υπερβολής και γ) το σημείο τομής με την τετμημένοι γύρω στο 6% ποσοστό ανεργίας. Επομένως, σταθερά οικονομικά ωρομίσθια θα αναμένονται όταν το ποσοστό ανεργίας ανέρχεται σε 6%. Στην περίπτωση αυτή το ποσοστό αλλαγής $\dot{w}/w$ είναι μηδενικό. Αν η ανεργία υπολείπεται του 6%, τότε είναι πιθανό να αυξηθούν τα ονομαστικά ωρομίσθια, καθώς επίσης και το αντίστροφο. Η καμπύλη αυτή δείχνει ότι υπάρχει μια στενή σχέση ανάμεσα στο ρυθμό αύξησης των χρηματικών μισθών ανά περίοδο ($\dot{W}$) και στο ποσοστό της ανεργίας (u), τέτοια που, όσο υψηλότερο είναι το ποσοστό ανεργίας, τόσο χαμηλότερος είναι ο ρυθμός αύξησης των χρηματικών μισθών. Στην συνέχεια, θα έπρεπε να συσχετιστούν οι τιμές με τους χρηματικούς μισθούς, ως κυριότερη συνιστώσα του κόστους και να χρησιμοποιηθεί η καμπύλη Phillips για να ερμηνευθεί ο πληθωρισμός μισθών. Ο πληθωρισμός βοηθά ώστε να καθορισθεί ο πληθωρισμός τιμών σε μια άλλη εξίσωση. Οι Samuelson και Solow (1960) οδήγησαν τη διαδικασία αυτή στη λογική της κατάληξη και εκτίμησαν άμεσα μια σχέση μεταξύ ποσοστού ανεργίας και ρυθμού πληθωρισμού. Η προκύπτουσα σχέση αποκαλείται συνήθως, στην οικονομική φιλολογία, «καμπύλη Phillips».⁴⁵

Οι Samuelson και Solow αντικατέστησαν το ρυθμό μεταβολής των χρηματικών μισθών με το ποσοστό του πληθωρισμού. Έτσι η νέα καμπύλη Phillips ονομάστηκε «τροποποιημένη» καμπύλη Phillips, η οποία διαφέρει από την αρχική κατά ότι το αντικαθίσταται στη θέση του $\dot{w}/w$ και δίνει το εξής συμπέρασμα: τα επιθυμητά χαμηλά ποσοστά ανεργίας συνοδεύονται από επιθυμητά υψηλά ποσοστά πληθωρισμού.

⁴⁵ Βλέπε Ξ. Πετρινιώτη, Οικονομικές θεωρίες και έρευνες, εκδόσεις Παπαζήση, σελ. 336

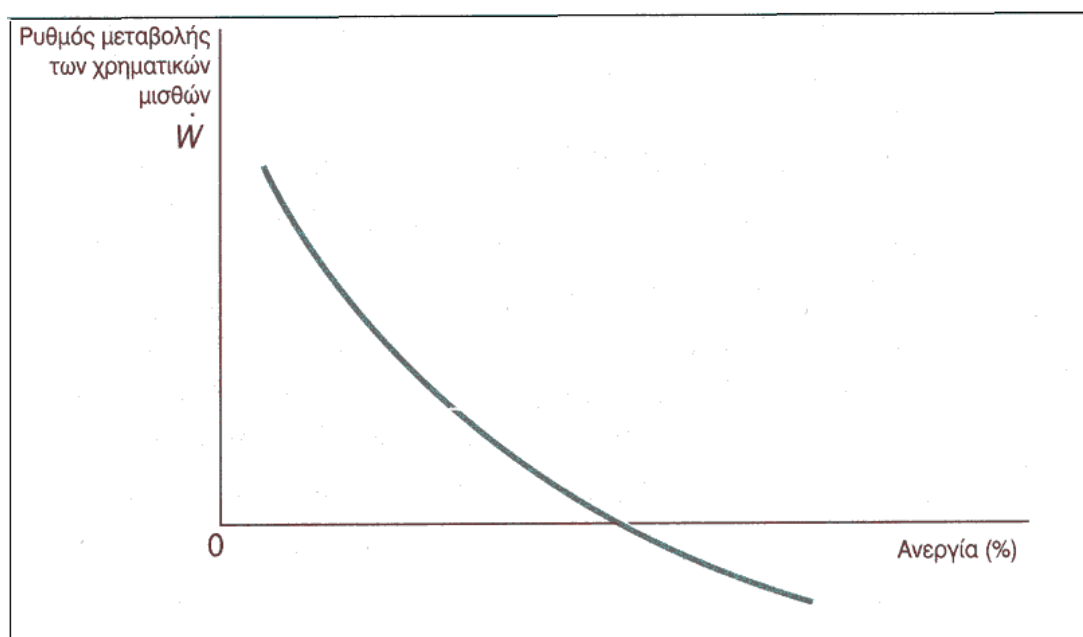
Καμπύλη Philips και τροποποιημένη καμπύλη Philips

Σχήμα 3.2.1⁴⁶

Καμπύλη Philips

Σχήμα 3.2.2⁴⁷

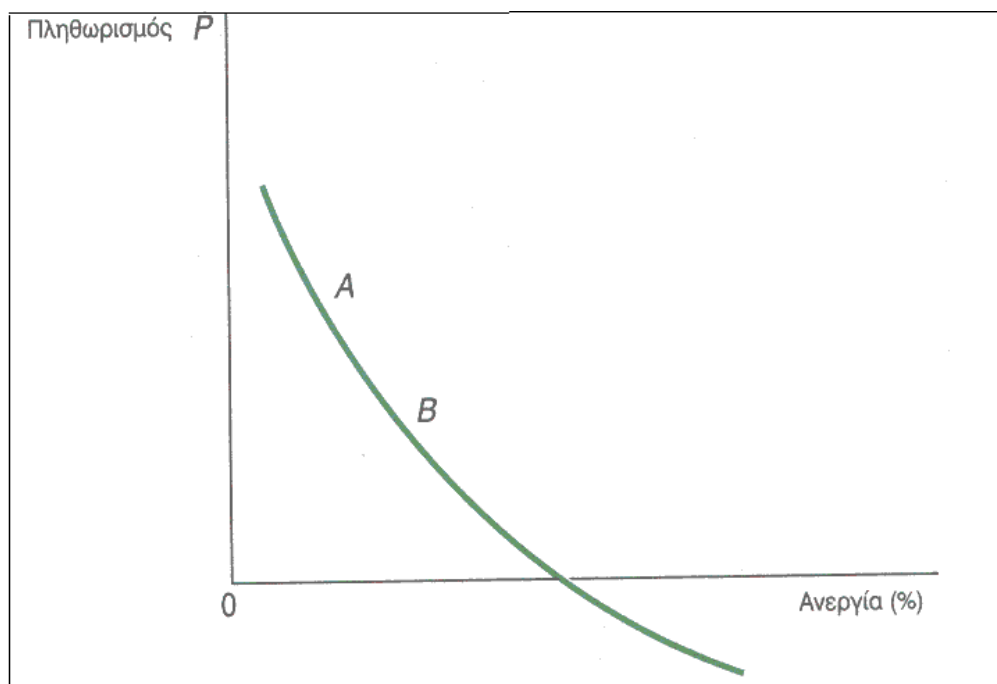

⁴⁶ Βλέπε Felderer-Homburg, Μακροοικονομική και Νέα Μακροοικονομική, σελ. 247.

⁴⁷ Βλέπε Branson-Litvack, Μακροοικονομική Θεωρία, σελ. 424

Η καμπύλη Phillips με τον πληθωρισμό στον κατακόρυφο άξονα⁴⁸

Σχήμα 3.2.3⁴⁹

Το δεύτερο σχήμα απεικονίζει την καμπύλη Phillips με τον πληθωρισμό τιμών, που συμβολίζεται με P στον κατακόρυφο άξονα. Καθώς μειώνεται η ανεργία κατά σταθερά ποσά, οι μισθοί θα ανέρχονται με αυξανόμενο ρυθμό, ενώ το u θα προσεγγίζει το άπειρο καθώς το u προσεγγίζει το μηδέν. Έτσι, δεν παρατηρείται αρνητικό ποσοστό ανεργίας. Γνωρίζουμε ότι απαιτείται χρόνος για να μειωθούν οι τιμές, και γι' αυτόν το λόγο το u δε μπορεί να προσεγγίσει το μείον άπειρο καθώς το ποσοστό ανεργίας γίνεται όλο και μεγαλύτερο, αλλά φτάνει μάλλον σε κάποιο σταθερό ρυθμό μείωσης των ημερομισθίων. Όταν το u προσεγγίζει το 100%, το $\dot{W}$ προσεγγίζει το κατώτατο όριο, όπως φαίνεται από το δεύτερο σχήμα. Γι' αυτούς τους λόγους η καμπύλη Phillips παρουσιάζει κυρτό (ως προς τους άξονες) σχήμα, το οποίο υποδηλώνει ότι, κατά μέσο όρο, η οικονομία θα έχει λιγότερο πληθωρισμό όταν το επίπεδο της ανεργίας παρουσιάζει μικρές διακυμάνσεις γύρω από το μέσο όρο u , παρά αν οι διακυμάνσεις είναι μεγαλύτερες με τον ίδιο μέσο όρο u . Έτσι, όσο μεγαλύτερο είναι το εύρος διακύμανσης των

⁴⁸ Βλέπε Ξ. Πετρινιώτη, Οικονομικές θεωρίες και έρευνες, εκδόσεις Παπαζήση, σελ. 338

⁴⁹ Βλέπε Branson-Litvack, Μακροοικονομική Θεωρία, σελ. 424, ό.π.

επιπέδων ανεργίας σε σχέση με ένα μέσο ποσοστό ανεργίας, τόσο μεγαλύτερη θα είναι η πίεση του πληθωρισμού κόστους στην οικονομία.

Οι καμπύλες Phillips έγιναν τμήμα της συμβατικής μακροοικονομικής θεωρίας στις αρχές της δεκαετίας του 1960 και έγιναν αποδεκτές τόσο από τους υπέρμαχους της θεωρίας του πληθωρισμού ζήτησης όσο και από εκείνους της θεωρίας του πληθωρισμού κόστους. Επίσης, υιοθετήθηκε και από πολιτικούς, αλλά και από τον Τύπο, ώστε να εξηγηθεί η ανταλλακτική σχέση μεταξύ πληθωρισμού και ανεργίας. Με δεδομένη τη θέση της καμπύλης Phillips, χαμηλότερος πληθωρισμός θα μπορούσε να επιτευχθεί μόνο με κόστος την αύξηση της ανεργίας (όπως φαίνεται στο δεύτερο σχήμα με την κίνηση από το σημείο Α στο Β), και αντιστρόφως.

Σύμφωνα με τους Friedman και Phelps, το βασικό μειονέκτημα της καμπύλης Phillips είναι το εξής: Η καμπύλη αυτή αγνοεί την επίδραση του προσδοκώμενου πληθωρισμού στη διαδικασία καθορισμού του μισθού. Οι εργαζόμενοι ενδιαφέρονται για τον πραγματικό μισθό (δηλαδή για την ποσότητα των αγαθών που μπορούν να αγοράσουν με το μισθό τους) και όχι για τον ονομαστικό μισθό (τη χρηματική αξία του μισθού). Μετά τις επικρίσεις όμως του Friedman (1968) και του Phelps (1967), σήμερα κατά γενική παραδοχή η καμπύλη Phillips δεν είναι σταθερή, δηλαδή μετατοπίζεται προς τα πάνω όταν οι προσδοκίες για πληθωρισμό αυξάνονται. Συνεπώς, μια χώρα που επιλέγει πολύ υψηλό δείκτη πληθωρισμού θα διαπιστώσει ότι η καμπύλη Phillips που την αφορά μετατοπίζεται προς τα πάνω. Κάτω από αυτές τις συνθήκες, οι αρχές έχουν ελάχιστη δυνατότητα ελεύθερης επιλογής ανάμεσα στον πληθωρισμό και στην ανεργία. Έτσι, η καμπύλη Phillips μακροχρόνια είναι στην πραγματικότητα μια κάθετη γραμμή με σημαντικές συνέπειες για το κόστος μιας νομισματικής ένωσης. Πρόκειται δηλαδή για μια κατακόρυφη μακρόχρονη καμπύλη Phillips. Σύμφωνα με τα επιχειρήματα των Friedman και Phelps, η διακριτική νομισματική πολιτική έχει πολύ λίγα θέλγητρα. Η ανεργία μπορεί να μειωθεί μόνο προσωρινά με τίμημα ένα υψηλότερο διαρκές ποσοστό πληθωρισμού. Αν οι αρχές προσπαθήσουν να μειώσουν τον πληθωρισμό, η ανεργία θα αυξηθεί για κάποιο διάστημα. Έτσι, σύμφωνα με τους μονεταριστές η μάχη κατά του πληθωρισμού έχει ως αποτέλεσμα κοινωνικό κόστος. Γι' αυτό το λόγο ο Friedman πρότεινε τον κανόνα σταθερής νομισματικής αύξησης, ο οποίος στοχεύει στην εγγύηση ενός σταθερού ποσοστού πληθωρισμού. Οι Κεϋνσιανοί συνήθως αντιτίθενται σε αυτήν την πρόταση επειδή αναμένουν από τη διακριτική πολιτική να ομαλοποιήσει τον επιχειρησιακό κύκλο. Ταυτόχρονα συχνά αρνούνται την ύπαρξη ενός φυσικού ποσοστού ανεργίας και έτσι απορρίπτουν τον πυρήνα της μονεταριστικής συλλογιστικής.

Συνεπώς, τα βασικά συμπεράσματα του Phillips είναι ότι ο ρυθμός μεταβολής των ονομαστικών ημερομισθίων παραμένει αμετάβλητος ($W^*/W = 0$) όταν το ποσοστό ανεργίας είναι $5^{1/2}\%$ ($U = 5^{1/2}\%$) και ότι οι μεταξύ των και U σχέσεις είναι κυκλικές. Διέκρινε μάλιστα $6^{1/2}$ τέτοιους κύκλους μέσης διάρκειας περίπου οχτώ ετών, τους οποίους ερμηνεύει ως εξής: Το w^*/w δεν επηρεάζεται μόνο από το U αλλά και από το ρυθμό μεταβολής της ζήτησης εργασίας και κατά συνέπεια από το ρυθμό μεταβολής της ανεργίας. Σε περιόδους αυξανόμενης οικονομικής δραστηριότητας, οπότε αυξάνεται η ζήτηση εργασίας και κατά συνέπεια μειώνεται το ποσοστό ανεργίας, οι μισθοί αυξάνονται ταχύτερα από ότι θα συνέβαινε αν το ποσοστό ανεργίας ήταν μεν το ίδιο, αλλά η ζήτηση εργασίας δεν αυξανόταν, δεδομένου ότι στην πρώτη περίπτωση ο ανταγωνισμός μεταξύ των εργοδοτών να αποκτήσουν τις υπηρεσίες του συντελεστή εργασία είναι εντονότερος. Αντίθετα, σε περιόδους κάμψης της οικονομικής δραστηριότητας, οπότε περιορίζεται η ζήτηση εργασίας και κατά συνέπεια αυξάνεται το ποσοστό της ανεργίας, οι μισθοί αυξάνονται αργότερα απ' ότι θα συνέβαινε αν το ποσοστό ανεργίας ήταν μεν το ίδιο, η ζήτηση όμως εργασίας δε μειωνόταν, δεδομένου ότι στην πρώτη περίπτωση οι εργοδότες είναι λιγότεροι διατεθειμένοι να δώσουν αυξήσεις μισθών και οι εργαζόμενοι είναι σε ασθενέστερη θέση για να πιέσουν για μισθολογικές αυξήσεις από ότι αν το ποσοστό ανεργίας ήταν μεν το ίδιο, δε μειωνόταν όμως η ζήτηση εργασίας.

3.3 Ο Άριστος συνδυασμός πληθωρισμού και ανεργίας σύμφωνα με την καμπύλη Phillips

Η καμπύλη Phillips είναι το αποτέλεσμα των πιέσεων της αγοράς στους μισθούς. Όταν το ποσοστό ανεργίας είναι μικρό, οι επιχειρήσεις δε μπορούν να εξασφαλίσουν εύκολα την ποσότητα εργασίας που χρειάζονται και γι' αυτό προσφέρουν υψηλότερους μισθούς για να προσελκύσουν εργαζομένους. Έτσι οι μισθοί ανεβαίνουν ταχύτερα όταν το ποσοστό ανεργίας είναι χαμηλό. Αντίθετα, όταν η ανεργία αυξάνεται, οι θέσεις εργασίας είναι περιορισμένες και οι επιχειρήσεις έχουν τη δυνατότητα να προσλάβουν εργαζόμενους χωρίς να αυξήσουν τους μισθούς. Πράγματι, οι μισθοί μπορεί ακόμα και να πέσουν καθώς αυξάνεται ο ανταγωνισμός μεταξύ των εργαζομένων για τον περιορισμένο αριθμό των θέσεων εργασίας.⁵⁰

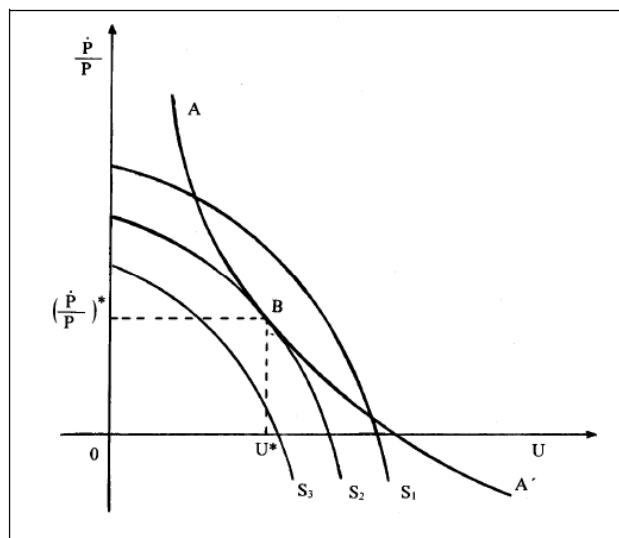
Αν γίνει αποδεκτή η ύπαρξη μιας σχέσης αντίστροφης αναλογίας μεταξύ πληθωρισμού και ανεργίας, τότε η καμπύλη Phillips αποτελεί έναν περιορισμό τον οποίο αντιμετωπίζουν οι

⁵⁰ Βλέπε Ι.Σ. Βαβούρας, Εθνική Οικονομική Πολιτική, σελ. 114

φορείς της οικονομικής πολιτικής, αφού, με δεδομένη δομή της αγοράς εργασίας και δεδομένους εξωτερικούς για τη συγκεκριμένη χώρα παράγοντες, όπως είναι ο ρυθμός μεταβολής των τιμών των εισαγόμενων προϊόντων, είναι δυνατή η επιλογή μόνο εκείνων των συνδυασμών ρυθμού μεταβολής του γενικού επιπέδου των τιμών (P^*/P) και ποσοστού ανεργίας (U), οι οποίοι βρίσκονται πάνω στην καμπύλη Phillips.

Ο άριστος συνδυασμός πληθωρισμού και ανεργίας

Σχήμα 3.4.1⁵¹

Στο διάγραμμα, η καμπύλη AA' αποτελεί την καμπύλη Phillips μιας οικονομίας. Η κλίση της AA' μετρά τη σχέση αντίστροφης αναλογίας μεταξύ ανεργίας και πληθωρισμού. Οι καμπύλες κοινωνικής αδιαφορίας S_1 , S_2 , και S_3 οι οποίες εξειδικεύονται από τη συνάρτηση κοινωνικής ευημερίας:

$$W = W(P^*/P, U)$$

απεικονίζουν η καθεμία ένα σύνολο σημείων τα οποία συνδέονται με το ίδιο επίπεδο κοινωνικής ευημερίας. Οι καμπύλες S_1 , S_2 και S_3 εκφράζουν αυξανόμενα επίπεδα κοινωνικής ευημερίας ($S_1 < S_2 < S_3$), αφού τόσο ο πληθωρισμός όσο και η ανεργία συνδέονται με αρνητική οριακή κοινωνική χρησιμότητα ή ευημερία. Το σημείο B στο οποίο η καμπύλη AA' εφάπτεται με την υψηλότερη καμπύλη κοινωνικής αδιαφορίας S_2 , είναι το σημείο του κοινωνικά άριστου συνδυασμού πληθωρισμού και ανεργίας.

⁵¹ Βλέπε Ι.Σ. Βαβούρας, Εθνική Οικονομική Πολιτική, σελ. 115

3.4 Η βραχυχρόνια σχέση μεταξύ πληθωρισμού και ανεργίας

Ας δούμε ποιες δυνατότητες δίνει μια καμπύλη Phillips για τη χάραξη της οικονομικής πολιτικής που θέλει να επηρεάσει τη συναθροιστική ζήτηση με μέτρα νομισματικής ή δημοσιονομικής πολιτικής. Σε κάθε χρονική στιγμή, ο προσδοκώμενος πληθωρισμός και οι εξωγενείς διαταραχές της προσφοράς βρίσκονται εκτός του άμεσου ελέγχου των υπευθύνων. Παρόλο αυτά, μεταβάλλοντας τη συναθροιστική ζήτηση, οι υπεύθυνοι για τη χάραξη της οικονομικής πολιτικής μπορούν να μεταβάλουν την παραγωγή, την ανεργία και τον πληθωρισμό. Οι υπεύθυνοι για τη χάραξη της οικονομικής πολιτικής μπορούν να αυξήσουν τη συναθροιστική ζήτηση για να μειώσουν την ανεργία και να αυξήσουν τον πληθωρισμό. Ή μπορούν να περιορίσουν τη συναθροιστική ζήτηση για να αυξήσουν την ανεργία και να μειώσουν τον πληθωρισμό.

Οι υπεύθυνοι για τη χάραξη της οικονομικής πολιτικής μπορούν να διαχειριστούν τη συναθροιστική ζήτηση και να επιλέξουν ένα συνδυασμό πληθωρισμού και ανεργίας πάνω στην βραχυχρόνια καμπύλη Phillips.

Παρατηρούμε ότι η βραχυχρόνια καμπύλη Phillips εξαρτάται από τον προσδοκώμενο πληθωρισμό. Αν ο προσδοκώμενος πληθωρισμός αυξηθεί, η καμπύλη Phillips μετατοπίζεται προς τα πάνω, και η ανταλλαγή που επιτυγχάνουν οι υπεύθυνοι για τη χάραξη της οικονομικής πολιτικής είναι λιγότερο ευεργετική: ο πληθωρισμός είναι υψηλότερος για κάθε επίπεδο ανεργίας. Το παρακάτω σχήμα δείχνει με ποιο τρόπο η ανταλλακτική σχέση εξαρτάται από το επίπεδο του προσδοκώμενου πληθωρισμού.⁵²

Σχήμα 3.5.1⁵³

⁵² Βλέπε N. Gregory Mankiw, Μακροοικονομική Θεωρία, Τόμος Β', Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 2000, σελ. 179-181.

⁵³ Βλέπε N. Gregory Mankiw, Μακροοικονομική Θεωρία, Τόμος Β', Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 2000, σελ. 180.

Δεδομένου ότι οι άνθρωποι αναπροσαρμόζουν τις πληθωριστικές προσδοκίες τους με την πάροδο του χρόνου, η ανταλλαγή αυτή μεταξύ πληθωρισμού και ανεργίας ισχύει μόνο στη βραχυχρόνια περίοδο. Οι υπεύθυνοι για τη χάραξη της οικονομικής πολιτικής δεν μπορούν να διατηρήσουν για πάντα τον πληθωρισμό πάνω από τον προσδοκώμενο πληθωρισμό. Τελικά, οι προσδοκίες προσαρμόζονται στο ρυθμό του πληθωρισμού που επιλέγουν οι υπεύθυνοι για τη χάραξη της οικονομικής πολιτικής. Στην μακροχρόνια περίοδο, ισχύει η κλασική διχοτόμηση, και η ανεργία επιστρέφει στο φυσικό της ποσοστό, όπου δεν υπάρχει ανταλλακτική σχέση μεταξύ πληθωρισμού και ανεργίας.

3.5 Ορθολογικές προσδοκίες για τον πληθωρισμό και η σχέση τους με την ανεργία

Δεδομένου ότι οι πληθωριστικές προσδοκίες επηρεάζουν τον πληθωρισμό και την ανεργία, προκύπτει το εξής ερώτημα: πώς διαμορφώνουν οι άνθρωποι τις προσδοκίες τους; Μέχρι τώρα, υποθέταμε ότι ο προσδοκώμενος πληθωρισμός εξαρτάται από τον πληθωρισμό που σημειώθηκε και παρατηρήθηκε προσφάτως. Μολονότι αυτή η υπόθεση των προσαρμοστικών προσδοκιών φαίνεται εύλογη, είναι μάλλον πολύ απλή για να είναι εφαρμόσιμη σε όλες τις περιπτώσεις.

Μια άλλη προσέγγιση είναι να υποθέσουμε ότι οι άνθρωποι έχουν ορθολογικές προσδοκίες. Δηλαδή, μπορούμε να υποθέσουμε ότι οι άνθρωποι χρησιμοποιούν άριστα όλες τις διαθέσιμες πληροφορίες, συμπεριλαμβανομένων και των πληροφοριών για τις τρέχουσες πολιτικές, για να προβλέψουν το μέλλον. Επειδή η νομισματική και δημοσιονομική πολιτική επηρεάζουν τον πληθωρισμό, θα πρέπει και ο προσδοκώμενος πληθωρισμός να εξαρτάται τελικά από τη δημοσιονομική και νομισματική πολιτική. Σύμφωνα με τη θεωρία των ορθολογικών προσδοκιών, μια μεταβολή στη νομισματική ή τη δημοσιονομική πολιτική θα μεταβάλει τις προσδοκίες, και η αξιολόγηση κάθε μεταβολής της οικονομικής πολιτικής πρέπει να παίρνει υπόψη αυτή την επίπτωση στις προσδοκίες. Η προσέγγιση αυτή συνεπάγεται ότι ο πληθωρισμός είναι λιγότερο αδρανειακός από ότι φαίνεται αρχικά.

Έτσι οι υποστηρικτές των ορθολογικών προσδοκιών υποστηρίζουν ότι η βραχυχρόνια καμπύλη Phillips δεν εκφράζει με ακρίβεια τις διαθέσιμες επιλογές. Πιστεύουν ότι αν οι υπεύθυνοι για τη χάραξη της οικονομικής πολιτικής δεσμευθούν με πειστικό τρόπο ότι θα μειώσουν τον πληθωρισμό, οι ορθολογιστές άνθρωποι θα αντιληφθούν αυτή την

αποφασιστικότητα της κυβέρνησής τους και θα περιορίσουν γρήγορα τις πληθωριστικές προσδοκίες τους. Σύμφωνα με τη θεωρία των ορθολογικών προσδοκιών, οι παραδοσιακές εκτιμήσεις του δείκτη της θυσίας δεν είναι χρήσιμες για να εκτιμήσουμε την επίπτωση των διαφόρων πολιτικών.⁵⁴

Στο πλαίσιο μιας αξιόπιστης πολιτικής, το κόστος μείωσης του πληθωρισμού μπορεί να είναι πολύ μικρότερο από ότι υποδηλώνουν οι εκτιμήσεις που στηρίζονται στο δείκτη της θυσίας.

Στην πιο ιδανική περίπτωση θα μπορούσε να υπάρξει μείωση του πληθωρισμού χωρίς να προκληθεί καθόλου οικονομική ύφεση. Μια ανώδυνη αντιπληθωριστική πολιτική έχει δύο προϋποθέσεις. Πρώτον, το σχέδιο μείωσης του πληθωρισμού πρέπει να ανακοινωθεί πριν οι εργαζόμενοι και οι επιχειρήσεις, που ορίζουν τους μισθούς και τις τιμές, διαμορφώσουν τις προσδοκίες τους. Δεύτερον, οι εργαζόμενοι και οι επιχειρήσεις πρέπει να πεισθούν για την κυβερνητική δέσμευση διαφορετικά, δε θα περιορίσουν τις πληθωριστικές προσδοκίες τους. Αν ικανοποιηθούν και οι δύο αυτές προϋποθέσεις, αμέσως θα μετατοπισθεί προς τα κάτω η βραχυχρόνια καμπύλη ανταλλαγής μεταξύ πληθωρισμού και ανεργίας, επιτρέποντας την επίτευξη χαμηλότερου πληθωρισμού χωρίς υψηλότερη ανεργία.⁵⁵

3.6 Αντιπληθωριστική πολιτική και αύξηση ανεργίας και πληθωρισμού

Ας φανταστούμε μια οικονομία στην οποία η ανεργία βρίσκεται στο φυσικό της ποσοστό και ο πληθωρισμός τρέχει με ρυθμό 6%. Τι θα συμβεί με την ανεργία και την παραγωγή αν η κεντρική τράπεζα επιδιώξει τη μείωση του πληθωρισμού από το 6% στο 2%;

Η καμπύλη Phillips δείχνει πως όταν δε σημειωθεί κάποια ευεργετική εξωγενής διαταραχή της προσφοράς, η μείωση του πληθωρισμού απαιτεί μια περίοδο υψηλής ανεργίας και μειωμένης παραγωγής. Πόσο όμως και για πόσο καιρό θα πρέπει η ανεργία να αυξηθεί πάνω από το φυσικό της ποσοστό; Πριν αποφασίσουν αν θα μειώσουν τον πληθωρισμό, οι υπεύθυνοι για τη χάραξη της οικονομικής πολιτικής πρέπει να γνωρίζουν τι ποσοστό της παραγωγής θα χαθεί στη διάρκεια της μετάβασης προς το χαμηλότερο πληθωρισμό. Το κόστος αυτό θα πρέπει να συγκριθεί με το όφελος από τη μείωση του πληθωρισμού.

⁵⁴ Βλέπε N. Gregory Mankiw, Μακροοικονομική Θεωρία, τόμος Β', εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 2000, σελ.181-182

⁵⁵ Βλέπε N. Gregory Mankiw, Μακροοικονομική Θεωρία, τόμος Β', εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 2000, σελ.182-184

Σε πολλές έρευνες χρησιμοποιούνται τα διαθέσιμα στοιχεία για να μελετηθεί ποσοτικά η καμπύλη Phillips. Τα συμπεράσματα αυτών των ερευνών συνοψίζονται συχνά σε έναν αριθμό, που ονομάζεται δείκτης θυσίας, και είναι το ποσοστό του ετήσιου πραγματικού ΑΕΠ που πρέπει να θυσιάσκει για να επιτευχθεί μείωση του πληθωρισμού κατά μία ποσοστιαία μονάδα. Μολονότι οι εκτιμήσεις για το δείκτη θυσίας μπορεί να διαφέρουν σε μεγάλο βαθμό, μια τυπική εκτίμηση του δείκτη είναι περίπου το 5: που σημαίνει ότι για να μειωθεί κατά μία ποσοστιαία μονάδα ο ρυθμός του πληθωρισμού, πρέπει να θυσιαστούν 5 ποσοστιαίες μονάδες του ετήσιου ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος.

Μπορούμε επίσης να εκφράσουμε το δείκτη της θυσίας σε ποσοστιαίες μονάδες ανεργίας. Ο νόμος του Okun λέει ότι η μεταβολή της ανεργίας κατά 1 ποσοστιαία μονάδα μεταφράζεται σε μεταβολή του ΑΕΠ κατά 2 ποσοστιαίες μονάδες. Επομένως, η μείωση του πληθωρισμού κατά 1 ποσοστιαία μονάδα χρειάζεται περίπου 2,5 ποσοστιαίες μονάδες κυκλικής ανεργίας.

Μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε το δείκτη θυσίας για να εκτιμήσουμε πόσο θα πρέπει να αυξηθεί η ανεργία και για πόσο καιρό, για να μειωθεί ο πληθωρισμός. Δεδομένου ότι η μείωση του πληθωρισμού κατά 1 ποσοστιαία μονάδα απαιτεί να θυσιαστεί το 5% του ετήσιου ΑΕΠ, η μείωση του πληθωρισμού κατά 4 ποσοστιαίες μονάδες απαιτεί να θυσιαστεί το 20% του ετήσιου ΑΕΠ. πράγμα που είναι ισοδύναμο με το ότι η μείωση αυτή του πληθωρισμού απαιτεί τη θυσία 10 ποσοστιαίων μονάδων κυκλικής ανεργίας.

Η αντιπληθωριστική πολιτική μπορεί να πάρει διάφορες μορφές, που όλες όμως καταλήγουν στη θυσία του 20% του ετήσιου ΑΕΠ. Για παράδειγμα, μια γρήγορη αντιπληθωριστική διαδικασία θα μείωνε το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν κατά 10% μέσα σε δύο χρόνια. Ένας μέτριος αντιπληθωρισμός θα μείωνε την παραγωγή κατά 5% για τέσσερα χρόνια. Ενώ ένας ακόμη πιο προοδευτικός αντιπληθωρισμός, θα μείωνε την παραγωγή κατά 2% το χρόνο για μια δεκαετία. Επομένως ο πληθωρισμός είναι ένα φαινόμενο που διαταράσσει την ομαλή λειτουργία συστήματος και ασκεί σημαντικές επιδράσεις σε όλους τους τομείς της οικονομίας.⁵⁶

⁵⁶ Βλέπε N. Gregory Mankiw, Μακροοικονομική Θεωρία, τόμος Β', εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 2000, σελ. 181

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

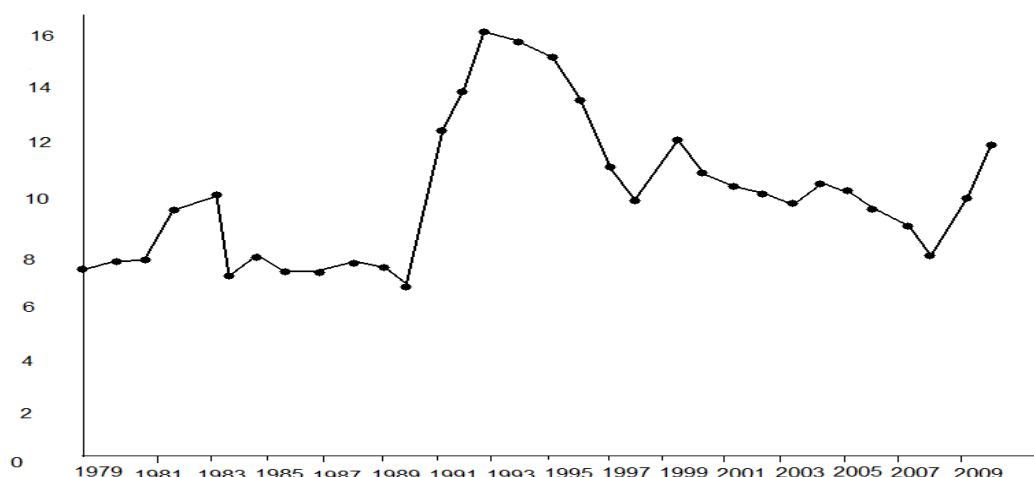
ΑΝΕΡΓΙΑ ΚΑΙ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

4.1 Η ανεργία στην Ελλάδα

4.1.1 Η εξέλιξη της ανεργίας στην Ελλάδα διαχρονικά

Το τμήμα αυτό πραγματεύεται την πορεία της ανεργίας στη χώρα μας και επιχειρείται να γίνει μία καταγραφή διαχρονικά για την κατάσταση της ελληνικής οικονομίας από τη δεκαετία του '70 έως και σήμερα.

Αρχικά, θα λέγαμε ότι το 1970 για πολλούς ήταν μια δεκαετία απαισιοδοξίας. Άνοιξε με μια ύφεση το 1970 και το οδυνηρό τέλος του πολέμου του Βιετνάμ. Μνήμες από τη μεγάλη οικονομική κρίση έκανε τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής απρόθυμους να χρησιμοποιήσουν περιοριστική νομισματική και δημοσιονομική πολιτική για να συγκρατήσουν τον πληθωρισμό, διότι έγινε αντιληπτό ότι η σχετική αύξηση της ανεργίας θα ήταν αναπόφευκτη. Ένα πετρελαίου εμπάργκο το 1973 που προήλθε από τον Οργανισμό Πετρελαιοπαραγωγών κρατών (ΟΠΕΚ), οδήγησε σε ταχείς ρυθμούς πληθωρισμού και σε ύφεση, και υπήρχε άλλη μια σειρά προβλημάτων εφοδιασμού πετρελαίου το 1979. Από το 1974-79, οι αριθμοί που έφτασε ήταν 7,9% για την ανεργία και 8,1% για τον ΔΤΚ.⁵⁷

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, 2010

⁵⁷ Βλέπε Ανάκτηση από Ελληνική Στατιστική Αρχή, 2010

Στη δεκαετία του 1980 μπορεί να μην είναι απλώς τυχαίο ότι εμφανίστηκαν μετά από αρκετά χρόνια ιδιαίτερα υψηλή ανεργία με μέσο όρο 8% κατά τα έτη 1980 έως 1986 (των οποίων το μέγιστο ήταν 9,7% το 1982).

Το ποσοστό ανεργίας αυξήθηκε 4,5 ποσοστιαίες μονάδες κατά τους πρώτους 17 μήνες από την τρέχουσα ύφεση, πολύ πιο απότομη αύξηση από οποιαδήποτε από τις προηγούμενες υφέσεις. Ειδικότερα, κατά τους πρώτους δεκαεπτά μήνες από τη βαθιά ύφεση του 1981/1982, το ποσοστό ανεργίας αυξήθηκε μόλις 3,6 ποσοστιαίες μονάδες. Με άλλα λόγια, ενώ το ποσοστό ανεργίας ήταν υψηλό κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980.

Το ποσοστό της ανεργίας μειώθηκε περισσότερο από μια ολόκληρη ποσοστιαία μονάδα από το τέταρτο τρίμηνο του 1983 έως το δεύτερο τρίμηνο του 1984 και, στη συνέχεια, έδειξε πιο μικρή βελτίωση που λήγει στο 7,2%. Από το 1983 μέχρι το 2010, Ποσοστό Ανεργίας για Ελλάδα, έφθασε στο 9,43 τοις εκατό φθάνοντας ένα ιστορικό υψηλό των 12,40 εκατοστιαίες μονάδες τον Οκτώβριο του 1999 και ένα ρεκόρ του 6,30 τοις εκατό τον Απρίλιο του 1990.

Στην δεκαετία του 1990, που σηματοδότησε και την εκτίναξη της ανεργίας στη χώρα μας φτάνοντας το ιστορικό ρεκόρ του 12% το 1999, μπορούμε να δούμε τη σημαντική αύξηση του απώλειας εργασίας, ενώ ο ρυθμός εύρεσης συνέχιζε να μειώνεται. Η εξέλιξη αυτή μπορεί να ερμηνευθεί εύκολα στα πρώτα χρόνια της δεκαετίας με τις περιοριστικές πολιτικές και την ύφεση. Ωστόσο, η συνέχιση αυτή της διαδικασίας σε ολόκληρη τη δεκαετία, με τους υψηλούς ρυθμούς μεγέθυνσης, αποτελεί αίνιγμα.

Το ποσοστό ανεργίας το Δεκέμβριο 2009 ανήλθε σε 9,5%, έναντι 7,7% το Δεκέμβριο 2008. Το σύνολο των απασχολούμενων κατά το Δεκέμβριο 2009 εκτιμάται ότι ανήλθε σε 4.457.657 άτομα. Οι άνεργοι ανήλθαν σε 505.110 άτομα, ενώ ο οικονομικά μη ενεργός πληθυσμός ανήλθε σε 4.323.071 άτομα.

Το ποσοστό ανεργίας στην Ελλάδα ήταν το τελευταίο αναφέρθηκε στο 12,1 τοις εκατό κατά το τέταρτο τρίμηνο του 2010. Το εργατικό δυναμικό ορίζεται ως ο αριθμός των απασχολούμενων καθώς και ο αριθμός ανέργων, αλλά αναζητούν εργασία.

4.1.2 Προτεινόμενες πολιτικές αντιμετώπισης της ανεργίας στην Ελλάδα

4.1.2.1 Η εκπαίδευση και συνεχής επαγγελματική κατάρτιση

Η καταπολέμηση της ανεργίας των νέων περνάει από τη θέσπιση συστημάτων και μεθόδων που θα επιτρέπουν την εξασφάλιση συγχρόνως μιας βασικής κατάρτισης επαρκούς επιπέδου και της σύνδεσης μεταξύ σχολικής κατάρτισης και της ενεργούς επαγγελματικής ζωής. Για την κοινωνία του αύριο δεν αρκεί μόνο να διατηρείται η γνώση και η τεχνογνωσία που αποκτήθηκε σε κάποια δεδομένη στιγμή. Απαιτείται εξίσου ικανότητα μάθησης, επικοινωνίας, ομαδικής εργασίας, αξιολόγηση της προσωπικής κατάστασης. Τα μελλοντικά επαγγέλματα απαιτούν ικανότητες διάγνωσης, διατύπωσης προτάσεων βελτίωσης, σε όλα τα επίπεδα, αυτονομία, πνευματική ανεξαρτησία και ικανότητα ανάλυσης που προσδίδει η γνώση. Κατά συνέπεια είναι απαραίτητη η προσαρμογή του περιεχομένου της εκπαίδευσης και της δυνατότητας βελτίωσης της κατάρτισης, κάθε φορά που θεωρείται απαραίτητο.

Η αναγκαιότητα της ανάπτυξης της συνεχούς επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης έχει γίνει αποδεκτή, αλλά απαιτεί και τον επαναπροσανατολισμό των διαθέσιμων πόρων προς αυτή την κατεύθυνση και όχι προς παθητικές πολιτικές αντιμετώπισης της ανεργίας. Η δυσκολία ανταπόκρισης του συστήματος επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης στις συνεχώς μεταβαλλόμενες ανάγκες έχει σχέση από τη μια με τους χαλαρούς δεσμούς της με την παραγωγή, τους κοινωνικούς στόχους και τις προτεραιότητες και από την άλλη με την αδυναμία προσέγγισης και ικανοποίησης των ατομικών αναγκών, δυνατοτήτων και επιλογών του εργατικού δυναμικού.⁵⁸

4.1.2.2 Μεγαλύτερη ευελιξία της αγοράς εργασίας

Η βελτίωση της εξωτερικής ευελιξίας στην αγορά εργασίας περιλαμβάνει παρεμβάσεις που ενισχύουν την ευελιξία των εργασιακών σχέσεων-συμβάσεων διευκολύνοντας τους όρους απόλυσης και ενισχύοντας τις προσωρινές μορφές απασχόλησης όπως τη μερική απασχόληση, καθώς επίσης τη μείωση ορισμένων παροχών ανεργίας. Οι παραπάνω παρεμβάσεις αποσκοπούν στο να μπορούν οι επιχειρήσεις να προσλαμβάνουν πιο εύκολα αλλά και να απολύουν ένα μεγαλύτερο αριθμό εργαζομένων αυξάνοντας έτσι σημαντικά την κινητικότητα

⁵⁸ Βλέπε Σκουτέλης Γιώργος, Η Ανεργία: Αίτια και Λύσεις, Εκδόσεις International Forum, Αθήνα 1996, σελ. 200-204.

στην αγορά εργασίας. Επίσης η παροχή κινήτρων για τη γεωγραφική μετακίνηση των εργαζομένων και η άρση των αντικινήτρων για διαδοχική ασφάλιση σε διαφορετικά ταμεία ενισχύουν την ευελιξία της αγοράς εργασίας.

Επειδή όμως η χώρα μας χαρακτηρίζεται από υπερδιπλάσιο ποσοστό αυτοαπασχόληση και μικρό ποσοστό μερικής απασχόλησης συγκριτικά με την υπόλοιπη Ευρώπη τα μέτρα που σκοπεύουν να κάνουν πιο ευλύγιστη την αγορά εργασίας ίσως έχουν πιο περιορισμένο πεδίο δράσης από τις άλλες χώρες της Ευρώπης επειδή από τη μία οι κανόνες που ρυθμίζουν την αγορά εργασίας δε θα αφορούν τους αυτοαπασχολούμενους και από την άλλη οι παραοικονομικές δραστηριότητες που ενθαρρύνονται από την αυτοαπασχόληση δεν αποτελούν πεδίο εφαρμογής των διαφόρων κανόνων της αγοράς εργασίας. Πάντως σε κάποιο βαθμό η ευελιξία στην Ελληνική αγορά εργασίας είναι ήδη γεγονός μέσω της παράνομης εργασίας και της μεγάλης εισφοροδιαφυγής με θετικό αποτέλεσμα όσον αφορά την ανεργία στους κλάδους που εφαρμόζεται (για παράδειγμα οικοδομές, γεωργικές εργασίες).

Η εσωτερική ευελιξία είναι αποτέλεσμα της καλύτερης διαχείρισης του ανθρώπινου δυναμικού από την επιχείρηση και σκοπός της είναι η προσαρμογή του εργατικού δυναμικού στις εκάστοτε συνθήκες παραγωγής αποφεύγοντας τις απολύσεις. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει μέτρα όπως η απασχόληση των εργαζομένων περισσότερες ώρες σε κάποιες περιόδους αιχμής με αντίστοιχη μείωση των ωρών εργασίας σε περιόδους με χαμηλότερη παραγωγή, οι μετατάξεις του προσωπικού σε άλλα τμήματα για κάλυψη των αναγκών της επιχείρησης και η εσωτερική εκπαίδευση για να αποκτούν οι εργαζόμενοι τα προσόντα που θα τους επιτρέπουν να προσαρμόζονται στις μεταβαλλόμενες συνθήκες.

Η εσωτερική ευελιξία για να είναι επιτυχημένη πρέπει να συμφωνείται αμοιβαία μέσα από διαπραγματεύσεις μεταξύ των εργαζομένων και της διεύθυνσης της επιχείρησης.

Βεβαίως υπάρχει και η αντίθετη άποψη. Στις χώρες όπου υπάρχει μεγάλη ευελιξία στην αγορά εργασίας δημιουργούνται πιο πολύ θέσεις μερικής ή ανειδίκευτης απασχόλησης και υπάρχουν πολλοί εργαζόμενοι με μισθούς κάτω από τα όρια της φτώχειας και χωρίς ιατροφαρμακευτική περίθαλψη. Για παράδειγμα ένα σημαντικό ποσοστό αμερικανών πολιτών που εργάζονταν σε καλές θέσεις εργασίας σήμερα ζουν ασκώντας δύο και τρεις δουλειές, από τις οποίες δε συγκεντρώνουν ούτε το 1/3 των παλαιότερων αποδοχών τους.

4.1.2.3 Πολιτικές ελάττωσης του κόστους εργασίας

Ένα μέσο για τη μείωση της ανεργίας είναι η ελάττωση του κόστους εργασίας μέσω της μεγαλύτερης σύνδεσης των μισθών με την παραγωγικότητα. Αυτό μπορεί να σημαίνει μέτρα όπως η κατάργηση του κατώτερου μισθού σε ζημιολύγες επιχειρήσεις ή σε περιοχές με υψηλή ανεργία. Επίσης η μείωση των εισφορών κοινωνικής ασφάλισης για εργαζόμενους και εργοδότες, η χρηματοδότηση από επιδόματα ανεργίας των νέων θέσεων εργασίας, και η παροχή επιδοτήσεων απασχόλησης για αυτούς που προσλαμβάνονται για πρώτη φορά μειώνουν το μη μισθολογικό κόστος της εργασίας. Σε αυτή την κατεύθυνση κινούνται τα κίνητρα του νόμου 3227 του 2004 που προβλέπει την επιδότηση των εργοδοτών κατά 50% του ύψους των εργοδοτικών εισφορών για νεοπροσλαμβανόμενους κατά τον πρώτο χρόνο. Επίσης σημαντική είναι η πολιτική της ελάφρυνσης των επιβαρύνσεων της εργασίας χαμηλής εξειδίκευσης γιατί αυτού του είδους η εργασία συνδέεται άμεσα με την ανεργία μακράς διάρκειας. Πολιτικές που αποσκοπούν σε επιδότηση θέσεων χαμηλής εξειδίκευσης και μισθού μέσω φορολογικών εκπτώσεων μπορούν να προτρέψουν τις επιχειρήσεις να αυξήσουν τις προσλήψεις αυτής της κατηγορίας των εργαζομένων με διπλό όφελος (αύξηση της απασχόλησης, αλλά και αύξηση της αγοραστικής δύναμης των εργαζομένων).

Τέτοιες πολιτικές, εκτός από τα ηθικά, ανθρωπιστικά κίνητρα ή κοινωνικά κίνητρα, την άμβλυνση των κοινωνικών εντάσεων και αντιθέσεων, έχουν και θετικά οικονομικά αποτελέσματα, μέσω της αυξημένης κινητοποίησης του ανθρωπίνου δυναμικού και της μείωσης των κοινωνικών παροχών ως συνέπεια της ελάττωσης της ανεργίας και της αύξησης της απασχόλησης.⁵⁹

4.1.2.4 Αύξηση των επενδύσεων

Προκειμένου οι επιχειρήσεις να αυξήσουν τις επενδύσεις τους, να επεκτείνουν τη δραστηριότητά τους και να δημιουργήσουν νέες θέσεις εργασίας, πρέπει το θεσμικό πλαίσιο των αγορών προϊόντων να αυξάνει την ανταγωνιστική πίεση πάνω στις επιχειρήσεις και ταυτόχρονα να καθιστά το περιβάλλον φιλικό προς την επιχειρηματική δραστηριότητα. Αυτό μπορεί να γίνει:

⁵⁹ Βλέπε Σκουτέλης Γιώργος, Η Ανεργία: Αίτια και Λύσεις, Εκδόσεις International Forum, Αθήνα 1996 σελ.202-204

Πρώτον, με την προώθηση του ανταγωνισμού, την απλούστευση του ρυθμιστικού και ειδικότερα του φορολογικού περιβάλλοντος, την παροχή κινήτρων και την εξάλειψη των φραγμών στην επιχειρηματικότητα και ιδιαίτερα στην ίδρυση νέων επιχειρήσεων. Επίσης, άλλα μέτρα για τη βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος περιλαμβάνουν την υιοθέτηση θεσμικού πλαισίου για τη λειτουργία των δημόσιων επιχειρήσεων και οργανισμών, τη σύσταση υπηρεσίας για τον έλεγχο της οικονομικής διαχείρισης στον ευρύ δημόσιο τομέα, και την ενεργοποίηση του νόμου για τις συμπράξεις δημόσιου και ιδιωτικού τομέα.

Δεύτερον, με τη διευκόλυνση της μετάβασης σε μια οικονομία βασισμένη στη γνώση, την ενθάρρυνση της χρήσης τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών και την τόνωση των επενδύσεων σε ανθρώπινο κεφάλαιο και σε έρευνα και ανάπτυξη. Ειδικά πάντως όσον αφορά τη διευκόλυνση της μετάβασης σε μια οικονομία της γνώσης, πρέπει να αυξηθούν οι δαπάνες για έρευνα και ανάπτυξη ως ποσοστό του ΑΕΠ. Μέχρι σήμερα όμως, η Ελλάδα κατατάσσεται στην τελευταία θέση μεταξύ των 15 πιο ανεπτυγμένων χωρών της ΕΕ, ενώ εξακολουθεί να υστερεί και στον τομέα της χρήσης των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών, αν και οι σχετικές επενδύσεις και η χρήση προσωπικών υπολογιστών και του Διαδικτύου αυξήθηκαν σημαντικά την τελευταία δεκαπενταετία. Είναι λοιπόν απαραίτητο να ενθαρρυνθεί η χρήση των τεχνολογιών αυτών, καθώς παίζουν σημαντικό ρόλο στην άνοδο της παραγωγικότητας της εργασίας.

Τρίτον, στη βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος αλλά και στην αύξηση της παραγωγικότητας μπορεί εξάλλου να συμβάλει σημαντικά ο εκσυγχρονισμός της δημόσιας διοίκησης, ώστε αυτή να γίνει πιο αποτελεσματική καθώς και πιο φιλική γενικά προς τους πολίτες, αλλά και ειδικότερα προς τις επιχειρήσεις και τους εργαζομένους. Παρά την πρόοδο των τελευταίων ετών, μένουν πολλά να γίνουν για να αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά το πρόβλημα της κρατικής γραφειοκρατίας και μια μορφή της, που είναι η υπερβολική ρύθμιση της επιχειρηματικής δραστηριότητας. Πάντως αυτό το πρόβλημα είναι ευκολότερο να λυθεί. Αρκούν μια διαφορετική προσέγγιση στα πράγματα και κοινός νους, ενώ το δημοσιονομικό κόστος είναι μηδαμινό. Αντίθετα, το κόστος της σημερινής κατάστασης είναι σημαντικό για τις επιχειρήσεις με αποτέλεσμα τόσο οι εγχώριες όσο και οι άμεσες ξένες επενδύσεις να κυμαίνονται σε πολύ χαμηλά επίπεδα.

4.1.3 Απασχόληση και ανεργία των γυναικών στην Ελλάδα

Οι μεταβολές στη διάρθρωση της απασχόλησης, λόγω της έντονης αστικοποίησης κ.α. παραγόντων, οδήγησαν σε αύξηση της αμειβόμενης απασχόλησης, ενώ ο αγροτικός τομέας, όπου οι γυναίκες εργάζονται, κυρίως, ως «συμβοηθούντα και μη αμειβόμενα μέλη οικογένειας», περιορίζεται συνεχώς. Η σχετική αύξηση στον τριτογενή τομέα δεν αντισταθμίζει τη μείωση αυτή, ενώ ο δευτερογενής τομέας παραμένει συρρικνωμένος.

Παρά το χαμηλό ποσοστό οικονομικής δραστηριότητας των γυναικών, το ποσοστό ανεργίας τους είναι σχετικά υψηλό και ισοδυναμεί σχεδόν με το διπλάσιο των ανδρών. Ωστόσο, εξαιρετικά υψηλή είναι η συμμετοχή των γυναικών στην παραοικονομία, όπου εργάζονται με χαμηλές αμοιβές και, συχνά, ανασφάλιστες.

Η εξαιρετικά ανεπαρκής παρουσία του κράτους πρόνοιας κάθε άλλο παρά συντελεί στην «εναρμόνιση της οικογενειακής και εργασιακής ζωής των γυναικών», ενώ οι πολιτικές απασχόλησης (σχετική νομοθεσία και μέτρα, προγράμματα κατάρτισης) απέχουν πολύ από το να επιφέρουν ουσιαστικά αποτελέσματα στη γυναικεία, αλλά και στην ανδρική, απασχόληση.

Η νομοθεσία υπέρ των γυναικών συχνά δεν εφαρμόζεται, ιδιαίτερα στην παραοικονομία, ενώ οι καταρτιζόμενοι δε βρίσκουν, μετά το πέρας της κατάρτισης, εργασία. Εξάλλου, τα προγράμματα κατάρτισης είναι περιοσμένης κλίμακας και σε καμία περίπτωση δεν καλύπτουν τις υπάρχουσες ανάγκες.

Η οικονομική δραστηριότητα των γυναικών στην Ελλάδα είναι εξαιρετικά χαμηλή σε σύγκριση με τις περισσότερες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Συγκεκριμένα, το 1995, η Ελλάδα, η Ισπανία και η Ιταλία εμφανίζουν τα χαμηλότερα ποσοστά οικονομικής δραστηριότητας στην Κοινότητα.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι τα ποσοστά οικονομικής δραστηριότητας των γυναικών παραμένουν σχεδόν σταθερά (30-35%), καθόλα τη διάρκεια της μεταπολεμικής περιόδου, 1951-1995, ενώ τα αντίστοιχα ποσοστά των ανδρών παρουσιάζουν απότομη πτώση μεταξύ 1961-1971 και στη συνέχεια ελαφρά σταδιακή μείωση.

Η σταθερότητα που παρατηρείται στα ποσοστά οικονομικής δραστηριότητας των γυναικών μέχρι σήμερα χαρακτηρίζει τις περισσότερες χώρες της Ευρώπης, από τα μέσα του 19^{ου} αιώνα μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1970 ή κάπως μεταγενέστερα, ενώ στη συνέχεια

τα ποσοστά παρουσίασαν αύξηση. Στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες, η εντονότερη αύξηση παρατηρήθηκε κατά την διάρκεια της δεκαετίας του 1980.

Η παραπάνω εικόνα οδηγεί στο ερώτημα σχετικά με τις αιτίες διαφοροποίησης της εξέλιξης της οικονομικής δραστηριότητας των γυναικών ανάμεσα στην Ελλάδα και τις λοιπές ευρωπαϊκές χώρες.

Η δημογραφική γήρανση, που οφείλεται στη μείωση της γονιμότητας κάτω από το επίπεδο αναπλήρωσης των γενεών, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι δεν παρατηρήθηκε όπως στις άλλες χώρες της Ευρώπης, είχε κατ' αρχήν αρνητικές επιπτώσεις στο μέγεθος και στη δομή του εργατικού δυναμικού.

Όσον αφορά τη ζήτηση εργασίας, το γεγονός ότι η βιομηχανική ανάπτυξη της χώρας μετά τον Β' Παγκόσμιο υπήρξε περιορισμένη οδήγησε σε μειωμένη ζήτηση απασχόλησης και σε έντονο ρεύμα εξωτερικής μετανάστευσης, ιδιαίτερα κατά τις δεκαετίες του 1960 και 1970 στις χώρες της Δ. Ευρώπης, και κυρίως στη Δ. Γερμανία. Αξίζει να σημειωθεί ότι το εργατικό δυναμικό μειώθηκε στη δεκαετία 1961-1971 κατά 9%.

Επιπλέον, στην Ελλάδα, η μείωση της γονιμότητας δεν είχε θετική επίδραση στη γυναικεία απασχόληση, όπως συνέβη σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Η ανελαστικότητα της αγοράς εργασίας δεν επιτρέπει στις γυναίκες να διακόψουν την εργασία τους για ορισμένο χρονικό διάστημα μετά τη γέννηση των παιδιών τους –εκτός, βέβαια, από το καθορισμένο διάστημα άδειας μητρότητας – και, στη συνέχεια, να επανενταχθούν στο εργατικό δυναμικό. Συνήθως, είτε εργάζονται συνέχεια ή, αν διακόψουν την εργασία τους με το γάμο ή τη γέννηση κάποιου παιδιού, δεν επανεντάσσονται στο εργατικό δυναμικό, ενώ όσες γυναίκες δεν εργάστηκαν ποτέ πριν ή κατά τη διάρκεια του γάμου τους έχουν μεγάλη δυσκολία για ανεύρεση πρώτης εργασίας.

Σχετική μελέτη αναφέρει ως κύριους προσδιοριστικούς παράγοντες ζήτησης της γυναικείας απασχόλησης το επίπεδο των μισθών και τη διάρθρωση της οικονομίας, ενώ η προσφορά γυναικείου εργατικού δυναμικού επηρεάζεται από το επίπεδο των μισθών, από το επίπεδο εκπαίδευσης των γυναικών, από την ηλικία τους και από τον αριθμό των παιδιών.

Πιο πρόσφατη μελέτη έδειξε ότι οι κυριότεροι – στατιστικά σημαντικοί – παράγοντες που ασκούν θετική επίδραση στη γυναικεία απασχόληση μετά το γάμο είναι: το ευκαιριακό κόστος των γυναικών, δηλαδή το εισόδημα που χάνουν όταν δεν εργάζονται και απασχολούνται αποκλειστικά με την ανατροφή των παιδιών τους, το επίπεδο εκπαίδευσης

τους και η βοήθεια που πιθανόν να έχουν στη φύλαξη των παιδιών, καθώς και η πιθανή απασχόληση τους πριν το γάμο. Αντίθετα, αρνητική – στατιστικά σημαντική – επίδραση στη γυναικεία απασχόληση ασκούν το οικογενειακό εισόδημα και ο αριθμός των ιδιόκτητων δωματίων του σπιτιού, καθώς και η αντίθεση του συζύγου στην απασχόληση της γυναίκας.

Ένας ακόμη καθοριστικός ανασταλτικός παράγοντας στη γυναικεία απασχόληση υπήρξε το γεγονός ότι το κράτος πρόνοιας δεν σημείωσε ανάπτυξη μεταπολεμικά στην Ελλάδα, όπως σημείωσε στις χώρες της δυτικής Ευρώπης. Δεν υπήρχε, επομένως, στήριξη για τη «συμφιλίωση της εργασιακής και οικογενειακής ζωής».

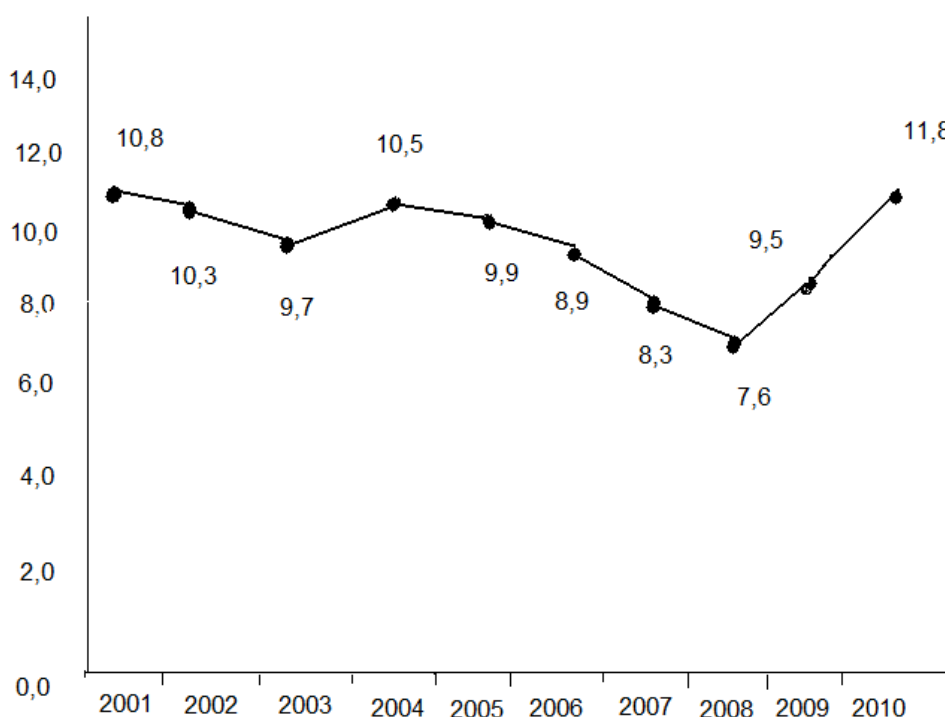
Αντίθετα, οι γυναίκες υπήρξαν οι κύριοι φορείς φροντίδας για όλα τα μέλη της οικογένειας, με αποτέλεσμα, πολλές φορές, να αφήνουν την εργασία τους, όχι μόνο για την ανατροφή των παιδιών τους, αλλά και για τη φροντίδα κάποιου ηλικιωμένου ή άλλου μέλους της οικογένειας με ειδική ανάγκη.⁶⁰

⁶⁰ Βλέπε Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, Ανεργία, Εργασία, Εκπαίδευση – Κατάρτιση στην Ελλάδα, σελ.183-185

4.1.4 Σύγκριση των περιφερειών της Ελλάδας για την Ανεργία

Το συγκεκριμένο τμήμα έχει ως σκοπό να αξιολογήσει την τωρινή κατάσταση απασχόλησης των περιφερειών της Ελλάδας, αλλά και να τη συγκρίνει με προηγούμενα έτη, λαμβάνοντας υπόψη συγκεκριμένα κοινωνικοοικονομικά κριτήρια της ανεργίας. Τα κριτήρια που αξιολογούνται είναι το ποσοστό ανεργίας, ο αριθμός εγγεγραμμένων ανέργων, το ποσοστό μακροχρόνιων και επιδοτούμενων.

ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΓΙΑ ΤΑ ΕΤΗ 2001-2010

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή, 2010

Σύμφωνα με τα στοιχεία για την περίοδο 2001-2010, **η ανεργία στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία έφτασε στο υψηλότερο σημείο κατά την περίοδο αυτή με ποσοστό 11,8%**. Κατά την ίδια περίοδο, το υψηλότερο ποσοστό ανεργίας παρουσιάζεται φέτος στην πλειοψηφία των περιφερειών, όπως είναι των Ιονίων Νήσων, Νοτίου Αιγαίου, Ανατ. Μακεδονίας και Θράκης, Κεντρικής Μακεδονίας, Κρήτης, Αττικής και Πελοποννήσου.

Κατά τη φετινή περίοδο, η υψηλότερη ανεργία κατέχει η περιφέρεια Ιονίων Νήσων με 16,5% και ακολουθούν οι περιφέρειες Νοτίου Αιγαίου και Δυτικής Μακεδονίας με 15,5% και 14,9%, αντίστοιχα. Ενώ οι περιφέρειες που παρουσιάζουν τη χαμηλότερη ανεργία, σημειώνοντας μονοψήφια νούμερα είναι του Βορείου Αιγαίου με 8,1 και της Πελοποννήσου

με 9,4%. Βλέποντας τα ποσοστά ανεργίας κατά την τελευταία δεκαετία, το χαμηλότερο ποσοστό ανεργίας στην Ελλάδα καθώς και της πλειοψηφίας, εμφανίζεται κατά το έτος το 2008.

Παρατηρώντας λοιπόν τα δύο τελευταία χρόνια, το ποσοστό ανεργίας αυξάνεται για όλες τις περιφέρειες της Ελλάδας. Συγκεκριμένα, για την περίοδο αυτή η ανεργία στην Ελλάδα αυξήθηκε από το 7,6% το 2008 στο 11,8% το 2010, σημειώνοντας μια μεταβολή κατά 55,3%.

Με άλλα λόγια, το ποσοστό ανεργίας στην Ελλάδα αυξήθηκε πάνω από το μισό τα τελευταία δύο χρόνια. Αναφορικά με τις περιφέρειες, τη μεγαλύτερη αύξηση παρουσίασε η περιφέρεια Ιονίων Νήσων κατά 94,1% και ακολουθούν οι περιφέρειες Κρήτης με 90,5% και Νοτίου Αιγαίου με 89%.⁶¹

ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 2008-2010

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΝΕΡΓΙΑΣ 2010	ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΝΕΡΓΙΑΣ 2008	ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΜΕΤΑΒΟΛΗ(2008- 2010)
1.ΙΟΝΙΟΙ ΝΗΣΟΙ	16,5%	8,5%	94,1%
2.ΚΡΗΤΗ	12,0%	6,3%	90,5%
3.ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	15,5%	8,2%	89,0%
4.ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	8,1%	4,5%	80,0%
5.ΑΤΤΙΚΗ	11,2%	6,5%	72,3%
6.ΑΝΑΤ.ΜΑΚΕΔΟ.& ΘΡΑΚΗ	14,1%	8,7%	62,1%
7.ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	14,9%	9,6%	55,2%
8.ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	12,6%	8,3%	51,8%
9.ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	11,6%	8,5%	36,5%
10.ΘΕΣΣΑΛΙΑ	11,4%	8,4%	35,7%
11.ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	9,4%	7,1%	32,4%
12.ΗΠΕΙΡΟΣ	12,2%	9,9%	23,2%
13.ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	10,3%	9,6%	7,3%

⁶¹ Βλέπε Ανάκτηση από Ελληνική Στατιστική Αρχή, 2010

ΕΛΛΑΔΑ	11,8%	7,6%	55,3%
---------------	--------------	-------------	--------------

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή, 2010

4.1.5 Μακροχρόνιοι άνεργοι και ποσοστό ανέργων

Σύμφωνα με πρόσφατα στοιχεία για το 2010 του ΟΑΕΔ (Οργανισμού Απασχολήσεως Εργατικού Δυναμικού), για την φετινή περίοδο, βλέπουμε ότι οι εγγεγραμμένοι άνεργοι που αναζητούν εργασία φτάνουν τους 589.197 κατά μέσο όρο, **με τους μισούς σχεδόν ανέργους (53,8%) να βρίσκονται στην περιφέρεια Αττικής (32,9%) και Κεντρικής Μακεδονίας (20,9%).** Τον Φεβρουάριο σημειώνονται οι περισσότεροι άνεργοι, ενώ τον Ιούνιο οι λιγότεροι, σημειώνοντας μια πτώση σε αυτό το διάστημα κατά 8,6%, σε πανελλαδικό επίπεδο.

Οι μακροχρόνιοι άνεργοι, που παραμένουν χωρίς εργασία από 12 μήνες και πάνω φτάνουν το 31,4% στο σύνολο της Ελλάδας, με το μεγαλύτερο ποσοστό ανά περιφέρεια να το κατέχει η Δυτική Ελλάδα με 39,8% και ακολουθούν οι περιφέρειες Δυτικής Μακεδονίας με 37,6% και Θεσσαλίας με 37%. Αντίθετα, τα χαμηλότερα ποσοστά μακροχρόνιων ανέργων εμφανίζονται στις περιφέρειες Νοτίου Αιγαίου με 13,9%, Ιονίων Νήσων με 14,3% και Κρήτης με 22,8%.⁶²

⁶² Βλέπε Ανάκτηση από Ελληνική Στατιστική Αρχή, 2010

ΠΟΣΟΣΤΟ ΜΑΚΡΟΧΡΟΝΙΩΝ ΑΝΕΡΓΩΝ 2010

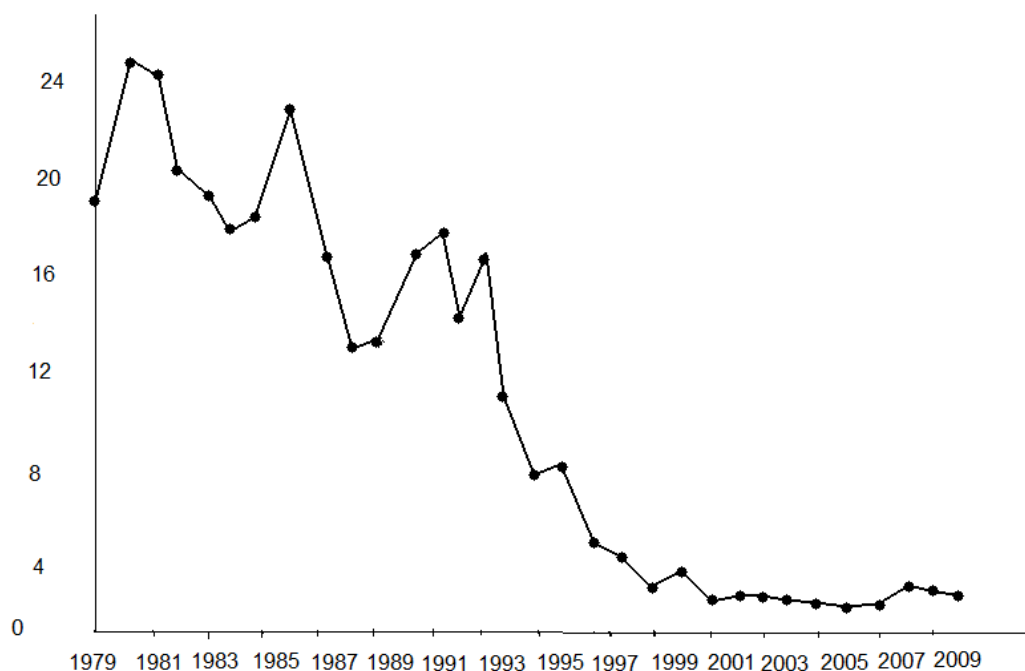
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΜΑΚΡΟΧΡΟΝΙΟΙ ΑΝΕΡΓΟΙ	%ΜΑΚΡΟΧΡΟΝΙΩΝ ΑΝΕΡΓΩΝ
1.ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	1587	39,8%
2.ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	8872	37,6%
3.ΘΕΣΣΑΛΙΑ	15086	37,0%
4.ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	9507	36,4%
5.ΗΠΕΙΡΟΣ	6965	34,8%
6.ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	42633	34,6%
7.ΑΝ.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ & ΘΡΑΚΗ	14802	29,9%
8.ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	6592	8,3%
9.ΑΤΤΙΚΗ	54340	28,0%
10.Β.ΑΙΓΑΙΟ	1995	27,5%
11.ΚΡΗΤΗ	5431	22,8%
12.ΙΟΝΙΟΙ ΝΗΣΟΙ	1350	14,3%
13.Ν.ΑΙΓΑΙΟ	1969	13,9%
ΕΛΛΑΔΑ	185211	31,4%

Πηγή: ΟΑΕΔ,2010

4.2 Ο πληθωρισμός στην Ελλάδα

4.2.1 Η εξέλιξη του πληθωρισμού στην Ελλάδα διαχρονικά

Ο πληθωρισμός στην Ελλάδα από το 1979 μέχρι σήμερα παρουσίασε τρεις εξάρσεις: το 1979-1980, 1985-1986 και το 1990. Σε όλες αυτές τις περιπτώσεις ήταν τουλάχιστον 20%. Ο σημαντικότερος παράγοντας της δημιουργίας του υψηλού αυτού πληθωρισμού ήταν οι δημοσιονομικές ανισορροπίες.

Πηγή:ΕΛΣΤΑΤ,2010

Όπως είναι γνωστό, ο πληθωρισμός θεωρείται από πολλούς ένα νομισματικό φαινόμενο, δηλαδή ότι ο πληθωρισμός είναι αποτέλεσμα μόνο της αυξημένης προσφοράς χρήματος.⁶³

Ένα τέτοιο παράδειγμα είναι και ο υψηλός πληθωρισμός στην Ελλάδα της δεκαετίας του 80 που οφειλόταν, εν μέρει, στην εκτύπωση χρήματος από την Τράπεζα της Ελλάδος για να καλύψει τις αυξημένες παροχές που προσέφερε τότε η κυβέρνηση της χώρας.

Η δεκαετία του '80 στην Ελλάδα ξεκίνησε με έντονες πληθωριστικές πιέσεις. Το 1981 η Ελλάδα μπαίνει στην Ε.Ο.Κ. Την ίδια χρονιά αρχίζει μια φιλολαϊκή πολιτική με αυξήσεις μισθών. Ο πληθωρισμός μισθών όμως δημιουργεί πληθωρισμό τιμών. Στη δεκαετία του '80 (όπως και τη δεκαετία του '70) ο πληθωρισμός ήταν υψηλός σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες αλλά πολύ περισσότερο στην Ελλάδα.

Στο τμήμα αυτό θα επιχειρηθεί μία διερεύνηση της περίπτωσης της Ελλάδος κατά το χρονικό διάστημα 1979-1989 που είναι μια μικρή ανοικτή οικονομία με ιστορικό πολύ υψηλού πληθωρισμού και τεράστιων δημοσιονομικών ελλειμμάτων.

Η ελληνική οικονομία το 1979 είχε ρυθμό ανάπτυξης 3,3% και πληθωρισμό υψηλότερο της τάξης του 19%. Η ανεργία εκείνη τη χρονιά ήταν πολύ χαμηλά στο 1,9% ενώ

⁶³ Βλέπε Ανάκτηση από Ελληνική Στατιστική Αρχή, 2010

όπως φαίνεται και στον παρακάτω πίνακα το 1981 ο ρυθμός ανάπτυξης είχε πέσει στο -1,6% και ο πληθωρισμός είχε ανέβει στο 24,5%.

Ωστόσο, όπως φαίνεται και στον παραπάνω πίνακα, η επιδείνωση της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης που πυροδοτήθηκε το 1979 μέχρι και το 1980 έπληξε την Ελλάδα σοβαρά (όπως και όλες τις τότε αναπτυσσόμενες χώρες). Οι ρυθμοί μεγέθυνσης του ΑΕΠ μειώνονταν, οι επενδύσεις ήταν στάσιμες, ενώ ο στασιμοπληθωρισμός (οικονομική στασιμότητα και ταυτόχρονα υψηλός πληθωρισμός) προστέθηκε στα χαρακτηριστικά της ελληνικής οικονομίας.

Η γενικότερη οικονομική επιβράδυνση που παρουσίαζε η ελληνική οικονομία στα τέλη της δεκαετίας του 1970, σήμαινε ότι ενώ οι δημόσιες δαπάνες αυξάνονταν, τα έσοδα του κράτους (από φόρους) μειώνονταν με αποτέλεσμα ο δημόσιος δανεισμός να ανέλθει στο 8,5% του ΑΕΠ (1981). Το 1981 βρήκε την Ελλάδα σε κατάσταση στασιμοπληθωρισμού, μειούμενο ΑΕΠ (-1,6%) και αυξανόμενο πληθωρισμό (24,5%).

Αυτό που συνέβη στην αρχή της περιόδου αυτής ήταν ότι οι δαπάνες της Γενικής Κυβέρνησης από 31,8% το 1980, το 1981 έκαναν άλμα στο 38% του ΑΕΠ. Ο δημόσιος τομέας επεκτάθηκε (η κυβέρνηση προώθησε ένα τολμηρό πρόγραμμα κρατικοποιήσεων που συμπεριλάμβανε εταιρείες όπως την Ολυμπιακή Αεροπορία, τις συγκοινωνίες και τους Οργανισμούς Ύδρευσης. Ακόμη, προχώρησε και στην κρατικοποίηση μεγάλων χρηματοπιστωτικών συγκροτημάτων (Εμπορική Τράπεζα). Δημιουργήθηκαν, επιπλέον, δημόσιοι οργανισμοί επιφορτισμένοι με ζητήματα όπως η προώθηση των εξαγωγών κ.α.).

Ωστόσο, τις ίδιες πιέσεις δεχόταν την ίδια περίοδο και το Σοσιαλιστικό Κόμμα του Μιτεράν στην Γαλλία, πράγμα που δεν το εμπόδισε το 1982, ένα χρόνο μετά την άνοδό του στην εξουσία, να εγκαταλείψει τον κεϋνσιανισμό και να υιοθετήσει νεοφιλελεύθερη πολιτική.

Το αποτέλεσμα ήταν στο τέλος της περιόδου αυτής (μεταξύ 1982-1989) ότι ο πληθωρισμός να υπερτριπλασιαστεί απ' αυτούς των χωρών της ΕΟΚ (πληθωρισμός για την Ελλάδα 18,2%, για δε την ΕΟΚ 4,5%).

Στο κοινωνικό κόστος περιλαμβάνεται λοιπόν και ο υψηλός πληθωρισμός, που όμως δεν ξεπέρασε τα επίπεδα του 1980-1981, όταν είχε τιναχτεί στα ύψη λόγω της δεύτερης πετρελαϊκής κρίσης. Ο μέσος πληθωρισμός τη δεκαετία του '70 ήταν 12%, ενώ τη δεκαετία του '80 ανήλθε στο 20%.

Τέλος και όσον αφορά την τετραετία 1985-1989, δηλ. την περίοδο του πολυσυζητημένου «σταθεροποιητικού προγράμματος», και έχοντας μεταξύ άλλων σα βασική πηγή αναφοράς την Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος, θα λέγαμε ότι, σε ό,τι αφορά τον πληθωρισμό για το χρονικό διάστημα αυτό παρατηρήθηκε μικρή μείωση. Ειδικότερα για τον πληθωρισμό παραθέτουμε δύο αποσπάσματα από την Έκθεση. Το πρώτο: «ο πληθωρισμός μετά από σημαντική υποχώρηση του στη διετία 1986-1987 φαίνεται να σταθεροποιείται σε υψηλό επίπεδο υπερτριπλάσιο του μέσου όρου της Κοινότητας». Το δεύτερο: «...ο πληθωρισμός μετά την απότομη μείωση από 25%, που είχε φθάσει το 1985 και στο 16,9% το 1986, συνέχισε να υποχωρεί και στα τελευταία δύο έτη με πολύ βραδύτερο όμως ρυθμό...».

Συμπερασματικά, θα λέγαμε λοιπόν ότι ο πληθωρισμός είναι συνέπεια κυρίως της κρίσης των οικονομικών του κράτους. Στην προσπάθεια του το κράτος, για ξεπέρασμα της δικής του δημοσιονομικής κρίσης ακολουθεί πολιτικές μεγάλων δαπανών που οδήγησαν στη διόγκωση του πληθωρισμού. Χαρακτηριστικά η έκθεση του ΔΝΤ το 1993 αναφέρει ότι «η οικονομική κατάσταση της Ελλάδος χειροτέρευσε σημαντικά τη δεκαετία του 1980. Ο ρυθμός ανάπτυξης ήταν καχεκτικός, λόγω χαμηλών επενδύσεων και διάχυτων διαρθρωτικών δυσκαμψιών, ενώ ο πληθωρισμός και τα ελλείμματα του ισοζυγίου πληρωμών παρέμειναν υψηλά. Αυτά βελτιώθηκαν μόνο προσωρινά με την υιοθέτηση ενός σταθεροποιητικού προγράμματος το 1986 - 1987 το οποίο στήριξε η Κοινότητα, καθώς η εφαρμογή του προγράμματος ήταν ελλιπέστερη από την αναμενόμενη».

Σημαντική βελτίωση παρουσίασε το πρόβλημα του πληθωρισμού τη δεκαετία του 1990 στην Ελλάδα προκειμένου να επιτευχθεί ο στόχος της ένταξης της χώρας στην Ευρωζώνη. Όπως φαίνεται και από το παρακάτω διάγραμμα ο πληθωρισμός έπεσε από 18% το 1991 σε 2,7% το 1999, χρονιά ένταξης της Ελλάδας στην ΟΝΕ ικανοποιώντας έτσι ένα από τα κριτήρια του Μάαστριχτ που ήταν ο χαμηλός πληθωρισμός. Αντιθέτως μετά το 1999 παρατηρείται μια ελαφρά αύξηση του πληθωρισμού λίγο πάνω από το 3% ως αποτέλεσμα της χαλάρωσης της περιοριστικής οικονομικής πολιτικής που ίσχυε μέχρι τότε. ».

Κατά τη διάρκεια του 1991, ο πληθωρισμός υποχώρησε αισθητά. Ο ΔΤΚ αυξήθηκε κατά 18%. Αυτή τη χρονιά είχαμε μικρότερες επιπτώσεις στο ΔΤΚ από την αύξηση των έμμεσων φόρων και των τιμολογίων δημοσίων επιχειρήσεων. Η υποχώρηση του πληθωρισμού ήταν βραδύτερη από την αναμενόμενη λόγω των δυσμενών καιρικών συνθηκών που επικράτησαν τους τελευταίους μήνες του έτους και προκάλεσαν σημαντικές αυξήσεις στις

τιμές των αγροτικών προϊόντων, λόγω της αναπροσαρμογής των τιμών ορισμένων επιχειρήσεων κοινής ωφελείας, καθώς και λόγω της εξασθένησης των πιέσεων που ασκούνται από την πλευρά της ζήτησης και του κόστους.

Αναφέρεται ότι η αποκλιμάκωση του πληθωρισμού συνεχίστηκε και κατά το 1992, με επιβραδυνόμενο όμως ρυθμό. Η αύξηση του ΔΤΚ περιορίστηκε σε 14,4% από 18,8% το 1991.

Για το έτος 1993, αναφέρει ότι ο ετήσιος ρυθμός πληθωρισμού εμφάνισε αυξητική τάση το πρώτο πεντάμηνο του έτους. Ο ΔΤΚ αυξήθηκε σε αυτό το πεντάμηνο κατά 5,8% και κατά 16,4% στο δωδεκάμηνο που έληξε το Μάιο του 1993, έναντι αύξησης κατά 14,4% στη διάρκεια του 1992.

Για το έτος 1994 αναφέρει τα εξής στοιχεία: ο ετήσιος ρυθμός του ΔΤΚ υποχώρησε στο 10,9%. Ο ετήσιος ρυθμός ανόδου του ΔΤΚ εξακολούθησε να υποχωρεί κατά τους πρώτους μήνες του έτους και ο πληθωρισμός μειώθηκε το Μάρτιο στο 10,2%. Μεταξύ των έκτακτων παραγόντων που επηρέασαν ανοδικά τον πληθωρισμό, οι κυριότεροι ήταν οι εξής:

- Η αξιόλογη αύξηση των διδάκτρων μετά το «πάγωμα» τους το Σεπτέμβριο του προηγούμενου έτους
- Οι δυσμενείς καιρικές συνθήκες του φθινοπώρου οι οποίες σε συνδυασμό με τις ολιγοπωλιακές συνθήκες στον τομέα της διανομής συνέβαλαν στην άνοδο των τιμών ορισμένων αγροτικών προϊόντων (κυρίως των οπωροκηπευτικών)
- Η συναλλαγματική αναταραχή του Μαΐου που είχε σημαντικές επιπτώσεις στον τιμάρθμο, λόγω της αυξητικής επίδρασης στις τιμές ορισμένων εισαγόμενων αγαθών.

Για το έτος 1995 μας πληροφορεί ότι ο πληθωρισμός σημείωσε σημαντική επιβράδυνση στη διάρκεια του 1995. Ο ετήσιος ρυθμός αύξησης του δείκτη τιμών καταναλωτή μειώθηκε κάτω από το 10% τον Απρίλιο του 1995 και υποχώρησε σταδιακά μέχρι το τέλος του έτους στο 8,1%.

Για το έτος 1996 η πτωτική τάση του πληθωρισμού συνεχίστηκε το 1996 για έκτο κατά σειρά έτος, αλλά η επιβράδυνση που σημειώθηκε και η σύγκλιση προς το μέσο ρυθμό πληθωρισμού στην Ε.Ε. ήταν περιορισμένη.

Τον Δεκέμβριο του 1997 ο δωδεκάμηνος ρυθμός μεταβολής του ΔΤΚ υποχώρησε κατά 2,6 εκατοστιαίες μονάδες σε σχέση με το 1996, ενώ ο ετήσιος ρυθμός αύξησης του μέσου επιπέδου του ΔΤΚ το 1997 διαμορφώθηκε σε 5,5% έναντι 8,2% το 1996.

Σύμφωνα με τα στοιχεία Ελλάδος για το έτος 1998, ο πληθωρισμός επιταχύνθηκε αμέσως μετά την υποτίμηση της δραχμής το Μάρτιο, αλλά επανήλθε σε πτωτική τροχιά από τον Ιούνιο και τελικά διαμορφώθηκε σε 3,9% (με βάση τον ΔΤΚ), δηλαδή σε ποσοστό χαμηλότερο κατά 0,8 της εκατοστιαίας μονάδας από εκείνο του Δεκεμβρίου του 1997.⁶⁴

Στην περίοδο Ιανουαρίου-Οκτωβρίου 1999, ο πληθωρισμός σημείωσε σταθερή υποχώρηση στην Ελλάδα, ενώ στη ζώνη του ευρώ επιταχύνθηκε ελαφρά. Η επιτάχυνση του πληθωρισμού στη ζώνη του ευρώ οφείλεται στη μεγάλη αύξηση των τιμών του αργού πετρελαίου στην παγκόσμια αγορά, καθώς και στην υποχώρηση της ισοτιμίας του ευρώ το πρώτο εξάμηνο του έτους.

Στην Ελλάδα έως τα μέσα του 2000 διατηρήθηκε υψηλός βαθμός σταθερότητας των τιμών, με βάση το μέσο ετήσιο ρυθμό αύξησης του ΕνΔΤΚ. Η διαμόρφωση του ρυθμού αυτού σε 2% το Μάρτιο του 2000 επέτρεψε την ικανοποίηση του κριτηρίου σύγκλισης για τον πληθωρισμό. Το 2001, σύμφωνα πάντα με τα στοιχεία ο πληθωρισμός ακολούθησε στην Ελλάδα γενικά την ίδια πορεία με τον πληθωρισμό στη ζώνη του ευρώ ως σύνολο, αν και διαμορφώθηκε σε υψηλότερα επίπεδα από ό,τι ο τελευταίος. Με βάση τον ΕνΔΤΚ επιταχύνθηκε από 3,7% το Δεκέμβριο του 2000 σε 4,5% τον Ιούνιο του 2001.

Ο μέσος ετήσιος ρυθμός του πληθωρισμού βάσει του ΔΤΚ για ολόκληρο το 2002 διαμορφώθηκε σε 3,6% έναντι 3,4% το 2001.

Για το έτος 2003 αναφέρει ότι ο μέσος ετήσιος ρυθμός του πληθωρισμού στην Ελλάδα υποχώρησε στο 3,4% το 2003 (από 3,9% το 2002) βάσει του ΕνΔΤΚ.

Ο ετήσιος ρυθμός ανόδου του ΕνΔΤΚ για το έτος 2004, διαμορφώθηκε το τέταρτο τρίμηνο του 2004 στο ίδιο επίπεδο (3,2%) όπως και το τελευταίο τρίμηνο του 2003, αλλά κατά μέσο όρο το 2004 υποχώρησε στο 3,0% από 3,4% το 2003.

Το 2005, ο πληθωρισμός στην Ελλάδα αυξήθηκε λόγω έκτακτων παραγόντων⁵⁹, ενώ η απόκλιση του από τον πληθωρισμό στη ζώνη του ευρώ διευρύνθηκε. Αντίθετα, ο πυρήνας του πληθωρισμού υποχώρησε ελαφρά. Στην Ευρωζώνη, το πρώτο εξάμηνο του 2005 ο πληθωρισμός μετρούμενος με τον ΕνΔΤΚ κινήθηκε γύρω στο 2%.

Όπως προκύπτει με τα έως τώρα όπως αυτά αναγράφονται για το προηγούμενο έτος, το πρώτο τρίμηνο του 2006 ο μέσος ετήσιος ρυθμός ανόδου του ΕνΔΤΚ διαμορφώθηκε στο 3,2%.

Η Εθνική Στατιστική Αρχή ανακοίνωσε ότι ο πληθωρισμός παρέμεινε αμετάβλητος στο 3,9% (υψηλότερο επίπεδο των 27 τελευταίων μηνών) τον Δεκέμβριο, καθώς το πετρέλαιο

⁶⁴ Βλέπε Ανάκτηση από Ελληνική Στατιστική Αρχή, 2010

παραμένει σε υψηλά επίπεδα, πιέζοντας προς τα πάνω τις τιμές των προϊόντων και των υπηρεσιών.

Στο 4,2% διαμορφώθηκε η αύξηση σε μέσα επίπεδα του πληθωρισμού το 2008 σε σχέση με το 2007.

Ο Εν. ΔΤΚ παρουσίασε ρυθμό αύξησης 0,6% τον Απρίλιο του 2009 σε σύγκριση με τον αντίστοιχο δείκτη του 2008, έναντι αύξησης 4,3% που σημείωσε τον Απρίλιο του 2008. Το Μάρτιο του 2009 ο ρυθμός πληθωρισμού είχε σημειώσει αύξηση 0,9%.

Η νέα αύξηση των συντελεστών του ΦΠΑ της 2ας Μαΐου 2010 και οι περαιτέρω αυξήσεις στους ειδικούς φόρους κατανάλωσης (καυσίμων, καπνού και ποτών) οδήγησαν τον πληθωρισμό σε υψηλότερο επίπεδο τους επόμενους μήνες, στο 5,2% τον Μάιο του 2010 και τον Ιούνιο του 2010, ενώ ο πληθωρισμός θα έχει πτωτική πορεία από τον Ιούλιο του 2010, όπου οι εκπτώσεις αναμένεται να είναι μεγαλύτερες λόγω της πτώσης της εγχώριας ζήτησης για να κλείσει τον Δεκέμβριο του 2010 στο 4,2%.

4.2.2 Συνθήκες ανταγωνισμού στις αγορές αγαθών και υπηρεσιών στην Ελλάδα

Από πολλές πλευρές τονίζεται το γεγονός ότι οι συνθήκες ανταγωνισμού στις αγορές αρκετών προϊόντων και υπηρεσιών και ιδιαίτερα στην αγορά πετρελαίου και στην αγορά νωπών οπωροκηπευτικών δεν είναι ιδανικές στην Ελλάδα και ότι αυτό αποτελεί βασική αιτία του αυξημένου πληθωρισμού στη χώρα μας.⁶⁵

Παρόλο που η αγορά καυσίμων έχει σημαντική επίδραση στον πληθωρισμό κάποιων μηνών δεν μπορούμε να στοιχειοθετήσουμε κάποια μονιμότερη επίδραση τους στον Ελληνικό πληθωρισμό που να οφείλεται στην προβληματική λειτουργία της αγοράς των καυσίμων. Είναι γεγονός ότι στην αγορά αυτή οι τιμές ρυθμίζονται έμμεσα από την Κυβέρνηση μέσω του ελέγχου που ασκεί στην εταιρεία Ελληνικά Πετρέλαια ΑΕ και μέσω της φορολογίας.

Η πολιτική τιμών που ακολουθήθηκε τα τελευταία χρόνια στον τομέα αυτό ήταν σε μεγάλο βαθμό ουδέτερη και προσδιορίστηκε από τις διακυμάνσεις των διεθνών τιμών του πετρελαίου. Δεν έγιναν παρεμβάσεις για μείωση των επιπτώσεων στον πληθωρισμό όταν η τιμή του πετρελαίου είχε ανοδική πορεία, ενώ δεν είναι εμφανές ότι περιορίστηκε η πτωτική

⁶⁵ Βλέπε Σκουτέλης Γιώργος, Η Ανεργία: Αίτια και Λύσεις, Εκδόσεις International Forum, Αθήνα 1996,

επίδραση στον πληθωρισμό όταν οι διεθνείς τιμές είχαν πτωτική πορεία. Επομένως, το γεγονός ότι η αγορά πετρελαίου στην Ελλάδα δεν είναι όσο θα έπρεπε ανταγωνιστική μπορεί να έχει διάφορες αρνητικές επιπτώσεις στην οικονομία οι οποίες θα πρέπει να εξεταστούν, αλλά με τα στοιχεία που έχουμε δεν μπορούμε να αποδείξουμε ότι επιδρά ανοδικά ή πτωτικά στον ετήσιο πληθωρισμό τα τελευταία τρία χρόνια.

Η ύπαρξη ολιγοπωλιακών καταστάσεων στην αγορά των οπωροκηπευτικών μπορεί να επηρεάζει το επίπεδο των τιμών των αγαθών, δηλαδή μπορεί στην Ελλάδα (ολιγοπωλιακή αγορά) η τιμή της ντομάτας να είναι υψηλότερη από τη Γερμανία (ανταγωνιστική αγορά), αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι και ο ρυθμός αύξησης των τιμών δηλαδή ο πληθωρισμός από χρόνο σε χρόνο μπορεί να διαφέρει συστηματικά.

Εκτός από τις αγορές των καυσίμων και των μη επεξεργασμένων φρούτων και λαχανικών, αρκετές άλλες αγορές λειτουργούν μη ανταγωνιστικά, με χαρακτηριστική την περίπτωση των επιχειρήσεων προσφοράς δημόσιων υπηρεσιών των οποίων η τιμολογιακή πολιτική ελέγχεται από το κράτος (ηλεκτρική ενέργεια, ύδρευση-αποχέτευση, υγεία-νοσοκομειακή περίθαλψη, αστικές-αεροπορικές-θαλάσσιες μεταφορές, εκπαίδευση).

Στις περισσότερες από τις περιπτώσεις αυτές, οι αυξήσεις τιμών που εγκρίνονταν ήταν πολύ χαμηλότερες σε πραγματικές τιμές από τις αυξήσεις που εφαρμόζονταν στις άλλες χώρες της Ζώνης του Ευρώ, με συνέπεια το επίπεδο αυτών των τιμών σήμερα να είναι χαμηλότερο από αυτό που ισχύει σε αυτές τις χώρες στις περισσότερες περιπτώσεις.

Αποτέλεσμα αυτής της πολιτικής ήταν η δημιουργία υπηρεσιών στην Ελλάδα με μεγάλα ελλείμματα και συσσωρευμένα χρέη για παράδειγμα αστικές, σιδηροδρομικές και αεροπορικές συγκοινωνίες, νοσοκομεία, ενώ από την άλλη μεριά, ο πληθωρισμός διαμορφωνόταν στις περιόδους εκείνες σε χαμηλότερα επίπεδα από αυτά που θα υπήρχαν, αν οι τιμές αυτών των υπηρεσιών διαμορφώνονταν με βάση μια πολιτική πλήρους κάλυψης του κόστους.

Μετά την ένταξη στη Ζώνη του Ευρώ και την εισαγωγή του κοινού νομίσματος υπάρχει πίεση προς την Κυβέρνηση για προσαρμογή των τιμών σε επίπεδα κάλυψης του κόστους, η οποία σε συνδυασμό με την πολιτική μείωσης του λειτουργικού κόστους, επιδιώκεται να συμβάλλει στην εξάλειψη των ελλειμμάτων. Ακόμα και σε υπηρεσίες που δεν υπάρχουν ελλείμματα όπως για παράδειγμα στον τομέα της ηλεκτρικής ενέργειας υπάρχει πίεση για αύξηση των τιμών στην Ελλάδα στην πορεία εναρμόνισης τους με τις

υψηλότερες τιμές αυτών των υπηρεσιών στις άλλες χώρες της Ζώνης του Ευρώ, γιατί μόνο έτσι θα καταστούν αποδοτικές οι επενδύσεις από ιδιώτες στην απελευθερωμένη αγορά της ενέργειας.

Τέλος, και στην περίπτωση των ακτοπολιτικών συγκοινωνιών υπάρχει προσαρμογή των τιμών προς τα πάνω λόγω προσαρμογής τους στα πλαίσια της πλήρους απελευθέρωσης αυτής της αγοράς στο διεθνή ανταγωνισμό. Υπάρχει και μια άλλη κατηγορία διεθνώς μη εμπορεύσιμων προϊόντων όπως για παράδειγμα φαγητό εκτός οικίας, σερβιριζόμενα αναψυκτικά και καφές, προσωπικά επαγγέλματα, service αυτοκινήτων βιβλία-εφημερίδες, των οποίων οι τιμές δεν προσδιορίζονται από το κράτος, στις οποίες επίσης παρατηρούνται πολύ υψηλότερες αυξήσεις τιμών από το μέσο πληθωρισμό. Οι μεγάλες αυξήσεις τιμών στην περίπτωση αυτή σχετίζονται κατά κύριο λόγο με την εισαγωγή των χαρτονομισμάτων και κερμάτων σε Ευρώ, καθώς και με το υψηλό επίπεδο ζήτησης που επικρατεί τα τελευταία χρόνια στην εγχώρια οικονομία, που στηρίζει αυτές τις αυξήσεις τιμών.

4.2.3 Υψηλότεροι ρυθμοί ανάπτυξης και πληθωρισμός

Οι υψηλοί ρυθμοί ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας και ειδικότερα ο υψηλός ρυθμός της πιστωτικής επέκτασης (που στηρίζεται και στα μεγάλα πλεονάσματα στο λογαριασμό κεφαλαίων του εξωτερικού ισοζυγίου πληρωμών), επηρεάζουν τον εγχώριο πληθωρισμό από δύο πλευρές: Πρώτον, η αυξημένη ζήτηση, στο βαθμό που απευθύνεται σε εγχώρια διεθνώς μη εμπορεύσιμα προϊόντα ασκεί αυξητική πίεση στις τιμές αυτών των προϊόντων, ενώ στο βαθμό που απευθύνεται σε διεθνώς εμπορεύσιμα προϊόντα αυξάνει το έλλειμμα στο ισοζύγιο αγαθών και υπηρεσιών (λαμβάνοντας τις τιμές των διεθνώς εμπορεύσιμων προϊόντων ως δεδομένες-προσδιοριζόμενες στις διεθνείς αγορές). Δεύτερον, στο βαθμό που οι υψηλοί ρυθμοί ανάπτυξης οφείλονται κατά κύριο λόγο στην επίτευξη υψηλών ρυθμών αύξησης της παραγωγικότητας στους τομείς που παράγουν διεθνώς εμπορεύσιμα προϊόντα (όπως πράγματι συμβαίνει στην περίπτωση της Ελλάδος), τότε ισχύει το αποτέλεσμα Balassa-Samuelson (το οποίο περιγράφεται στη συνέχεια) που εξηγεί επίσης

ένα μέρος της διαφοράς μεταξύ του πληθωρισμού στην Ελλάδα και του μέσου πληθωρισμού στη ΖτΕ.⁶⁶

4.2.4 Η επίδραση του σχετικού ρυθμού αύξησης της παραγωγικότητας στους τομείς που παράγουν διεθνώς εμπορεύσιμα προϊόντα ή αποτέλεσμα Balassa – Samuelson

Σύμφωνα με τις μελέτες των δύο αυτών οικονομολόγων, η αύξηση της συνολικής παραγωγικότητας των συντελεστών της παραγωγής των διεθνώς εμπορεύσιμων προϊόντων σε μια χώρα αυξάνει τους εργατικούς μισθούς όχι μόνο στον τομέα των εμπορεύσιμων αλλά και σε εκείνο των μη εμπορεύσιμων (λόγω της κινητικότητας της εργασίας μεταξύ τομέων εντός της χώρας). Η αύξηση των μισθών δεν επηρεάζει τις τιμές των διεθνώς εμπορεύσιμων προϊόντων (οι οποίες προσδιορίζονται από τις συνθήκες προσφοράς και ζήτησης στις διεθνείς αγορές), ενώ αυξάνει τις τιμές των μη εμπορεύσιμων προϊόντων. Η διαδικασία αυτή αυξάνει τον εγχώριο πληθωρισμό σε σχέση με τον πληθωρισμό στις άλλες χώρες της Ζώνης του Ευρώ και αυξάνει επίσης τη σχετική τιμή των μη εμπορεύσιμων σε σχέση με τα εμπορεύσιμα προϊόντα, πράγμα που συνιστά απώλεια ανταγωνιστικότητας.

Εάν τώρα υποτεθεί ότι ο ρυθμός αύξησης της παραγωγικότητας των διεθνώς εμπορεύσιμων προϊόντων είναι υψηλότερος στις αναπτυσσόμενες οικονομίες όπως η Ελλάδα, από ότι στις άλλες αναπτυγμένες χώρες της Ζώνης του Ευρώ, αυτό μπορεί να εξηγήσει σε κάποιο βαθμό αφενός τον υψηλότερο πληθωρισμό στην Ελλάδα από ότι στις υπόλοιπες χώρες της Ζώνης του Ευρώ, και αφετέρου δικαιολογεί κάποια ανατίμηση της πραγματικής συναλλαγματικής ισοτιμίας του εγχώριου νομίσματος χωρίς αυτό να σημαίνει αναγκαστικά και απώλεια ανταγωνιστικότητας για την Ελλάδα.

Η ανταγωνιστικότητα μιας οικονομίας ανανακλάται στο δείκτη της πραγματικής σταθμισμένης συναλλαγματικής ισοτιμίας, που είναι η ονομαστική σταθμισμένη (με βάση τον όγκο των διμερών εμπορικών συναλλαγών) συναλλαγματική ισοτιμία του εγχώριου νομίσματος με εκείνα των ανταγωνιστριών χωρών, αποπληθωρισμένη με κάποιο δείκτη σχετικών τιμών (π.χ. το σχετικό ΔΤΚ) ή κόστους (π.χ. το σχετικό κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος) ανάμεσα στην Ελλάδα και σε αυτές τις χώρες. Η εκτιμώμενη για κάθε περίοδο πραγματική σταθμισμένη συναλλαγματική ισοτιμία συγκρίνεται με την αντίστοιχη

⁶⁶ Βλέπε Σκουτέλης Γιώργος, Η Ανεργία: Αίτια και Λύσεις, Εκδόσεις International Forum, Αθήνα 1996,

ισοτιμία ισορροπίας για τη χώρα, που είναι εκείνη που εξασφαλίζει ότι η οικονομία της χώρας αυτής χαρακτηρίζεται από εσωτερική και εξωτερική ισορροπία. Η διαφορά που προκύπτει είναι το λεγόμενο «έλλειμμα ή πλεόνασμα ανταγωνιστικότητας».

Βασικός παράγων στη διαμόρφωση της πραγματικής σταθμισμένης συναλλαγματικής ισοτιμίας ισορροπίας είναι ο ρυθμός αύξησης της συνολικής παραγωγικότητας στους τομείς που παράγουν διεθνώς εμπορεύσιμα προϊόντα στην εγχώρια οικονομία σε σχέση με τις ανταγωνίστριες χώρες. Όσο υψηλότερος είναι ο ρυθμός αυτός στην εγχώρια οικονομία (όπου σύμφωνα με το αποτέλεσμα Balassa-Samuelson είναι υψηλότερος στις αναπτυσσόμενες χώρες από ότι στις αναπτυγμένες) τόσο υψηλότερα διαμορφώνεται και η πραγματική σταθμισμένη συναλλαγματική ισοτιμία ισορροπίας, με συνέπεια να μειώνεται η διαφορά της από την εκτιμώμενη πραγματική ισοτιμία σε κάθε περίοδο.

Έτσι, εξαιτίας του αποτελέσματος Balassa-Samuelson, το «έλλειμμα ανταγωνιστικότητας» μπορεί να είναι χαμηλότερο από ό,τι θα ήταν αν εξεταζόταν μόνο η εκτιμώμενη κάθε φορά πραγματική σταθμισμένη συναλλαγματική ισοτιμία και δεν λαμβανόταν υπόψη η επίπτωση των υψηλότερων ρυθμών αύξησης της παραγωγικότητας στη διαμόρφωση της πραγματικής σταθμισμένης συναλλαγματικής ισοτιμίας ισορροπίας.⁶⁷

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΥ

5.1 Προβλέψεις ΟΟΣΑ για ύφεση και ανεργία

Στο 14,3% τουλάχιστον θα εκτοξευθεί η ανεργία στην Ελλάδα για ολόκληρο το 2011, όπως εκτιμά ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ). Στην ετήσια έκθεσή του για την απασχόληση, ο ΟΟΣΑ προβλέπει ότι μέχρι το τέλος του 2010 ο δείκτης της ανεργίας θα φτάσει το 12,1%, ενώ το 2011 θα «σκαρφαλώσει» στο 14,3%.

«Παρά τις ενδείξεις ανάκαμψης στις περισσότερες χώρες, παραμένει ο κίνδυνος ότι εκατομμύρια ανθρώπων θα μείνουν εκτός της αγοράς εργασίας», δήλωσε ο Γενικός

⁶⁷ Βλέπε Σκουτέλης Γιώργος, Η Ανεργία: Αίτια και Λύσεις, Εκδόσεις International Forum, Αθήνα 1996,

Γραμματέας του Οργανισμού, Ανχέλ Γκουρία, σχολιάζοντας το γεγονός ότι η ανεργία στις χώρες του ΟΟΣΑ ξεπέρασε το 8,6% το Μάιο.

Ο επικεφαλής του ΟΟΣΑ σημείωσε ότι η ταυτόχρονη μείωση της ανεργίας και ο περιορισμός των δημοσιονομικών ελλειμμάτων είναι μια δύσκολη πρόκληση, προσθέτοντας ότι θα πρέπει να αντιμετωπισθεί κατά προτεραιότητα από τις κυβερνήσεις με μια σαφή στρατηγική, καθώς τα σημερινά επίπεδα ανεργίας «δεν είναι αποδεκτά». Η ανεργία στην Ελλάδα αυξήθηκε κατά 2,2% μέσα σε δύο χρόνια. Από το 8% του Δεκεμβρίου του 2007, εκτοξεύθηκε στο 10,2% τον Δεκέμβριο του 2009.

Ταυτόχρονα, ο ΟΟΣΑ προβλέπει ότι η απασχόληση στην Ελλάδα θα μειωθεί κατά 2,5% το 2011. Η επιδείνωση της κατάστασης στον τομέα της απασχόλησης συνδέεται με τη μείωση του ΑΕΠ στην Ελλάδα, ενώ οι πραγματικές αμοιβές των εργαζομένων στον ιδιωτικό τομέα-δίχως να υπολογίζεται ο πληθωρισμός- σημείωσαν αύξηση κατά μέσο όρο 2,8% πέρυσι, αλλά φέτος προβλέπεται να μειωθούν κατά 0,8% το 2011. Η παραγωγικότητα της εργασίας εκτιμάται ότι θα υποχωρήσει περαιτέρω κατά 1% φέτος, για να παραμείνει σταθερή μέχρι το τέλος του 2011.

Σύμφωνα με την έκθεση, πρέπει να δημιουργηθούν περίπου 17 εκατομμύρια νέες θέσεις εργασίας στα κράτη-μέλη του ΟΟΣΑ, προκειμένου η απασχόληση να φθάσει στα επίπεδα που βρισκόταν προ της κρίσης.⁶⁸

5.2 Δυσοίωνες προβλέψεις για την ανεργία από την ΤΤΕ (Τράπεζα της Ελλάδος)

Οι προβλέψεις για το υπόλοιπο του τρέχοντος έτους είναι δυσοίωνες και νέο ισχυρό πλήγμα αναμένεται να δεχτούν χιλιάδες ελληνικά νοικοκυριά λόγω της εκτόξευσης της ανεργίας ίσως και στο 16,5% φέτος αλλά και λόγω των επερχόμενων περικοπών στα κοινωνικά επιδόματα και τις φοροαπαλλαγές. Το πλήγμα στην πραγματική οικονομία θα γίνει ακόμα μεγαλύτερο εάν επαληθευτούν και οι προβλέψεις του Ι. Σεμπαθάι, στελέχους της

⁶⁸ Βλέπε ΟΟΣΑ, «Δυσοίωνες προβλέψεις για την ανεργία, στο 14,3% σύμφωνα με τις εκτιμήσεις», Αθήνα, 2011, Ανάκτηση από: <http://www.atticafreepress.gr>.

Τράπεζας της Ελλάδος για εκτόξευση της ανεργίας στο 16,5% αλλά και για την αποκλιμάκωση της από το 2014 όπως προβλέπει το υπουργείο οικονομικών.

Παρά τις ανησυχητικές αυτές εκτιμήσεις ο υπουργός Οικονομικών στην τοποθέτηση του εμφανίστηκε αισιόδοξος λέγοντας ότι η ανάκαμψη έχει ήδη ξεκινήσει και τόνισε ότι ύφεση της τάξης του 6,6% που καταγράφηκε το 4ο τρίμηνο του 2010 δεν θα ξαναδούμε. Προέβλεψε μάλιστα ότι η ελληνική οικονομία θα περάσει σε αναπτυξιακούς ρυθμούς μέσα στο 2011 και επικαλέστηκε τα ελπιδοφόρα μηνύματα από την αύξηση των εξαγωγών.

Το στόχο του μνημονίου για περιορισμό της ύφεση στο 2ο εξάμηνο του 2011 και μετάβαση της ελληνικής σε ρυθμούς ανάπτυξης (1,1%) το 2012 παρουσίασε ο πρόεδρος του Συμβουλίου Εμπειρογνομόνων Γ. Ζανιάς εκτιμώντας ότι μετά από το 2012 η ελληνική οικονομία θα «τρέχει» με ετήσιο ρυθμό ανάπτυξης πάνω από 2%. Προσδιόρισε ως βασικούς στόχους την ολοκλήρωση της προσπάθειας αξιοπιστίας της χώρας μας στις αγορές, τη δημιουργία ενός νέου βιώσιμου μοντέλου ανάπτυξης που θα στηρίζεται στην εξωστρέφεια και όχι στο δανεισμό και φυσικά στη βιώσιμη διαχείριση τους χρέους μας. Ο κ. Ζανιά όμως εστίασε και στο μείζον πρόβλημα της ανεργίας, ωστόσο είπε ότι αρχίζει να αποκλιμακώνεται από το 2014.

Ο οικονομικός αναλυτής τώρα της Τράπεζας της Ελλάδος (ΤτΕ) Ι. Σαμπεθαί, επισήμανε ότι σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της ΤτΕ η ανεργία θα συνεχίζει να αυξάνεται το 2011 και θα πλησιάσει ή και θα ξεπεράσει το 15%. Ανέφερε όμως ότι εάν συνεχισθούν οι τάσεις του τελευταίου τριμήνου του 2010 όσον αφορά την εξέλιξη της ανεργίας και της απασχόλησης με βάση υπολογισμούς η ανεργία μπορεί να φθάσει και το 16,5%, εξέφρασε όμως την αισιοδοξία του ότι δε θα συμβεί αυτό.

Αναφορικά με τον πληθωρισμό εκτίμησε ότι το 2011 θα υποχωρήσει κατά μέσο όρο σε επίπεδα χαμηλότερα του 2,5%. Οι μέσες πραγματικές αποδοχές θα μειωθούν το 2011 κατά 5%, από 9% που μειώθηκαν το 2010 ενώ θα σταθεροποιηθούν από το 2012.»⁶⁹

⁶⁹ Βλέπε Ι.Σαμπεθαί και Γ. Ζανιάς, «Δυσοίωνες προβλέψεις για την ανεργία από την Ττε», Απρίλιος, 2011, Ανάκτηση από: <http://www.newsblog.gr/index.php/53595/efialtikes-problexeis-nergia>.

5.3 Προβλέψεις για την ανεργία από τον επιστημονικό διευθυντή του Ινστιτούτου Εργασίας ΓΣΕΕ και ΑΔΕΔΥ

Εφιαλτικές προβλέψεις για την ανεργία έκανε ο επιστημονικός διευθυντής του Ινστιτούτου Εργασίας ΓΣΕΕ και ΑΔΕΔΥ, Σάββας Ρομπόλης. Όπως ανέφερε μιλώντας σε επιτροπή της Βουλής, η επίσημη ανεργία από στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας και του ΟΑΕΔ έφτασε το 2010 στο 15%, που αντιστοιχεί περίπου σε 730.000 άνεργους και εκτιμάται ότι θα αυξηθεί το 2012 στο 20-22%, δηλαδή θα ξεπεράσει το 1.200.000 άνεργους. «Θα περάσει το 2020 για να φτάσουμε στα επίπεδα ανεργίας του 2008», πρόσθεσε.

«Με τις υφιστάμενες πολιτικές απασχόλησης δεν έχουμε απόδοση σε αυτό που επιδιώκουμε, δηλαδή τη μείωση της ανεργίας», ανέφερε ο Σ. Ρομπόλης και επισήμανε: «Μελέτη του Αστεροσκοπείου και του Πανεπιστημίου Αθηνών για την πράσινη οικονομία δίνει ένα περιορισμένο αριθμό, νέων θέσεων εργασίας υψηλής εξειδίκευσης που δεν ξεπερνά τις 97.600».

Ο πρόεδρος της ΑΔΕΔΥ, **Σπύρος Παπασπύρου**, δήλωσε ότι σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat το 21% του πληθυσμού στην Ελλάδα είναι σε συνθήκες φτώχειας και διευκρίνισε ότι από την κατάσταση που επικρατεί αναμένεται να πληγούν περισσότερο τα άτομα ηλικίας 16-24 και άνω των 65 ετών.⁷⁰

5.4 Προβλέψεις από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Το 2010 αποδείχθηκε εξαιρετικά δυσχερές για την Ελληνική οικονομία. Η χώρα κατέγραψε ύφεση της τάξης του 4%, πληθωρισμό 5% και ποσοστό ανεργίας που ξεπέρασε το 12%. Την ίδια στιγμή σημειώθηκε μείωση των μέσων πραγματικών αποδοχών κατά 17% στο δημόσιο τομέα και κατά 8% στο σύνολο της οικονομίας και έπεται συνέχεια με μεγάλες ανατροπές στις εργασιακές σχέσεις και περαιτέρω μειώσεις σε μισθούς και εισοδήματα. Υπό αυτές τις συνθήκες, μπορούμε να ελπίζουμε ότι η χώρα θα επανέλθει σύντομα σε θετικούς ρυθμούς ανάπτυξης;

⁷⁰ Βλέπε Σάββας Ρομπόλης, «Εφιαλτικές προβλέψεις για την ανεργία έκανε ο επιστημονικός διευθυντής του Ινστιτούτου Εργασίας ΓΣΕΕ και ΑΔΕΔΥ», Μάρτιος, 2011, Ανάκτηση από: <http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=262583>

Οι προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κάνουν λόγο για ύφεση της τάξης του 3% για το 2011 και επιστροφή σε αναμική ανάπτυξη της τάξης του 1% από το 2012 και μετά. Η ανεργία εκτιμάται ότι θα προσεγγίσει το 15% στο τέλος του 2012 προτού αρχίσει να μειώνεται με εξαιρετικά βραδείς ρυθμούς από το 2013 και μετά. Κατά τη γνώμη μας οι παραπάνω προβλέψεις της ανεργίας είναι μάλλον αισιόδοξες καθώς αγνοούν τη δυσκολία που αντιμετωπίζουν οι Έλληνες στην εξεύρεση εργασίας. Σύμφωνα με στοιχεία της *Eurostat*, το ποσοστό ανεργίας των Ελλήνων τρία χρόνια μετά την αποφοίτηση τους από το Πανεπιστήμιο ξεπερνά το 30%, τη στιγμή που άλλες χώρες της περιφέρειας όπως η Ισπανία και η Πορτογαλία εμφανίζουν ποσοστά της τάξης του 19%.

Παρά τις παραπάνω δυσοίωνες προβλέψεις, πιστεύουμε ότι η Ελλάδα έχει τη δυνατότητα να ανακάμψει με γρήγορους ρυθμούς. Δύο λόγοι συνηγορούν σε αυτό.

Πρώτον, σύμφωνα με στοιχεία της *World Bank*, η παραοικονομία στην Ελλάδα πλησιάζει το 30% του ΑΕΠ, σημειώνοντας τη δεύτερη χειρότερη επίδοση μετά το Μεξικό. Γίνεται επομένως φανερό ότι προτεραιότητα του οικονομικού επιτελείου για το 2011 θα πρέπει να καταστεί η αντιμετώπιση του παραπάνω προβλήματος κάτι το οποίο θα αυξήσει τα κρατικά φορολογικά έσοδα και θα διευκολύνει την επίτευξη των δημοσιονομικών στόχων της.

Δεύτερον, επιστημονικές μελέτες εκτιμούν ότι η μείωση του ασφάλιστρου κινδύνου (*risk premium*) της Ελλάδας κατά 100 τιμές βάσεις είναι ικανή να αυξήσει το Ελληνικό ΑΕΠ κατά περίπου 1,5% εντός του ιδίου έτους. Η παραπάνω μείωση θα λειτουργήσει ως δείκτης αύξησης της εμπιστοσύνης στην Ελληνική οικονομία η οποία αφενός θα βοηθήσει τις Ελληνικές τράπεζες να δανειστούν με χαμηλότερους όρους, μετακυλώντας επομένως το χαμηλότερο κόστος στα καταναλωτικά και επενδυτικά δάνεια και αυξάνοντας κατά συνέπεια την εγχώρια ρευστότητα, και αφετέρου θα βοηθήσει το Ελληνικό κράτος να κάνει ανανέωση ληγόντων δανείων με περισσότερο ευνοϊκούς όρους. Εκτιμούμε ότι τα δυσάρεστα οικονομικά μέτρα τα οποία προωθεί αυτές τις ημέρες η κυβέρνηση έχουν τη δυνατότητα να λάβουν ψήφο εμπιστοσύνης από τις διεθνείς αγορές οδηγώντας σε μεγάλη πτώση του κόστους δανεισμού και επιταχύνοντας την οικονομική ανάκαμψη.⁷¹

⁷¹ Βλέπε Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Προβλέψεις από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή», 7 Μαΐου 2011, Ανάκτηση από: <http://www.tovima.gr/finance/article/?aid=370323>

5.5 Ενδιάμεσες προβλέψεις για τον πληθωρισμό από την Ευρωπαϊκή Ένωση

Η οικονομική ανάκαμψη στην Ευρωπαϊκή Ένωση συνεχίζεται. Για το 2011 προβλέπεται αύξηση του ΑΕΠ κατά 1,8% στην ΕΕ και κατά 1,6% στην ευρωζώνη. Οι προβλέψεις είναι ελαφρώς αναθεωρημένες προς τα πάνω χάρη στις καλύτερες προοπτικές της παγκόσμιας οικονομίας και τη βελτίωση της επιχειρηματικής εμπιστοσύνης. Αναθεωρημένες προς τα πάνω είναι και οι προβλέψεις για τον πληθωρισμό το 2011, λόγω αύξησης των τιμών της ενέργειας και των πρώτων υλών: 2,5% στην ΕΕ και 2,2% στην ευρωζώνη.

Ο Επίτροπος οικονομικών και νομισματικών υποθέσεων της ΕΕ, Olli Rehn δήλωσε: «Υστερα από μία επιβράδυνση της ανάπτυξης κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2010, η ανάκαμψη αναμένεται να κερδίσει έδαφος κατά το 2011. Μολονότι η ανάκαμψη θα εξακολουθήσει να στηρίζεται από τις εξαγωγές, αναμένεται επανεξισορρόπηση της ανάπτυξης προς την κατεύθυνση της εγχώριας ζήτησης, κάτι που θα οδηγήσει σε πιο βιώσιμη ανάπτυξη. Εντούτοις η ανάκαμψη παραμένει άνιση και πολλά κράτη μέλη διέρχονται δύσκολη περίοδο προσαρμογής. Επιπλέον, παρά την πρόσφατη σχετική νηνεμία που επικρατεί στις αγορές, η κατάσταση δεν έχει εξομαλυνθεί πλήρως».

Η αναθεώρηση των προβλέψεων προς τα πάνω βασίζεται σε επικαιροποιημένες προβλέψεις για τη Γαλλία, τη Γερμανία, την Ιταλία, τις Κάτω Χώρες, την Πολωνία, την Ισπανία και το Ηνωμένο Βασίλειο, χώρες στις οποίες αναλογεί περίπου το 80% του ΑΕΠ της ΕΕ. Τα στοιχεία δείχνουν άνιση εξέλιξη στα διάφορα κράτη μέλη: ατμομηχανή της ανάπτυξης είναι η Γερμανία με εκτίμηση για αύξηση του ΑΕΠ κατά 2,4%, ακολουθούμενη από τη Γαλλία με 1,7%. Εκτός ευρωζώνης προβλέπεται αύξηση 4,1% για την Πολωνία και 2% για τη Μεγάλη Βρετανία.

Σημειωτέον ότι, ενώ διατηρείται ο υψηλός βαθμός αβεβαιότητας, οι κίνδυνοι για τις προοπτικές οικονομικής ανάπτυξης της ΕΕ για το 2011 φαίνονται σε γενικές γραμμές ισορροπημένοι. Από την πλευρά των θετικών εξελίξεων, η σταθερότητα της παγκόσμιας ανάπτυξης και η διάχυση της αναθέρμανσης της οικονομικής δραστηριότητας της Γερμανίας σε άλλα κράτη μέλη, ενδέχεται να υλοποιηθούν σε μεγαλύτερη έκταση απ' ό,τι είχε προβλεφθεί. Από την πλευρά των αρνητικών εξελίξεων, δεν είναι δυνατόν να αποκλειστεί νέα ένταση στις αγορές, ενώ η δημοσιονομική εξυγίανση μπορεί να επιβαρύνει την εγχώρια ζήτηση στις αντίστοιχες χώρες περισσότερο απ' ό,τι είχε προβλεφθεί. Όσον αφορά την

πορεία του πληθωρισμού, οι κίνδυνοι είναι κάπως αυξημένοι λόγω των πολιτικών εξελίξεων στη Μέση ανατολή και τη βόρεια Αφρική.⁷²

5.6 Προβλέψεις για τον πληθωρισμό από την Τράπεζα Πειραιώς

Στις 15/4/2011 παρουσιάστηκαν οι βασικές αρχές του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής, με στόχο τη μείωση του ελλείμματος κοντά στο 1% του ΑΕΠ το 2015 και την αποκλιμάκωση του χρέους μετά το 2012. Το σύνολό των παρεμβάσεων την περίοδο 2012-2015 υπολογίζεται στα €23 δισεκ. και συνδέεται κατά 2/3 με μείωση των δαπανών και κατά 1/3 με τα έσοδα. Επίσης στο πρόγραμμα περιλαμβάνονται παρεμβάσεις ύψους €3 δισεκ για τη διασφάλιση των δημοσιονομικών στόχων του 2011. Παράλληλα, στις 18/4 δημοσιεύτηκε η έκθεση της ΤτΕ όπου αναγνωρίζεται ότι η εφαρμογή του προγράμματος οικονομικής πολιτικής απέτρεψε την χρεοκοπία αλλά και ότι η πραγματική οικονομία εξελίχθηκε δυσμενέστερα από ότι αρχικά αναμενόταν. Για το 2011 εκτιμάται μείωση του ΑΕΠ κατά 3%, χωρίς όμως να αποκλείεται και το ενδεχόμενο μεγαλύτερης πτώσης, μείωση στο έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών σε κάτω του 9% του ΑΕΠ, πληθωρισμός στο 3,25%, ποσοστό ανεργίας άνω του 15% και αρνητικός ρυθμός πιστωτικής επέκτασης.

Οι προβλέψεις για τα βασικά μεγέθη της οικονομίας **για το 2011** σύμφωνα με την έκθεση της Τράπεζας της Ελλάδος συνοψίζονται στα εξής:

- Το **ΑΕΠ** προβλέπεται ότι θα μειωθεί κατά 3% χωρίς να μπορεί να αποκλειστεί και κατά τι μεγαλύτερη πτώση.
- Κύρια θετική εξέλιξη του 2011 θα αποτελέσει η ενίσχυση των εξαγωγών. Την εξέλιξη αυτή θα στηρίξει η αύξηση της εξωτερικής ζήτησης και η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας μέσω της μείωσης του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος. Επίσης τις εξαγωγές αναμένεται να ευνοήσουν και παράγοντες που συνδέονται με τη διεθνή ανταγωνιστικότητα των ελληνικών προϊόντων, όπως το ενδεχόμενο να πραγματοποιηθούν ξένες άμεσες επενδύσεις, εξέλιξη που συνεπάγεται μεταφορά τεχνολογίας και βελτίωση της παραγωγικότητας.
- Το **έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών** θα περιοριστεί κάτω του 9% του ΑΕΠ, παρά την άνοδο της τιμής πετρελαίου και της πληρωμής τόκων. Η εκτίμηση αυτή στηρίζεται στην πρόβλεψη για ανάκαμψη των εξαγωγών αλλά και των

⁷² Βλέπε από την Ευρωπαϊκή Ένωση, «Ενδιάμεσες προβλέψεις για τον πληθωρισμό από την Ευρωπαϊκή Ένωση», 2 Μάρτιου 2011, Ανάκτηση από:
http://ec.europa.eu/ellada/news/news/20110302oik_provpseis_el.htm

τουριστικών εισπράξεων, ενώ θα συνεχίσουν να μειώνονται οι εισαγωγές καταναλωτικών αγαθών.

- Ο **πληθωρισμός** αναμένεται να υποχωρήσει σημαντικά παρά την άνοδο των τιμών πετρελαίου αλλά ενδέχεται να φτάσει το 3,25%. Ο δομικός πληθωρισμός αναμένεται κάτω από 1,5% ενώ χωρίς την επίπτωση των αυξήσεων σε έμμεσους φόρους θα κινηθεί κάτω του 1%. Προς την κατεύθυνση αυτή θα συμβάλει η σταδιακή εξασθένιση της επίπτωση από αύξηση των έμμεσών φόρων, η μείωση της ζήτησης, η πτώση του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος και η ενίσχυση τους ανταγωνισμού στις αγορές με την εφαρμογή των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων. Οι μέσες ονομαστικές αποδοχές των μισθωτών εκτιμάται να μειωθούν 2,7%.
- Το **ποσοστό ανεργίας** θα συνεχίσει να αυξάνεται και μπορεί να υπερβεί το 15%.
- Ο **ετήσιος ρυθμός πιστωτικής επέκτασης** προς τον ιδιωτικό τομέα, που ήδη ήταν αρνητικός τους δύο πρώτους μήνες του έτους, αναμένεται να παραμείνει σε αρνητικά επίπεδα καθ' όλη τη διάρκεια του 2011. Οι παράγοντες εκτιμάται ότι συνδέονται τόσο με τη ζήτηση όσο και με την προσφορά δανείων.

Ιδιαίτερα για τον τραπεζικό κλάδο, κρίνεται αναγκαία η επέκταση των μέτρων στήριξης, παραμένει όμως αναγκαίο να βρεθούν εναλλακτικές πηγές άντλησης κεφαλαίων. Τέλος, η επιδείνωση της χρηματοοικονομικής κατάστασης των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών, οδήγησε σε άνοδο του ποσοστού των δανείων σε καθυστέρηση το Δεκ.10': 10,4% (Σεπ.10': 10,0%, Δεκ.09': 7,7%), τάση που εκτιμάται ότι θα συνεχιστεί και το 2011.⁷³

5.7 Προβλέψεις ΔΝΤ για την εξέλιξη του ελληνικού χρέους

Εφιαλτικά σενάρια για το δημόσιο χρέος της Ελλάδας επεξεργάζεται το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, συντηρώντας έτσι τη λύση της αναδιάρθρωσης του χρέους. Το ΔΝΤ στην τελευταία έκθεσή του, που εκδόθηκε τις πρώτες πρωινές ώρες του Σαββάτου με αφορμή την έγκριση της τρίτης δόσης του δανείου, προβλέπει ότι το χρέος της χώρας μπορεί να φτάσει ακόμη και το 192% του ΑΕΠ το 2014.

⁷³ Βλέπε από την Τράπεζα Πειραιώς, «Προβλέψεις για τον πληθωρισμό το 2013», Απρίλιος, 2011, Ανάκτηση από: http://www.piraeusbank.com/Documents/internet/Economic_Research/15nthimero/2011/Apri_1st.pdf.

Με τον τρόπο, όμως, αυτό όμως το ΔΝΤ στην ουσία ρίχνει νερό στο μύλο των κερδοσκοπών εκείνων που ποντάρουν στην ελεγχόμενη χρεοκοπία και τροφοδοτεί το κλίμα δυσπιστίας που επικρατεί στις διεθνείς αγορές εις βάρος της χώρας.

Βέβαια η κατάσταση είναι οριακή, ακόμη και αν τα πράγματα εξελιχθούν όπως προβλέπει το βασικό σενάριο εργασίας που έχουν εκπονήσει οι δανειστές μας (Ε.Ε. και ΔΝΤ) καθώς το 2013 η χώρα θα εξέλθει του Μνημονίου με δημόσιο χρέος, το οποίο θ' αντιστοιχεί στο 158% του ΑΕΠ, ενώ η αποκλιμάκωσή του θα ξεκινήσει από το 2014.

Οι επιτελείς του ΔΝΤ έχουν αντιληφθεί ότι υπό τις συνθήκες αυτές η χώρα δεν θα μπορεί ν' αντεπεξέλθει. Για το λόγο αυτό τόσο ο γενικός διευθυντής Ντ. Στρος Καν, αλλά και ένας εκ των συντακτών της έκθεσης, ο Μπολ Τόμσεν, έχουν ήδη αρχίσει τις διαβουλεύσεις προκειμένου να πετύχουν την επιμήκυνση του χρόνου αποπληρωμής των περίπου 30 δισ. ευρώ που θα χορηγήσει το ΔΝΤ στην Ελλάδα. Ως γνωστόν τα υπόλοιπα 80 δισ. ευρώ είναι τα δάνεια από την Ε.Ε., για τα οποία όμως θα κληθούν να αποφασίσουν τα εθνικά κοινοβούλια.

Ακόμη και στο πιο ευνοϊκό σενάριο, αν δηλαδή η οικονομία ανταποκριθεί στη θεραπεία-σοκ και αρχίσει η ανάκαμψη από το 2012 με ρυθμούς υψηλότερους κατά 1% το χρόνο απ' αυτούς που προβλέπει το Μνημόνιο, η σταθεροποίηση του χρέους θα ξεκινήσει από το 2014.

Το σενάριο αυτό, το οποίο όμως δεν φαίνεται και τόσο ρεαλιστικό με δεδομένη τη βαθιά ύφεση στην οποία έχει περιέλθει η οικονομία, προϋποθέτει ότι το 2011 το ΑΕΠ δεν θα συρρικνωθεί κατά 3% αλλά κατά 2%, και το 2012 η ανάπτυξη θα τρέξει με ρυθμό 2,1% (αντί του 1,1% που προβλέπεται στο βασικό σενάριο).

Με αυτές τις παραδοχές το 2013 το Δημόσιο Χρέος θα έχει φθάσει το 147%. Στο διαμετρικά αντίθετο σενάριο, εκείνο δηλαδή που προβλέπει ότι το ΑΕΠ θα μειώνεται περαιτέρω κατά 1% ετησίως, την ίδια χρόνια το χρέος θα έχει φθάσει το 169%. Αν μάλιστα η χώρα εισέλθει σε φάση αποπληθωρισμού, σενάριο το οποίο όμως δεν επαληθεύεται καθώς ο πληθωρισμός παρά την ύφεση συνεχίζει να καλπάζει, τότε το χρέος το 2013 θα φθάσει το 175% του ΑΕΠ.⁷⁴

⁷⁴ Βλέπε Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, «Προβλέψεις ΔΝΤ για την εξέλιξη του ελληνικού χρέους», Απρίλιος, 2011, Ανάκτηση από: <http://tvxs.gr/news/%>

5.8 Προβλέψεις από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα

5.8.1 Μακροοικονομικές προβολές εμπειρογνομόνων της ΕΚΤ για τη ζώνη του Ευρώ

Οι εμπειρογνώμονες της ΕΚΤ κατάρτισαν προβολές για τις μακροοικονομικές εξελίξεις στη ζώνη του ευρώ, με βάση τα στοιχεία που ήταν διαθέσιμα έως τις 18 Φεβρουαρίου 2011. Ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης του πραγματικού ΑΕΠ θα διαμορφωθεί, σύμφωνα με τις προβολές, μεταξύ 1,3% και 2,1% το 2011, και μεταξύ 0,8% και 2,8% το 2012. Ο πληθωρισμός αναμένεται ότι θα διαμορφωθεί, βάσει των προβολών, μεταξύ 2,0% και 2,6% το 2011 και μεταξύ 1,0% και 2,4% το 2012.

5.8.2 Τεχνικές υποθέσεις όσον αφορά τα επιτόκια, τις συναλλαγματικές ισοτιμίες, τις τιμές των βασικών εμπορευμάτων και τις δημοσιονομικές πολιτικές

Οι τεχνικές υποθέσεις που αφορούν τα επιτόκια, καθώς και τις τιμές των ενεργειακών και των μη ενεργειακών βασικών εμπορευμάτων βασίζονται στις προσδοκίες της αγοράς σύμφωνα με στοιχεία έως και τις 10 Φεβρουαρίου 2011. Η υπόθεση που αφορά τα βραχυπρόθεσμα επιτόκια έχει καθαρά τεχνικό χαρακτήρα. Τα βραχυπρόθεσμα επιτόκια μετρούνται βάσει του EURIBOR τριών μηνών, ενώ οι προσδοκίες της αγοράς εξάγονται από τα επιτόκια των συμβολαίων μελλοντικής εκπλήρωσης. Σύμφωνα με αυτήν τη μεθοδολογία, το μέσο επίπεδο των βραχυπρόθεσμων επιτοκίων συνολικά εκτιμάται σε 1,5% για το 2011 και 2,4% για το 2012. Οι τεχνικές υποθέσεις που αφορούν τις ονομαστικές αποδόσεις των 10ετών ομολόγων του Δημοσίου στη ζώνη του ευρώ προκύπτουν επίσης από τις προσδοκίες της αγοράς και υποδηλώνουν μέσο επίπεδο 4,5% το 2011 και 4,9% το 2012.

Όσον αφορά τις συνθήκες χρηματοδότησης, στο βασικό σενάριο των προβολών διατυπώνεται η υπόθεση ότι στη διάρκεια του χρονικού ορίζοντα προβολής θα μειωθούν ελαφρώς οι διαφορές των επιτοκίων χορηγήσεων των τραπεζών σε σχέση με τα βραχυπρόθεσμα επιτόκια.

Όσον αφορά τις διαφορές σε σχέση με τα μακροπρόθεσμα επιτόκια, διατυπώνεται η υπόθεση ότι αυτές θα αυξηθούν σταδιακά, μετά την έντονη μείωση που κατέγραψαν το τελευταίο τρίμηνο του 2010 και θα επανέλθουν στο ιστορικό μέσο επίπεδό τους στο τέλος του χρονικού ορίζοντα προβολής.

Διατυπώνεται επίσης η υπόθεση ότι οι συνθήκες προσφοράς πιστώσεων θα εξομαλυνθούν περαιτέρω, αλλά θα συνεχίσουν να επηρεάζουν ελαφρώς αρνητικά την οικονομική δραστηριότητα στη διάρκεια του χρονικού ορίζοντα προβολής. Όσον αφορά τις τιμές των βασικών εμπορευμάτων, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις για τις μελλοντικές εξελίξεις των τιμών που προκύπτουν από τις τιμές των συμβολαίων μελλοντικής εκπλήρωσης κατά το διάστημα δύο εβδομάδων που έληξε στις 10 Φεβρουαρίου 2011, οι τιμές του αργού πετρελαίου τύπου Brent ανά βαρέλι αναμένεται, βάσει των υποθέσεων, να διαμορφωθούν κατά μέσο όρο στα 101,3 δολάρια ΗΠΑ το 2011 και στα 102,4 δολάρια ΗΠΑ το 2012. Οι τιμές των μη ενεργειακών βασικών εμπορευμάτων σε δολάρια ΗΠΑ εκτιμάται ότι θα αυξηθούν σημαντικά, κατά 27,5% το 2011 και κατά 1,0% το 2012.⁷⁵

Βάσει των υποθέσεων, οι διμερείς συναλλαγματικές ισοτιμίες θα παραμείνουν αμετάβλητες στον χρονικό ορίζοντα προβολής, στα μέσα επίπεδα που επικρατούσαν το διάστημα δύο εβδομάδων που έληξε στις 10 Φεβρουαρίου 2011. Αυτό συνεπάγεται ότι η συναλλαγματική ισοτιμία δολαρίου ΗΠΑ/ευρώ θα διαμορφωθεί σε 1,37 σε όλη τη διάρκεια του χρονικού ορίζοντα προβολής και ότι η σταθμισμένη συναλλαγματική ισοτιμία του ευρώ θα υποτιμηθεί, κατά μέσο όρο, κατά 1,1% το 2011 και θα ανατιμηθεί κατά 0,1% το 2012.

Οι υποθέσεις για τη δημοσιονομική πολιτική βασίζονται στα εθνικά σχέδια προϋπολογισμών σε κάθε χώρα της ζώνης του ευρώ, τα οποία ήταν διαθέσιμα στις 11 Φεβρουαρίου 2011. Περιλαμβάνουν όλα τα μέτρα πολιτικής που έχουν ήδη εγκριθεί από τα εθνικά κοινοβούλια ή έχουν προσδιοριστεί με επαρκείς λεπτομέρειες από τις κυβερνήσεις και πιθανότατα θα εγκριθούν νομοθετικά.

5.8.3 Υποθέσεις όσον αφορά το διεθνές περιβάλλον

Η ανάπτυξη της παγκόσμιας οικονομίας παρουσίασε νέα δυναμική στην αλλαγή του έτους, υποβοηθούμενη από τη γενικότερη βελτίωση των παγκόσμιων χρηματοπιστωτικών συνθηκών. Οι βραχυπρόθεσμες προοπτικές για την οικονομική δραστηριότητα υποβοηθούνται επίσης από τα νέα δημοσιονομικά μέτρα των ΗΠΑ για την τόνωση της οικονομίας. Ωστόσο, η κυκλική θέση της οικονομίας εξακολουθεί να είναι ανομοιόμορφη στις επιμέρους χώρες. Στις σημαντικότερες προηγμένες οικονομίες, οι μεσοπρόθεσμες προοπτικές για την ανάπτυξη παραμένουν μάλλον συγκρατημένες, ιδίως σε οικονομίες όπου είναι αναγκαία η συνέχιση της εξυγίανσης των ισολογισμών. Επιπλέον, η εκτεταμένη υποτονικότητα των αγορών κατοικιών και τα διαρκώς υψηλά ποσοστά ανεργίας αναμένεται να επιδεινώσουν τις προοπτικές για την

⁷⁵ Βλέπε Ευρωσυστήμα, «Προβλέψεις από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα», Μάρτιος, 2011, Ανάκτηση από: <http://www.ecb.int>

ιδιωτική κατανάλωση σε αυτές τις οικονομίες μεσοπρόθεσμα. Αντιθέτως, ισχυροί ρυθμοί ανάπτυξης και αυξανόμενες πληθωριστικές πιέσεις αναμένεται να επικρατήσουν σε κάποιες αναδυόμενες οικονομίες. Το παγκόσμιο πραγματικό ΑΕΠ εκτός της ζώνης του ευρώ θα αυξηθεί, σύμφωνα με τις υποθέσεις, κατά μέσο όρο, κατά 4,7% το 2011 και 4,6% το 2012. Αντανακλώντας τη σημαντική ανάκαμψη του παγκόσμιου εμπορίου, ο ρυθμός αύξησης της ζήτησης εξαγωγών της ζώνης του ευρώ αναμένεται, σύμφωνα με τις υποθέσεις, να διαμορφωθεί σε 7,9% το 2011 και σε 7,6% το 2012. Αυτοί οι ρυθμοί αύξησης είναι κατά τι υψηλότεροι από τους μέσους ρυθμούς που καταγράφηκαν τη δεκαετία που προηγήθηκε της χρηματοπιστωτικής κρίσης.

5.8.4 Προβολές για την αύξηση του πραγματικού ΑΕΠ

Το πραγματικό ΑΕΠ στη ζώνη του ευρώ αυξήθηκε κατά 0,3% το τέταρτο τρίμηνο του 2010, στο ίδιο επίπεδο με το προηγούμενο τρίμηνο. Όσον αφορά τις μελλοντικές εξελίξεις, η οικονομική ανάκαμψη αναμένεται, βάσει των προβολών, να συνεχιστεί, με την εγχώρια ζήτηση να αναλαμβάνει ολοένα και περισσότερο τη σκυτάλη από τις εξαγωγές ως ο κύριος προωθητικός παράγοντας. Αυτή η επανεξισορρόπηση αντανακλά τις επιδράσεις από παλαιότερα μέτρα νομισματικής πολιτικής, καθώς και τις σημαντικές προσπάθειες για την αποκατάσταση της λειτουργίας του χρηματοπιστωτικού συστήματος.

Ωστόσο, η ανάγκη εξυγίανσης των ισολογισμών σε διάφορους τομείς, καθώς και οι προσπάθειες δημοσιονομικής προσαρμογής με στόχο την αποκατάσταση της εμπιστοσύνης στη μεσοπρόθεσμη βιωσιμότητα των δημόσιων οικονομικών –όπως αναμένεται βάσει των προβολών – προβλέπεται να επηρεάσουν αρνητικά τις προοπτικές για την ανάπτυξη στη ζώνη του ευρώ. Σε ετήσια βάση, έπειτα από ρυθμό αύξησης 1,7% το 2010, το πραγματικό ΑΕΠ αναμένεται να αυξηθεί με ρυθμό μεταξύ 1,3% και 2,1% το 2011 και μεταξύ 0,8% και 2,8% το 2012. Καθώς ο ετήσιος δυνητικός ρυθμός ανάπτυξης αναμένεται, βάσει των προβολών, να είναι σημαντικά χαμηλότερος από τους αντίστοιχους ρυθμούς που καταγράφονταν πριν από την κρίση, αναμένεται ότι το παραγωγικό κενό θα μειωθεί στη διάρκεια του χρονικού ορίζοντα προβολής.⁷⁶

⁷⁶ Βλέπε Ευρωσυστήμα, «Προβλέψεις από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα», Μάρτιος, 2011, Ανάκτηση από: <http://www.ecb.int> όπ.π.

Πίνακας Α Μακροοικονομικές προβολές για την ζώνη του Ευρώ

(μέσες ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές) 1), 2)

	2010	2011	2012
ΕνΔΤΚ	1,6	2,0 - 2,6	1,0 - 2,4
Πραγματικό ΑΕΠ	1,7	1,3 - 2,1	0,8 – 2,8
Ιδιωτική κατανάλωση	0,7	0,6 - 1,4	0,4 – 2,2
Δημοσία κατανάλωση	0,8	-0,3 – 0,5	-0,5 – 0,9
Ακαθάριστες επενδύσεις πάγιου κεφαλαίου	-0,8	0,4 - 3,4	0,7 – 5,5
Εξαγωγές(αγαθά και υπηρεσίες)	10,9	4,9 – 9,5	3,0 – 9,2
Εισαγωγές (αγαθά και υπηρεσίες)	9,0	3,5 – 7,7	2,8 – 8,4

Πηγή: Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα

1) Οι προβολές για το πραγματικό ΑΕΠ και τις συνιστώσες του βασίζονται σε στοιχεία διορθωμένα ως προς τον αριθμό των εργάσιμων ημερών. Οι προβολές για τις εξαγωγές και τις εισαγωγές περιλαμβάνουν και τις εμπορικές συναλλαγές μεταξύ χωρών της ζώνης του ευρώ.

2) Τα στοιχεία αναφέρονται στη ζώνη του ευρώ συμπεριλαμβανομένης της Εσθονίας, εκτός από τα στοιχεία για τον ΕνΔΤΚ το 2010. Οι μέσες ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές για τον ΕνΔΤΚ το 2011 βασίζονται στη σύνθεση της ζώνης του ευρώ όπως είχε το 2010 στην οποία περιλαμβάνεται ήδη η Εσθονία.

5.8.5 Προβολές για τις τιμές και το κόστος

Σύμφωνα με την προκαταρκτική εκτίμηση της Eurostat, ο ετήσιος πληθωρισμός (βάσει του ΕνΔΤΚ) της ζώνης του ευρώ ήταν 2,4% τον Φεβρουάριο του 2011. Ο συνολικός πληθωρισμός (βάσει του ΕνΔΤΚ) αναμένεται, βάσει των προβολών, να παραμείνει άνω του 2% μέχρι το τέλος του 2011, κυρίως λόγω των πρόσφατων έντονων αυξήσεων των τιμών της ενέργειας και των τροφίμων. Στη συνέχεια, με βάση τις σημερινές τιμές των συμβολαίων μελλοντικής εκπλήρωσης επί των βασικών εμπορευμάτων, οι αυξήσεις των τιμών των εισαγομένων αναμένεται, σύμφωνα με τις προβολές, να μετριαστούν. Αντιθέτως, οι εγχώριες πιέσεις στις τιμές αναμένεται να ενταθούν ελαφρώς, αντανακλώντας τη σταδιακή βελτίωση της δραστηριότητας και τη μεγαλύτερη αύξηση των μισθών, γεγονός που θα οδηγήσει σε σταδιακή αύξηση του πληθωρισμού (βάσει του ΕνΔΤΚ) εκτός των τροφίμων και της ενέργειας στη διάρκεια του χρονικού ορίζοντα προβολής.

Συνολικά, ο μέσος ετήσιος μετρούμενος πληθωρισμός αναμένεται, βάσει των προβολών, να διαμορφωθεί μεταξύ 2,0% και 2,6% το 2011 και μεταξύ 1,0% και 2,4% το 2012. Η αύξηση της μισθολογικής δαπάνης ανά μισθωτό στη ζώνη του ευρώ αναμένεται, βάσει των προβολών, να επιταχυνθεί τα επόμενα δύο χρόνια, παράλληλα με τη σταδιακή βελτίωση των συνθηκών στις αγορές εργασίας.

Ωστόσο, η πραγματική μισθολογική δαπάνη ανά μισθωτό αναμένεται να επιβραδυνθεί κατά τι το 2011, λόγω της ανόδου του πληθωρισμού, και να γίνει ελαφρώς θετική το 2012. Καθώς ο ρυθμός αύξησης της παραγωγικότητας αναμένεται, βάσει των προβολών, να μετριαστεί τα επόμενα δύο χρόνια, το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος, το οποίο κατέγραψε κυκλική μείωση το 2010, αναμένεται να ανακάμψει το 2011 και να αυξηθεί με ταχύτερο ρυθμό το 2012. Αυτό με τη σειρά του αναμένεται, βάσει των προβολών, να περιορίσει τις αυξήσεις στα περιθώρια κέρδους που ανέκαμψαν σημαντικά το 2010.

5.8.6 Σύγκριση με τις προβολές Δεκεμβρίου 2010

Σε σύγκριση με τις μακροοικονομικές προβολές των εμπειρογνομόνων του Ευρωσυστήματος που δημοσιεύθηκαν στο Μηνιαίο Δελτίο του Δεκεμβρίου 2010, τα κάτω όρια των διαστημάτων των προβολών για την αύξηση του πραγματικού ΑΕΠ το 2011 και το 2012 έχουν αναθεωρηθεί προς τα άνω, αντανακλώντας την εντονότερη παγκόσμια οικονομική ανάπτυξη και την αύξηση, βάσει των προβολών, των εξαγωγών της ζώνης του ευρώ, καθώς και τις ευνοϊκότερες προοπτικές για την εγχώρια ζήτηση, όπως υποδηλώνεται από την

ενισχυμένη εμπιστοσύνη. Σε ό,τι αφορά τον πληθωρισμό (βάσει του ΕνΔΤΚ), τα διαστήματα για το 2011 και το 2012 έχουν αναθεωρηθεί προς τα άνω σε σχέση με τις προβολές του Δεκεμβρίου 2010, κυρίως λόγω της εντονότερης από ό,τι αναμενόταν ανόδου των τιμών της ενέργειας και των τροφίμων.⁷⁷

Πίνακας β Σύγκριση με τις προβολές Δεκεμβρίου 2010

(μέσες ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές)

	2010	2011	2012
Πραγματικό ΑΕΠ – Δεκέμβριος 2010	1,6 – 1,8	0,7 – 2,1	0,6 – 2,8
Πραγματικό ΑΕΠ – Μάρτιος 2011	1,7	1,3 – 2,1	0,8 – 2,8
ΕνΔΤΚ - Δεκέμβριος 2010	1,5 – 1,7	1,3 – 2,3	0,7 – 2,3
ΕνΔΤΚ – Μάρτιος 2011	1,6	2,0 – 2,6	1,0 – 2,4

Πηγή: Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα

5.8.7 Σύγκριση με τις προβλέψεις άλλων οργανισμών

Διάφορες προβλέψεις για τη ζώνη του ευρώ διατίθενται τόσο από διεθνείς όσο και από ιδιωτικούς οργανισμούς (βλ. πίνακα Γ). Ωστόσο, αυτές οι προβλέψεις δεν είναι απόλυτα συγκρίσιμες μεταξύ τους ή με τις μακροοικονομικές προβολές των εμπειρογνομόνων της ΕΚΤ, καθώς έχουν ολοκληρωθεί σε διαφορετικές χρονικές στιγμές. Επιπλέον, χρησιμοποιούν διαφορετικές (εν μέρει αδιευκρίνιστες) μεθόδους για την εξαγωγή υποθέσεων σχετικά με τις δημοσιονομικές, χρηματοοικονομικές και εξωτερικές μεταβλητές, συμπεριλαμβανομένων των τιμών του πετρελαίου και άλλων βασικών εμπορευμάτων. Τέλος, υπάρχουν διαφορές στις μεθόδους διόρθωσης ως προς τον αριθμό των εργάσιμων ημερών μεταξύ των διαφόρων προβλέψεων.

⁷⁷ Βλέπε Ευρωσυστήμα, «Προβλέψεις από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα», Μάρτιος, 2011, Ανάκτηση από: <http://www.ecb.int> όπ.π.

Σύμφωνα με τις προβλέψεις άλλων οργανισμών που είναι επί του παρόντος διαθέσιμες, ο ρυθμός αύξησης του πραγματικού ΑΕΠ στη ζώνη του ευρώ αναμένεται να διαμορφωθεί μεταξύ 1,5% και 1,7% το 2011 και μεταξύ 1,7% και 2,0% το 2012 και συμπίπτει σε μεγάλο βαθμό με τα αντίστοιχα διαστήματα των προβολών των εμπειρογνομόνων της ΕΚΤ. Σε ό,τι αφορά τον πληθωρισμό, σύμφωνα με τις διαθέσιμες προβλέψεις, ο μέσος ετήσιος πληθωρισμός (βάσει του ΕνΔΤΚ) αναμένεται να διαμορφωθεί μεταξύ 1,3% και 2,2% το 2011. Οι περισσότερες από αυτές τις προβλέψεις για τον πληθωρισμό είναι χαμηλότερες από το διάστημα των προβολών των εμπειρογνομόνων της ΕΚΤ, καθώς κατά πάσα πιθανότητα δεν λαμβάνουν ακόμη υπόψη τις πρόσφατες αυξήσεις των τιμών των βασικών εμπορευμάτων. Οι προβλέψεις για τον πληθωρισμό (βάσει του ΕνΔΤΚ) που αφορούν το 2012 κυμαίνονται μεταξύ 1,2% και 1,8% και συμπίπτουν με το αντίστοιχο διάστημα των προβολών των εμπειρογνομόνων της ΕΚΤ.⁷⁸

⁷⁸ Βλέπε Ευρωσυστήμα, << Προβλέψεις από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα>>, Μάρτιος 2011, Ανάκτηση από: <http://www.ecb.int> όπ.π.

(βάσει Πίνακας Γ Σύγκριση προβλέψεων για την αύξηση του πραγματικού ΑΕΠ και τον πληθωρισμό του ΕνΔΚΤ) στη ζώνη του ευρώ
(μέσες ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές)

	Ημερομηνία δημοσίευσης	Αύξηση του ΑΕΠ		Πληθωρισμός (βάσει του ΕνΔΚΤ)	
		2011	2012	2011	2012
ΟΟΣΑ	<i>Νοέμβριος 2010</i>	1,7	2,0	1,3	1,2
Ευρωπαϊκή Επιτροπή	<i>Φεβρουάριος 2011</i>	1,6	1,8	2,2	1,7
ΔΝΤ	<i>Ιανουάριος 2011</i>	1,5	1,7	1,5	1,5
Έρευνα μεταξύ των Επαγγελματιών Φορέων Διενέργειας Προβλέψεων	<i>Φεβρουάριος 2011</i>	1,6	1,7	1,9	1,8
Προβλέψεις της Consensus Economics	<i>Φεβρουάριος 2011</i>	1,6	1,7	2,0	1,8
Προβολές εμπειρογνομόνων της ΕΚΤ	<i>Μάρτιος 2011</i>	1,3 – 2,1	0,8 – 2,8	2,0 – 2,6	1,0 – 2,4

Πηγή: Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΠΡΟΒΛΕΨΗ ΟΙΚΟΝΟΜΕΤΡΙΚΗ

Στο πλαίσιο εκπόνησης της συγκεκριμένης πτυχιακής εργασίας κρίθηκε σκόπιμο να γίνει μία πρόβλεψη με τη χρήση της οικονομετρίας. Στο τμήμα αυτό λοιπόν θα επιχειρήσουμε να κάνουμε μία πολύ απλοϊκή πρόβλεψη για τη μελλοντική τιμή της ανεργίας και του πληθωρισμού, στηριζόμενοι στο απλό γραμμικό μοντέλο.

Για την επίτευξη του πιο πάνω σκοπού συλλέχτηκαν στοιχεία από τον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) χρησιμοποιώντας ένα δείγμα 28 ετών για την ανεργία και 15 ετών για τον πληθωρισμό στην Ελλάδα. Πιο συγκεκριμένα, τα στοιχεία για την ανεργία στην Ελλάδα είναι από το 1983 έως το 2010 ενώ για τον πληθωρισμό από το 1996 έως το 2010.

Το επόμενο βήμα ήταν να εισάγουμε τα στοιχεία που βρήκαμε στο excel και από εκεί να περάσουμε τα δεδομένα μας στο οικονομετρικό πρόγραμμα STATA (Έκδοση 10.0). Η διαδικασία εισαγωγής είχε ως εξής:

- Επιλέγω τα στοιχεία από το αρχείο excel – αντιγραφή – ανοίγω το πρόγραμμα stata – data – data editor - επικόλληση – preserve.

Έπειτα για να αναγνωρίσει το πρόγραμμα ότι πρόκειται για χρονολογική σειρά και όχι για διαστρωματικά στοιχεία πληκτρολογώ την εντολή στο πρόγραμμα “tsset year”. Ακολούθως πληκτρολογώ την εντολή “regress unemployment”.

Τέλος, η πρόβλεψη γίνεται με την εντολή “predict p”. Αρχικά παρουσιάζουμε τα αποτελέσματα του προγράμματος για την ανεργία (πίνακες 1,2,3) και έπειτα για τον πληθωρισμό (πίνακες 4,5,6).

Από τον πίνακα βλέπουμε τα εξής:

- Ο αριθμός των παρατηρήσεων είναι 28 έτη.
- Η πρόβλεψη που δίνει το οικονομετρικό πρόγραμμα stata με βάση το απλό γραμμικό μοντέλο είναι 9,04% ποσοστό ιδιαίτερο χαμηλό και μη ρεαλιστικό. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η πρόβλεψη μας βασίζεται πολύ στις προηγούμενες τιμές της ανεργίας και δεν λαμβάνει υπόψιν άλλους παράγοντες. Θα ήταν γνωστό να χρησιμοποιούνταν κάποιο άλλο μοντέλου πέραν του γραμμικού που θα λαμβάνει υπόψιν π.χ. και το ΑΕΠ, από την στιγμή που η ελληνική οικονομία έχει εισέλθει σε περίοδο μεγάλης ύφεσης και τεραστίων χρεών που δεν επιτρέπει ευοίωνες προβλέψεις για την ανεργία.
- Το διάστημα εμπιστοσύνης είναι από 8,47% μέχρι 9,61% με πιθανότητα 95%.

Στους πίνακες 2 και 3 παρατίθενται κάποια στατιστικά στοιχεία του προγράμματος, τα οποία έγιναν με τις εντολές: Graphics time – series graphs – Line plots.

Από τον πίνακα βλέπουμε τα εξής:

- Ο αριθμός των παρατηρήσεων είναι 15.
- Η πρόβλεψη που δίνει το οικονομετρικό πρόγραμμα stata με βάση το απλό γραμμικό μοντέλο είναι 3,79%.
- Το διάστημα εμπιστοσύνης είναι από 2,95% μέχρι 4,63% με πιθανότητα 95%.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Φτάνοντας στο τέλος της πτυχιακής εργασίας είναι χρήσιμο να αναφέρουμε κάποια συμπεράσματα, όπως αυτά προκύπτουν από την εξέλιξη της εργασίας.

Η ανεργία, που περιλαμβάνει τα άτομα τα οποία μπορούν και θέλουν να εργαστούν αλλά δε βρίσκουν απασχόληση, αποτελεί μείζον πρόβλημα για μια οικονομία γιατί συνιστά απώλεια παραγωγικών δυνάμεων και δεν της επιτρέπει να αξιοποιήσει πλήρως τους πόρους της. Εξίσου δυσμενείς είναι και οι κοινωνικές επιπτώσεις της αφού εκτός από την έλλειψη εισοδήματος, μειώνει την κοινωνική θέση, δημιουργεί προβλήματα αυτοσεβασμού και οικογενειακών τριβών και καταστρέφει την παραγωγική δύναμη πολλών εργαζομένων οι οποίοι καθώς απομακρύνονται από την αγορά εργασίας χάνουν τις απαραίτητες δεξιότητες που θα τους επέτρεπαν να απασχοληθούν σε περιόδους αύξησης της οικονομικής δραστηριότητας.

Ο πληθωρισμός είναι το φαινόμενο της συνεχούς ανόδου των τιμών που μειώνει την αγοραστική αξία του χρήματος. Μέχρι κάποιο ποσοστό (περίπου 3%) χαρακτηρίζεται ως **έρπων** και είναι ωφέλιμος για μια οικονομία επειδή δημιουργεί προσδοκίες κέρδους, αύξηση των επενδύσεων και του εισοδήματος.

Αντιθέτως όταν ξεπερνάει κάποιο ποσοστό έχει δυσμενείς επιπτώσεις. Στην οικονομική δραστηριότητα προκαλεί αύξηση των επιτοκίων και μείωση της κατανάλωσης με αποτέλεσμα τη μείωση των επενδύσεων και της συνολικής ζήτησης. Επίσης η αβεβαιότητα που προκαλεί ο υψηλός πληθωρισμός αποτελεί τροχοπέδη για τις επενδύσεις αφού οι επιχειρήσεις δεν μπορούν να τις προγραμματίσουν. Σε κοινωνικό επίπεδο πλήττονται κυρίως οι μισθωτοί και συνταξιούχοι που έχουν σταθερά εισοδήματα, οι αποταμιευτές και οι δανειστές όταν τα πραγματικά επιτόκια είναι αρνητικά, καθώς και οι φορολογούμενοι όταν δεν γίνεται τιμαριθμοποίηση της φορολογικής κλίμακας.

Η ανεργία αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα **προβλήματα στην Ελλάδα** καθώς κινείται σε υψηλά επίπεδα και καταλαμβάνει την τέταρτη χειρότερη θέση μεταξύ των 30 χωρών του ΟΟΣΑ. Παρόλο που τα τελευταία χρόνια παρατηρούνται υψηλοί ρυθμοί οικονομικής ανάπτυξης η ανεργία επιμένει να διατηρείται σταθερά πάνω από 10%, γεγονός που υποδηλώνει ότι είναι σε μεγάλο βαθμό διαρθρωτική αφού η οικονομική ανάπτυξη δεν μεταφράζεται σε νέες μόνιμες θέσεις εργασίας υψηλού επιπέδου παρά μόνο σε θέσεις προσωρινής απασχόλησης και χαμηλής εξειδίκευσης. Για την αντιμετώπιση της ανεργίας στην

Ελλάδα χρειάζονται μέτρα για μεγαλύτερη ευελιξία στην αγορά εργασίας με παράλληλη ενίσχυση της στήριξης από το κράτος κυρίως μακροχρόνιων ανέργων (όπως για παράδειγμα με την ίδρυση του ταμείου Κοινωνικής Αλληλεγγύης). Ενδεικτικά μέτρα για τη μείωση της ανεργίας είναι: ελάττωση του κόστους προσλήψεων και απολύσεων, ενίσχυση των κινήτρων για μερική απασχόληση, άρση των αντικινήτρων για διαδοχική ασφάλιση, δυνατότητα διευθέτησης του χρόνου εργασίας, σύνδεση των μισθών με την παραγωγικότητα, μείωση του μη μισθολογικού κόστους της εργασίας μέσω της μείωσης της φορολογίας και της επίλυσης του Ασφαλιστικού, δημιουργία κατάλληλου περιβάλλοντος για την αύξηση των ιδιωτικών και ξένων επενδύσεων, σύνδεση της εκπαίδευσης με την αγορά εργασίας και συνεχής επαγγελματική κατάρτιση.

Τέλος, όπως είδαμε από τα στοιχεία της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας παρόλο που ο πληθωρισμός ήταν υψηλός στις αρχές της δεκαετίας του 1990 (18% το 1991) η ανεργία κυμαίνονταν σε υψηλά επίπεδα (8%) ενώ και η μείωση του πληθωρισμού από 18% το 1991 σε 2,9% το 1999 προκάλεσε άνοδο της ανεργίας μόνο κατά 4 ποσοστιαίες μονάδες (δηλαδή από 8% σε 12%). Αυτά τα στοιχεία δείχνουν ότι το μόνιμο ποσοστό της ανεργίας στην Ελλάδα είναι σχετικά υψηλό και δεν επηρεάζεται σημαντικά από τους κύκλους της οικονομικής δραστηριότητας (κυκλική ανεργία) αλλά οφείλεται κυρίως σε παράγοντες δυσκαμψίας στην αγορά εργασίας (όπως για παράδειγμα περίπλοκο ασφαλιστικό περιβάλλον, δυσκολία απολύσεων, περιορισμένη κινητικότητα, χαμηλό ποσοστό μερικής απασχόλησης, που αναλύθηκαν παραπάνω).

Συμπερασματικά, το γεγονός ότι δεν υπάρχει στην Ελλάδα ισχυρή αλληλεπίδραση μεταξύ πληθωρισμού και ανεργίας έχει ως αποτέλεσμα τόσο ο πληθωρισμός όσο και η ανεργία να κινούνται αισθητά άνω του μέσου όρου σε σχέση με την Ευρωπαϊκή Ένωση.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Βαβούρας Σ. Ιωάννης , Οικονομική Πολιτική, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1998.
2. Βαβούρας Σ. Ιωάννης ,Οικονομική Πολιτική, Αθήνα, Πάντειος Α.Σ.Π.Ε 1998.
3. Βεργίνης Ξ.Π., Κόντος Β.Ν., Η Οικονομική του Πληθωρισμού, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1977.
4. Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, «Προβλέψεις ΔΝΤ για την εξέλιξη του ελληνικού χρέους», Απρίλιος, 2011, Ανάκτηση από: <http://tvxs.gr/news/%>.
5. Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, Ανεργία, Εργασία, Εκπαίδευση – κατάρτιση στην Ελλάδα.
6. Ελληνική Στατιστική Αρχή, Αθήνα 2010.
7. Ευρωπαϊκή Ένωση, «Ενδιάμεσες προβλέψεις για τον πληθωρισμό από την Ευρωπαϊκή Ένωση», 2 Μάρτιου 2011, Ανάκτηση από:http://ec.europa.eu/ellada/news/news/20110302oik_provlepseis_el.htm.
8. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Προβλέψεις από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή», 7 Μαΐου 2011, Ανάκτηση από: <http://www.tovima.gr/finance/article/?aid=370323>.
9. Ευρωσυστήμα , «Προβλέψεις από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα», Μάρτιος, 2011, Ανάκτηση από: <http://www.ecb.int>.
10. Θεόδωρου Π. Λιανού, Οικονομική της εργασίας, Εκδόσεις Ευγ. Μπενού Αθήνα.
11. Αθήνα Καρακούση – Καλλιόπη Λουκόπουλου, Στοιχεία Οικονομίας, Εκδόσεις Έλλην, Τρίτη έκδοση .
12. Ο πληθωρισμός, Εκδόσεις Σμπίλιας, Αθήνα 1986.
13. ΟΟΣΑ, «Δυσοίωνες προβλέψεις για την ανεργία, στο 14,3% σύμφωνα με τις εκτιμήσεις», Αθήνα, 2011, Ανάκτηση από: <http://www.atticafreepress.gr>.
14. Ξ. Πετρινιώτη, Οικονομικές θεωρίες και έρευνες, Εκδόσεις Παπαζήση.
15. Σάββας Ρομπόλης, «Εφιαλτικές προβλέψεις για την ανεργία έκανε ο επιστημονικός διευθυντής του Ινστιτούτου Εργασίας ΓΣΕΕ και ΑΔΕΔΥ», Μάρτιος, 2011, Ανάκτηση από: <http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=262583>.

16. Ι.Σαμπεθεί και Γ. Ζανιάς, «Δυσοϊώνες προβλέψεις για την ανεργία από την Ττε», Απρίλιος, 2011, Ανάκτηση από: <http://www.newsblog.gr/index.php/53595/efialtik-es-problexeis-anageria>
17. Σκουτέλης Γιώργος , Η Ανεργία: Αίτια και Λύσεις, Εκδόσεις International Forum, Αθήνα 1996.
18. Τράπεζα Πειραιώς, «Προβλέψεις για τον πληθωρισμό το 2013», Απρίλιος, 2011, Ανάκτηση από: http://www.piraeusbank.com/Documents/internet/Economic_Research/15nthimero/2011/Apri_1st.pdf.
19. David Begg, Εισαγωγή στην Οικονομική, Εκδόσεις Κριτική.
20. Branson H. William – Litvack M. James, Μακροοικονομική Θεωρία, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 1998.
21. Branson – Litvack, Μακροοικονομική Θεωρία.
22. Charles Mulrey, Οικονομική Ανάλυση του πληθωρισμού, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα 1980.
23. Felderer – Homburg, Μακροοικονομική και Νέα μακροοικονομική.
24. S. Fischer – David Begg, Εισαγωγή στην Οικονομική, Εκδόσεις Κριτική.
25. Mankiw N. Gregory, Μακροοικονομική Θεωρία, Τόμος Β', Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 2000.